

Voettocht naar Compostela

4 juni - 14 september 1978

D A G B O E K

Paul Sanders, Tilburg (NL)

4 JUNI.

Het had geen hetere dag kunnen zijn. Dat heb je ervan als je de datum van vertrek tevoren vastlegt! Als ik om 14.00 uur de pastorie van de Heikant uitkom, staan er heleboel vrienden me buiten op te wachten. Ze hebben een ereboog boven de tuinpoort gezet. Nu doet mijn vertrek echt pijn, voor het eerst. Het huilen staat me nader dan het lachen als ik de mensen omhels of een hand geef. Het is nu definitief, ik voel het. Elders op het kerkplein staan mensen in groepjes te kijken. Ik zwaai naar hen en ze zwaaien terug. "Goede reis!" wordt er geroepen.

Ik ben op weg naar de binnenstad, nog maar net het kanaal over, of uit een toeterende auto komt een verlate vriend afscheid van me nemen, compleet met een gekoeld flesje bier. Als dat zo doorgaat kom ik niet ver... Het is veel te warm. Op de Heuvel is de hitte vreselijk, in heel de stad trouwens. Zó blij ben ik, buiten in de frisse wind te staan, dat ik in de eerstvolgende kroeg twee pilsjes koop. Dan begint de lange tocht naar Hilvarenbeek. Gelukkig krijg ik op dit stuk gezelschap van de koster van onze kerk. Hij is me achterop gefietst en loopt het hele stuk met me mee, van de Beekse Bergen tot Beek.

Op het Vrijthof duiken we een cafeetje binnen, waar drie zatte jongens ruig doen bij drie meisjes. Ze maken nogal wat herrie, maar het is wel leuk. Leuker dan de dagjesmensen op het terras, die me alleen maar aangapen. Net als de drie drinkebroers tot de slotsom zijn gekomen dat ik op weg moet zijn naar Tunesië, stappen we op. "Tot ziens in Afrika!" roepen ze in koor. Wie weet....

Een uurtje later, in Esbeek, heb ik al een blaar. Het is intussen zes uur en daarom strompel ik "Schutterhof" binnen. Daar zitten jongelui, die me het hemd van het lijf vragen over mijn tocht. Eén van de meisjes gaat morgen met de huishoudschool per bus naar Frankrijk. "Doe ze de groeten en zeg dat ik eraan kom" zeg ik. Ze lachen. Ik lach ook. Ik zie mijn reis helemaal zitten. Als ik wegga hoef ik mijn uitsmijter en het bier niet te betalen. Dan schiet me een liedje te binnen dat mijn koor vanmorgen nog heeft gezongen: "Wees niet bang voor moeilijkheden, wees niet bang voor wat of hoe: iedereen zal je eten geven". Zou het zo worden?

De zon staat lager en het frist wat op, als ik door landgoed De Utrecht loop. Het is druk op deweg, wat een geraas van al die auto's! Daarom ben ik blij die weg te verlaten om Lage Mierde binnen te lopen. Ineens is het doodstil. De ouwetjes van het bejaarden-tehuis zwaaien me goedendag. Eén van hen zwaait met zijn stok. Leuk gezicht, die vier mannetjes in overhemd en bretels op het bankje. In café "Dorpzicht" bestel ik een hele kan thee met zitroen, die ik voor driekwart leegdrink. Na al dat zweten voel ik met trouwens wel gammel en daarom gooi ik een schep zout in mijn mond. Bah, wat smerig! Ook hier op het terras weet men al spoedig dat ik naar Santiago ga, en ze vragen honderduit. Ik zit zo'n anderhalf uur aan dat doodstille pleintje, terwijl de zon langzaam achter donderwolken verdwijnt. Wanneer ik genoeg heb van dat alleen maar vragen naar hoe, hoe lang, hoe ver, met wie, zonder sat ik kan praten over Jakobus en de legende van Compostella, stap ik op. Ik hoef maar een gulden-

vijftig af te rekenen met de kafeehoudster, een charmant roodborstje. Net iets te lang in de zon gelegen, denk ik bij mezelf. Ik merk dat er een heleboel mooie huizen aan de romantisch door het dorp slingerende weg liggen. Hier zou ik best willen wonen, schiet opeens door mijn hoofd. Maar ik moet verder.

Die weg komt weer uit op de "grote weg" naar Reusel. Het onweer zet echt door en het begint om me heen te donderen. Op dat moment zie ik rechts in de wei een leeg schuurtje. Het blijkt een melkplaats te zijn die nu niet gebruikt wordt omdat de wei als hooiland wordt gebruikt. Er ligt niet veel stront op de vloer, en wát er is, is goed droog. Hier zal ik maar overnachten, het is tenslotte al tien uur. De keus is niet slecht geweest, want het begint prompt te regenen. Ik poets mijn tanden en wil gaan slapen, maar dat lukt niet zo snel.

5 JUNI.

Om half zes wordt ik wakker en een kwartier later ben ik weer op pad. Reusel is niet zo ver weg, maar ja, om half zeven is er nog geen enkele kroeg open. Het licht dat binnen brandt is zeker bedoeld om mensen buiten de deur te houden. Een vroege wandelaar wijst me de weg naar Postel. Een lange weg is dat, als je een lege maag hebt. Als ik om half negen tenslotte de Norbertijnen-abdij bereik, krijg ik een stevig ontbijt aangeboden. De gastenpater informeert wie ik ben, als ik in een van de geweldig mooie kamers van de abdij zit te eten. Er staan prachtig gesneden antieke stoelen, en overal is er hout verwerkt. Postel is rijk, ik zie het. Van die rijkdom mag ik even genieten. Ik krijg het eten voor niets. Als ik mijn snuit onder de kraan heb gewassen, struikel ik op de gang over twee meisjes. Blootvoets hollen ze de trap op. Ze horen in het gastenverblijf, net als ik. Maar ik sta al gauw weer buiten. Het is stil, hier in Postel. Een bleek zonnetje schijnt in de groene tuin. Er hangt een indrukwekkend gruwelijke Christus aan een kruis bij de ingang. Daarbuiten begint de commercie. "Abdijkaas" en "Postels brood" kun je er kopen. Aan de frietwagens en parkeerplaatsen te zien komen er veel mensen in het weekend. Ik ben blij dat het maandag is. Net als ik wegloop komt de eerste bus, vol dikke huisvrouwen, aan. Ik loop een stukje en ga in het bos zitten. Ik rook een sigaar en bid de rozenkrans. Jazeker, de rozenkrans! Die heb ik van onze koster meegekregen, net als de sigaren trouwens.

De weg gaat verder door machtig mooie bossen. Er stromen heel heldere beekjes doorheen. Waar zie je dat nog tegenwoordig? In één ervan doe ik uitgebreid een plas en kijk dan peinzend het schuim na. Milieuvervuiling? Ik denk er maar niet over na. De koffiepauze in café "De Maat" is heel welkom, want mijn voeten doen nu ontzaglijk pijn. Er blijken weer blaren te zijn, op elke hiel één. Prikken helpt weinig tegen de pijn. Andere schoenen wel, maar het eerstvolgende dorp, Balen, is nog acht kilometer ver. Die lange weg wordt wat korter als ik harmonika speel onder het lopen. Tenslotte bereik ik om drie uur Balen. Daar koop ik een paar slippers, veel te duur. Die stoffen rot-schoentjes kosten maar liefst 479 Frank. Had ik ze gisteren maar van thuis meegenomen, denk ik spijtig.

Dan wil ik Balen uit, maar door die belgische lintbebouwing is dat welhaast onmogelijk. Er dreigt weer regen, maar een boerin die ik

om onderdak in de wageschuur vraag, weigert. "Nee, er zijn nog zoveel andere boerderijen" zegt ze alleen maar, van mij wegstarend. Ze luistert niet naar wat ik vertel, ze vindt het gewoon te moeilijk. Nu loop ik echt te balen. Prompt krijg ik een regenbui op mijn dak, die ik gelaten over me heen laat gaan, gehurkt onder een armzalig boompje.

Foto 3: Nachtverblijf in Balen.

Foto 4: St. Rochus? in "zijn" kerk te Genenbos.

Foto 6: St. Quintinus-kathedraal in Hasselt.

Na de regenbui zie ik bij een groot staalconstructiebedrijf een overdekte fietsenstalling. Daar kan ik in als het regent, bedenk ik. Maar het is nog geen avond en voorlopig vind ik een plaatsje in het nabijgelegen dennebos. Vlak daarachter blijkt een schuur te liggen, waarin hout wordt opgeslagen. Hout voor de doodkistenfabriek. Ik laat mijn spullen voorlopig in het bos en ga een biertje drinken. Het is nog volop licht, als ik in mijn slaapzak kruip: tien uur. Mijn ligplaats blijkt niet goed gekozen, want als het donker is schijnt een straatlantaarn fel in mijn gezicht, wanneer ik op mijn linkerzij lig. En dat is de kant waarop ik altijd inslaap.

Om twee uur 's nachts begint het opeens te regenen en met slaapzak en matras onder de arm hol ik naar de houtschuur. Daar vind ik droog onderdak, maar ik blijf niet de enige te zijn: een heel leger muggen houdt me gezelschap. Wat een nacht! Als ik om vijf uur bij het eerste hanengekraai opsta, ben ik doodmoe.

6 JUNI.

Met ijzerdraad maak ik een hielstukje aan mijn schoenen om te voorkomen dat ze van mijn voeten schieten onder het lopen. "Blenzo-made in Holland" lees ik onder op de bodem. Zouden die krengen dáárom zo duur zijn? Het kost wat moeite, maar uiteindelijk lukt het me heel behoorlijk ermee te lopen. Als ik om kwart over zeven, vlak voor Oostham, een stukje brood met worst zit op te peuzelen (in het huis tegenover zit iemand voortdurend achter het gordijn naar mij te gluren) hoor ik de kerkklok luiden. Na enige aarzeling laad ik mijn spullen op en haast me naar de kerk. De mis is vijf minuten bezig. Vijf vrouwtjes en een oud mannetje luisteren naar een priester (ik schat hem achter in de dertig) die met zachte stem het voorbijrazende verkeer tracht te overstemmen. Wat een toeval: vandaag blijkt het Feest van de H. Norbertus te zijn. Ik bid dankbaar voor de Norbertijnen van de parochie Heikant, met wie ik een jaar heb mogen samenwonen.

Na de mis vraag ik de priester of er ergens een kraan is, waar ik me kan wassen. Ik voel me vies, plakkerig en ongeschoren. Hij nodigt me bij hem thuis uit, waar hij me zelfs een heel ontbijt aanbiedt. De koffie die hij zet is zó slap, dat ik eerst denk dat het thee is. Een beetje melk veroorzaakt een hele paddestoelwolk in mijn beker. Maar het is mij gegeven en daarom ben ik er blij mee. De priester blijkt hier kapelaan te zijn en we praten veel over de theologieopleiding. In zijn bisdom, Belgisch Limburg, zijn dit jaar geen

priesterwijdingen. Hij leest een vermoeid en verontrust gebed voor dat hulpbisschop Schreurs hierover publiceerde. Is het een troost voor hem, te vertellen dat in het bisdom Groningen al jaren en jaren geen priesters meer worden gewijd?

Als ik verder ga krijg ik af en toe een regenbui op mijn dak. Totdat in Beringen de zon begint te schijnen. Ik wilde eerst naar Herk-de-Stad lopen, maar ga nu toch maar naar Hasselt. Pelgrims zoeken immers niet de kortste route, maar de beste. En Hasselt is een oude stad, daar is wat te zien. En misschien is er een klooster dat me onderdak wil verschaffen. Dus moet ik vanaf Beringen langs het Koning Albertkanaal lopen, over het jaagpad. Dat kanaal is denk ik net zo breed als het Amsterdam-Rijnkanaal en er is onderweg niets te zien. Het is ontzettend benauwd en op het kaarsrechte, kale jaagpad is niets te beleven. Eindeloos lang is de weg. Mijn kuiten zijn ontzettend pijn gaan doen. Ik bedenk hoe ik de drogist heb uitgelachen toen hij me voorstelde spierpijn-zalf mee te nemen. "Spierpijn? Haha! Ik heb genoeg getraind. Ik krijg geen spierpijn meer!"

Na vijf kilometer, bij Genehbos, meen ik een trappistenklooster te zien liggen. Het vierkante torentje blijkt echter van de St.-Rochuskerk te zijn. Dat merk ik als ik erheen gelopen ben, mijn rugzak aan de waterkant achterlatend. St. Rochus is gekleed als een pelgrim naar Compostella. Hij wijst echter naar zijn been, waarop een wond zichtbaar is. Ik wijs hem op de blaren op mijn voeten, maar het beeld reageert niet. Stiekam verwacht ik dat Rochus in een daverende lach zal schieten: Arme Paul, en je bent pas net onderweg!

Ik verlaat de kerk, die met wijdopen deuren in aller eenzaamheid op de heuvel staat, en ga terug naar het kanaal. Ik neem mijn spullen op en loop weer. Stap voor stap. Honderd keer denk ik: ik ga niet meer verder. Hier blijf ik liggen. Maar toch ga ik verder. Er waait een zacht briesje in mijn rug. Omdat ik loop voel ik die wind niet. De hitte is om kapot te gaan. In Stokrooie drink ik een halve liter melk, een flesje chocomel en een glas bier. De pastoor, die in zijn veel te wijde bruine broek in de tuin aan het werken is, vertelt me dat er minderbroeders in Hasselt wonen. Daar kan ik wel terecht.

Op het jaagpad wil een auto me in de berm toeteren. Hij hoort hier echter niet te rijden en ik ga niet opzij. Met gillende remmen komt hij half naast me in de berm tot stilstand. Dan schrik ik toch even, even maar, want onmiddellijk vloek ik hem stijf: "Stommeling, kijk uit je kop! Je mag hier niet rijden! Stomme lul!" Even denk ik, dat de twee jonge kerels zullen uitstappen om me een pak slaag te geven, maar ze rijden met piepende banden de straatweg op, die parallel aan het jaagpad loopt.

De pastoor heeft me de weg goed gewezen. Strompelend bereik ik de Minderbroeders, die me gastvrij onthalen. Ik krijg een echt bed, en een broodmaaltijd. Ik krijg in de recreatiezaal een dikke sigaar te roken en kijk met hen naar de WK voetbal. Eén van hen, pater De Bakker, is zojuist in Tilburg geweest en is zowaar in het bezit van het artikeltje dat Koos Neesen over me schreef in het Nieuwsblad. Iedereen wil het lezen. Lachend zegt de Vicarius: "Jij hebt de krant gehaald met alleen maar de intentie om naar Compostella te gaan."

Wij werken al jaren voor God en zijn nog nooit in de krant geweest". Ik antwoord met de bijbeltekst dat men zijn goede werken in het verborgene moet doen. Maar ja, hij heeft wel gelijk. Hun gastvrijheid komt niet in de krant. Maar God ziet het, en dat is hun genoeg. Publiciteit is ijdelheid. Ijdelheid der ijdelheden, zo zegt de Prediker.

Om elf uur ga ik naar bed en slaap als een blok tot kwart over acht.

7 JUNI.

Foto 8: Slaapplaats in Aalst bij St. Truiden.

In de ochtend bezoek ik de stad. Eerst een bezoek aan de barokke Lievevrouwekerk, waarin een heel sober beeld van Maria staat. Het blijkt niet het authentieke Virga-Jesse-beeld te zijn, omdat dat in restauratie is. Niettemin is het indrukwekkend, vooral omdat het nu eens niet versierd is met kroontjes en manteltjes. De kathedraal van St. Quentin is veel ouder en bevat heel veel mooie kerkschatten. De grote koperen lezenaar in de vorm van een adelaar is heel fraai. In de winkelstraat koop ik espadrilles voor 109 Fr. en bij de apotheker haal ik spierpijnzalf. Nou moet ik er tegen kunnen. Maar als ik weer in het klooster kom staat de vicarius erop dat ik mee-eet om twaalf uur.

Ik gebruik de tussentijd om het "heilig paterke" op te zoeken. Zijn koperentombe ligt in een heel donker kappelletje. De hele dag door zitten er mensen - als ik binnenkom ook een harig stel jongelui. De tombe, waar hij zelf in koper op ligt, wordt door mensen die binnenkomen en weggaan aangeraakt. Bijna iedereen maakt een kruisteken op zijn lijf. Zó geboeid ben ik door dat gebeuren daar en door het museumpje dat voor hem is ingericht, dat ik nog te laat aan tafel kom.

Op mijn nieuwe schoentjes en gesterkt door de spierpijnzalf ga ik op weg naar St. Truiden. Een drukke weg met een maar heel smalle fietsstrook. De vrachtwagens jakkeren rakelings langs me heen. Als je alle steentjes door je schoenen heen voelt, merk je pas hoeveel grint er langs de weg ligt. Zonder veel moeite bereik ik Kortembos. Dat is een bedevaartsoord voor Maria als toevlucht der zieken. Het barst er van de in hout gebeeldhouwde biechtstoelen. Prachtig barokwerk langs alle wanden. Een heel klein mariabeeld, niet groter dan een Barbiepop maar ontzaglijk groots gekleed, vormt het middelpunt. Hier gebeurt het dus blijkbaar. Maar wat? In deze lege kerk - ik ben er vrijwel alleen - is daar weinig hoogte van te krijgen. In het lektuurkraampje liggen vaantjes te koop van een dierenzegening die twee weken geleden plaatsvond. Ik denk eerst dat ik niet goed lees, maar het staat er echt: dierenzegening, 28 mei 1978. Wie zal zoiets nu nog kopen? En wat heeft het met Maria-heil-der-zieken te maken?

De minderbroeders van Hasselt hadden me voorgesteld bij hun confraters in St. Truiden te gaan logeren. Als ik deze stad binnenloop voel ik me daaromtrent niet zo lekker. Ik ben wel moe, maar ik ben bepaald niet tot hun onderdak genoodzaakt. Maar er niet heengaan zou

misschien een vreemde indruk maken op die mensen in Hasselt. Ik ga toch. Een portier in een stofjas maakt open. Hij durft op mijn verhaal geen ja of nee te zeggen zonder de overste. Hij zal kijken of die er is. Ik zet mijn rugzak tegen de muur en wacht, gehurkt op de grond. Het duurt wel tien minuten. Dan komt er een grote man met een heus priesterboordje naar me toe lopen. "Zeg jongeman, wat heeft dit te betekenen?" ik kom overeind en zeg dat ik op de overste wacht. Hij blijkt dat te zijn. Ik doe mijn verhaal: pelgrim naar Compostella die een onderdak zoekt. "Dat kan niet," zegt hij, "we hebben het grootste deel van ons klooster aan het lyceum verhuurd. Over die ruimte kan ik niet meer beschikken." Ik houd nog even aan, maar de logeerkamers zijn door teruggekeerde missionarissen bezet. "Ik hoef alleen maar een afdak te hebben," hou ik vol, "meer niet". Maar nee hoor, er is echt geen plaats.

"Ik denk niet dat St. Franciskus het met U eens zou zijn, als hij U zo hoorde", zeg ik. "Dat denk ik ook niet, maar het kan niet anders", is zijn antwoord. Tegen zoveel onwil kan ik niet op. Ik neem mijn rugzak weer op en vertrek. Achteraf zie ik wel in, waarom hij mij niet op de gang of in de garage kon laten slapen: hij zou dan volgens Franciskus en waarschijnlijk ook uit eigen geweten verplicht zijn zijn eigen bed af te staan. Dus wil hij me liever weg hebben. Net goed, denk ik bij mezelf. Je hebt het eigenlijk ook niet nodig en daarom krijg je het nu niet. Je hebt minderbroeders en minderbroeders. Sinds Goddijn en Gijsen weten we dat er niet één geest is in de O.F.M..

Het is nog een hele kunst St. Truiden uit te komen. Ik ben mijn oriëntatiegevoel even kwijt en als ik Luik aangegeven zie staan, geloof ik het niet. Auto's mogen ze met een omweg sturen denk ik en loop de verkeerde kant op. Iemand stuurt me tenslotte in de goede richting als ik hem belooft toch vooral even de kerk van St. Trudo, patrones en naangeefster van de stad, te bezoeken. Trudo heeft in de zevende eeuw bekeringswerk gedaan in België. Zij was zo ongeveer een tijdgenote van Willibrord en Bonifatius. Enkele relieken van haar worden in een prachtige gouden schrijn bewaard. Daarop zijn in blauw en goud allerlei taferelen uit haar leven te vinden.

Tenslotte kom ik toch op de weg naar Luik. Ik weet eerst niet wat ik zie, maar daar rijgen de kroegen zich aaneen, waar mooie en minder mooie hoertjes zichzelf etaleren. Sommige vind ik wel aardig, ik lach naar ze en zwaai met mijn hand. Ze lachen lief en zwaaien terug. Maar eigenlijk heb ik dorst en zin in een pilsje. Een "gewone" kroeg is nergens te vinden. Het loopt tegen zeven uur.

Het eerste dorpje aan de stille weg naar Waremmé heet Aalst. Bij de eerste de beste boerderij stop ik en vraag om een slaapplek in de schuur. Dat mag en een charmant jong vrouwtje wijst me de weg. Jammer dat de rechterhelft van haar bovengebít ontbreekt, bedenk ik. Ze heeft mooie ogen. De vrouw doet haar best alles goed voor me te regelen. Ze geeft een deken opdat mijn slaapzak niet de grond raakt. Ze geeft water in een teil. Haar twee kindertjes gluren nieuwsgierig uit de schuurdeur. Als ik kijk duiken ze weg.

Drie deuren verder is een café. Ik koop er een pilsje en krijg naald en garen om een knoop weer aan mijn jasje te zetten. We zitten hier bijna aan de taalgrens. Het volgende dorp spreekt frans, maar als dit nederlands (of vlaams) is..... Als ik om tien uur naar "mijn" schuur loop, komt de heer des huizes naar me toe. Hij verontschuldigt zich duizendmaal voor mijn armzalige accomodatie, en ik kan hem maar niet aan het verstand peuteren dat ik dat prachtig vind. Hij nodigt me uit voor een "pint" en we kijken naar de wedstrijd Nederland-Peru op de tv. We raken in een boeiend gesprek en wisselen adressen uit. Als ik tenslotte ga slapen vindt hij het nog veel verschrikkelijker dat ik buiten moet liggen. Maar hij woont in bij haar ouders en grootmoeder. Met zeven mensen is dat huis echt wel vol. Hij licht mijn weg bij met de lampen van zijn auto. Morgenvroeg zal ik wel weg zijn, als zij ontwaken. Hij is ontroostbaar, dat voel ik.

Die nacht begint het flink te regenen. Een dunne natte nevel jaagt door de schuur. Mijn slaapzak blijkt lang niet zo warm als ik dacht: ik heb het koud en om half zes sta ik klappertandend op. Het regent dat het giet.

8 JUNI.

Om zes uur verlaat ik mijn onderdak in Aalst (O ja, daar hebben ze een pastoor met een langharige pruik!) en op de nuchtere maag loop ik tot het dorpje Jeuk (Goyer). Daar is een bakker in zijn winkel bezig en ik koop een brood van hem (van gisteren!). Als ik die winkel uitkom luiden de klokken van de kerk. Om half acht zal dus een mis beginnen en die wil ik wel bijwonen. Zo iets als daar vertoond werd heb ik nog nooit meegemaakt. Een pastoor en zijn kapelaan doen de mis, daarbij geholpen door twee misdienaars, die hiervoor zo'n twintig kaarsen hebben moeten aansteken. Er wordt op het orgel gespeeld en er wordt flink gezongen. Tenminste, dat is de bedoeling, want er zitten nog geen tien mensen in de kerk. Eigenlijk zingt dus de organist alleen, en nog lelijk ook. Waarom er zo royaal wordt uitgekapt in deze grote, vervallen barokkerk, is mij een raadsel. Uit de gesproken woorden kan ik het niet opmaken. Die pastoor is krouwens helemaal niet te verstaan. Die spreekt zo'n raar taaltje..... Al met al een heel vreemde onwerkelijke toestand. Ik zoek met de heren verder maar geen contact.

Als ik buiten kom, regent het niet meer. Een eindje verderop neem ik mijn ontbijt. Als toetje krijg ik van een schoolkind een snoepje. Dat jongetje heeft al minstens een kwartier naar me staan kijken. Pas als er een paar vriendjes in de buurt zijn, durft hij naar me toe te stappen.

In Wareme neem ik wat langer rust in café "Le Perron". Ik werk mijn dagboek bij en stuur het eerste deel naar Nederland. Ook wissel ik f 35,-- in belgisch geld. Ik ben nu over de taalgrens. De café-eigenaar vindt mijn voettocht reuze interessant. Hij geeft mij het adres van een friture, 15 km. verderop. De koffie hoef ik niet te betalen. "Iedereen zal je eten geven" zing ik, als ik de stad weer uitloop. Ik ben blij. De mensen komen me erg vriendelijk voor.

Het landschap schijnt voorbij de taalgrens anders te worden. De ellen-

dige lintbebouwing van vlaams België zie je hier niet. Er wordt niet veel nieuw gebouwd hier, en zeker niet langs de weg. Ik wandel door tot Villers-le-Bouillet, waar ik nog een uur moet wachten voor de friture opengaat. Die is wel goed, maar 150 fr. vind ik toch veel voor twee brochettes, 'n schaal friet en een glas spuitwater. Om zes uur. als ik weer verder ga, gaat de zon zowaar schijnen. Nu begint de afdaling naar het maasdal en het wordt tijd dat ik een onderdak zoek.

Op het moment dat ik een boerderij op het oog heb, stopt er een Renault 12 naast me. Een dame biedt mij een lift aan, ze opent het rechterportier. Het is maar een kilometer of zo, zegt ze, maar..... Ik bedank voor het aanbod, want, zeg ik, ik wil de hele weg naar Lourdes lopen. Trouwens, ik wil in die boerderij daar onderdak zoeken. "Doe dat", zegt zij, "ik geloof dat het een weduwe is, haar man is net gestorven en ze heeft meen ik twee kinderen. Priez avec elle..." Ze lacht vriendelijk als ik de deur sluit. Ze rijdt verder. Wat was dat? Een wijkverpleegster? Een maatschappelijk werkster? Een engel?

Ik klop aan en een vrouw maakt open. Ze blijkt vlaams te zijn en geeft me graag onderdak in de schuur. Ik mag zelfs mee-eten. "Maar ik heb al gegeten" zeg ik, spijtig denkend aan die 150 fr. Iedereen zal je eten geven, denk ik weer als ik mijn slaappleaats inricht, vlak onder een akelig overheellende berg strobalen. Ik breng de avond door bij de moeder en haar twee dochters. Ze is inderdaad weduwe, sinds twee jaar. Ze doet de boerderij zelf, met haar kinderen. Toch nog zo'n 45 ha... Ze heeft nu haar sleutelbeen gebroken door een berg strobalen die omviel. Kan ik me voorstellen, denk ik, als je die berg zo van de zijkant begint weg te graven. Haar man was nierpatient. Ze heeft zijn dood lang zien aankomen. Een dapper, sterk vrouwtje. En heel erg hartelijk. Als ik wil gaan slapen, biedt ze de zolder aan, die is niet zo koud. Wel moet ik beloven niet voor zeven uur te vertrekken, dan kan ik mee ontbijten. Ik beloof het.

9 JUNI.

Ik slaap om half elf in, en om 8 uur schiet ik wakker, Acht uur! Ik haast me naar beneden en tref ook nog de dochters thuis die naar school moeten. Het ontbijt bestaat uit een stevige boterham met kaas, en lauwgeworden koffie. Als we afscheid nemen, hebben we allebei de tranen in de ogen. Ze houdt mijn handen heel lang vast. "Jij wordt een goeie pastoor", zegt ze, "bid voor mij, ik zal voor jou bidden."

Na een uurtje bergaf lopen ben ik in Huy. Daar bezoek ik even de grote kerk, die heel mooie gewelfschilderingen heeft. De vensters zijn grotendeels neogotische kruiswégstaties. Er zitten ook moderne tussen: waarschijnlijk zijn er vensters in de oorlog gesneuveld. Op de plaats waar vroeger het hoofdaltaar stond, staat een grote avondmaalsgroep.

Achter het fort om klim ik het maasdal weer uit. Dat is echt klimmen, sjonge, wat een steile helling! Toch is hij volgens de kaart niet steiler dan 9%. Hijgend kom ik boven en vandaar af golft de weg door het Ardennendal. Het weer is fris, met veel donkere wolken. Geen regenbuitje valt er echter op mij neer. De weg loopt telkens net buiten de dorpjes om, zelfs in Ohey kan ik geen kroeg vinden. Ik heb geen puf om het dorp in te lopen en sjouw door naar Sorée. Daar neem ik ruim pauze. Ik heb er zo'n 22 kilometer op zitten, vandaag.

Foto 9a: Nachtverblijf in Huy (Antheit).

Foto 10: Gezicht op Huy.

Als ik daarna de korste weg naar Gesves neem, loop ik tegen een klooster op. Ik heb het echt niet gezocht, het stond er opeens. Een gave Gods gaat men niet uit de weg en daarom beproef ik mijn geluk. Het blijkt een rusthuis voor nonnen van de Goede Herder te zijn (ook: "Het Witven" in Someren!). Die doen normaal gesproken sociaal werk: opvang van thuisloze meisjes (v.w. kinderbescherming e.d.), net zoiets als "Maria Goretti" in Tilburg doet. Ik word binnengenodigd en krijg een warme maaltijd. Ik mag slapen in het apart gelegen gastenpaviljoen. Een heel huis voor mij alleen. Van zeven tot half negen ben ik op bezoek bij de rector van dit convent. Een stokoude (82) latijn-grieks docent van het seminarie van Bastogne. We praten over theologie-opleiding en priesterroepingen. De man is goed rooms en haalt zijn informatie uit de "Osservatore Romano". Als ik bij hem wegga heb ik het gevoel teveel gepruut te hebben, en te weinig geluisterd naar die oude man met zijn vlekkerige toog.

Foto 12: In de recreatiezaal van mijn nachtverblijf bij de nonnen te Sorée.

10 JUNI.

Om kwart voor zeven wordt ik door de rector gewekt. Ik heb geslapen als een róós. Na de ochtendmis pak ik mijn spullen in, waarbij ik de rits van de slaapzak kapottrek, d.w.z. Ik trek te ver door waarna de ritssluiting achter de zipper weer openschiet. Ik vloek en ga een tang lenen bij de nonnen. Na het ontbijt krijg ik na veel geklungel de zaak weer in orde. Als je tenslotte maar het goede gereedschap krijgt (woordenboek!). Zo ben ik pas om kwart over negen de deur uit, met de beste wensen van moeder-overste. Ik krijg een kaart van het huis als aandenken, boterhammen en thee-met-citroen in de veldfles.

In Spontin maak ik voor het eerst mee, dat men mij in een café weigert. De tent ziet er van buiten niet zo sjiek uit, maar de kelner die zegt dat ik niet welkom ben "omdat men iemand verwacht" heeft heuse epauletten op zijn witte jasje. "C'est trop chic pour moi", zeg ik, en ga drie deuren verder. Als ik een nieuw fotorolletje koop vraagt de winkelierster me voor haar te bidden in Lourdes. Ze heeft in twee maanden tijd haar moeder en haar man verloren en verkeert nu in financiële moeilijkheden. Het leven is niet eenvoudig, zegt ze. Je komtzo wat tegen op je tocht....

Zeer voorspoedig op mijn oostenrijkse schoenen (toch maar!) bereik ik Dinant en sta met mijn neus bovenop de Norbertijnen-abdij van Leffe, net als ik me verwonder over die gouden engel op de toren, die af en toe een hengst op de klok moet geven. Het is nu drie uur, te vroeg om onderdak te vragen. We babbelen wat, de gastenpater, een andere pater en ik. Ze laten me wat van het gebouw zien en vertellen de historie ervan. Als ik wegga krijg ik een plak chocolade mee en wel twee kilo appels en sinaasappels. Die moet IK dragen, zij niet! Ik stuur wat ansichtkaarten uit Dinant en vergeet daarbij het Nieuwsblad. Ook heb ik vergeten die Norbertijnen te vertellen dat de rector van de nonnen in Sorée de abt

van hun klooster in zijn klas heeft gehad. Die rector was namelijk docent latijn en grieks op het seminarie van Bastogne. Nou ja, jammer dan.

Mijn conditie is uitstekend als ik aan de smalle weg naar Givet begin, een weg die tussen de Maas en het spoor ingeklemd ligt. Gelukkig is het niet druk en is er geen vrachtverkeer te bekennen. Die kunnen bij tegenliggers namelijk bijna niet uitwijken. Ik voel me een ordinaire hollandse lifter op deze doorgangsweg. Na drie kilometer vind ik een nederzetting: vier huizen en een limonadefabriekje. Een mooie mollige blonde poes blijkt wel een kamer vrij te hebben. Mijn buurvrouw is een dwergbokje. Ik heb zelfs een eigen wc. Ik verwissel onderbroek, T-shirt en kousen. Een moment overweeg ik ze zelfs in de was te doen (overal om me heen staat waspoeder), maar ik kan nergens een emmer vinden. Na de ontvangst om half zes zie ik niets meer van mijn gastvrouw. Ik wandel in de avond wat rond, speel mondharmonica en ga in arren moede om negen uur slapen. Ik slaap onrustig, herhaaldelijk schiet ik wakker. Niet moe genoeg? Niet genoeg aanspraak gehad? Opwinding?

Intussen ben ik erachter waarom ik mijn rits kapottrok. Dat is een noodopening voor de soldaten. "In geval van nood de zipper helemaal doortrekken" lees ik op de slaapzak. Dan kunnen de piotten er nog sneller uit. Hoe ze die rits dan weer moeten maken is blijkbaar niet van belang.

11 JUNI.

Om zeven uur sta ik op. Ik doe het maar kalmpjes aan want vandaag is het zondag. Het dal hangt vol nevel van de Maas. Dampst die zo door de warmte die de nucleaire centrale bij Givet aan het water toevoegt? Geen idee, maar ik maak er een romantische foto van (als ie gelukt is tenminste). Ik vervolg de weg tot Hastière, waar ik in de mooie romaanse kerk van O.L.Vrouw de mis bijwoon. De pastoor maakt er daar veel werk van. Hij gebruikt de ruimte met moderne middelen. Hij legt tussendoor een en ander uit. De preek gaat over de profeet Hosea (n.a.v. een tekst die Jezus citeert in het evangelie). Hier gaan oud en nieuw harmonisch samen. Ik overweeg er een artikeltje over te schrijven voor de krant.

Ik stuur alsnog een kaart naar Koos Neesen (wie weet kom ik wel weer in "Aktueel") praat wat aan de friettent en kom al pratend zonder mijn pas te hoeven tonen over de franse grens om 13.30 uur. FRANKRIJK! Hier zal ik nu bijna twee maanden doorheen moeten sjouwen. Het weer is lekker om te wandelen. Een paar kilometer buiten Givet vind ik een heel klein kroegje langs de weg. De oude baas spreekt zelfs nog vlaams. Dat heeft-ie voor de oorlog in Dinant geleerd. Van zijn vrouw krijg ik een kaart van de franse ardennen omdat mijn Michelin-kaart niet helemaal aansluit op de volgende. Ze scheurt hem uit de telefoongids. Ik kan er niets mee doen, maar neem hun kadootje toch aan.

In Vireux is het kermis aan de overkant van het water, maar ik ben te moe om erheen te lopen. Ik heb nog niet eens een onderdak. Om dat te vinden moet ik doorlopen tot Montigny. Er zijn hier nergens boerderijen. Alleen huisjes-in-de-rij en verder overal bos. Ik vind het maar een rare streek. De huizen zijn vies, de straten zijn schoon. Het lijkt wel of hier enorm veel gastarbeiders wonen. In elk geval zie ik heel veel italiaanse trekken bij de mensen. Echt mengvolk.

Het zal wel samenhangen met de mijnbouw, die destijds veel zuidelingen aantrok. De mensen zijn in elk geval stugger.

In Montigny krijg ik een schuur aangewezen en verder moet ik het maar uitzoeken. Er staat hier in de Maas een stuw die bestaat uit een wand van naast elkaar staande stokken. Het verval is zo'n drie meter. De waterstand wordt geregeld door stokken weg te halen of te plaatsen, waardoor de doorstroomopeningen groter resp. kleiner worden. Hoe ze dat klaarspelen met die stokken is mij een raadsel. Ik babbel wat met de dorpsjeugd, waarna een jong zwart meisje met grijze ogen door haar duto broertje me steeds achterna rijden op de familie-mobylette. Ik drink twee pilsjes in het ene café en een pernod bij Chantal. Niemand blijkt naar het WK voetballen te kijken en daarom ga ik om tien uur naar bed.

Eerst rammelen wat kinderen aan de schuurdeur (heb ik afgesloten met mijn kettingslot), maar ook daarna kan ik maar slecht slapen. De grond is door de matras heen hard en de slaapzak is ijskoud. Ik heb me niet kunnen wassen omdat in mijn veldfles thee met suiker zit. Om vijf uur 's ochtends ben ik geradbraakt. Dan gaat mij een licht op. Ik voel aan de binnenkant van de waterdichte hoes van de slaapzak. Zie je wel, zeiknat. De slaapzak "ademt" niet en wordt dus vochtig. En dus koud. Ik stroop de buitenjas eraf en probeer het nog eens. Het lijkt beter te gaan, maar misschien is dat suggestie op zo korte termijn.

12 JUNI.

Om zeven uur sta ik op. Zonder mijn gastheer, een heel oude man, verder te zien ga ik op pad. Als ik om half negen in Fumay aankom lijkt alles nog in diepe rust, maar de winkels en cafés zijn open. Ik koop een bus scheerschuim (nog niet de helft van de prijs die ik in België zou moeten betalen: 6,70 fr. Ik heb mijn eigen bus scheerschuim nl. bij de weduwe in Antheit laten staan, Verder koop ik nieuwe Michelin-kaarten. Ook veel goedkoper dan in Nederland. Mijn kaart van België heb ik nu vrijwel dubbel en doe ik kado aan het café.

Dan begint de steile klim het maasdal uit. Maar ook daarna moet ik zo'n tien kilometer lang helling-op en helling-af. Geen bal te zien hier. Alleen maar bomen. De vogels kwinkeleren prachtig, maar blijven onzichtbaar. De grond is hier waarschijnlijk zo arm dat er alleen maar bos kan groeien. Dit uitgestrekte domein heet "Forêt du Franc Bois", staatsbezit. Hemelsbreed ben ik nog steeds niet meer dan drie kilometer van België af. Als ik tenslotte het bos uitkom lijkt inderdaad alles op België. Armzalige, goeddeels in onbruik geraakte boerderijtjes. De grond wordt nauwelijks meer ontgonnen. Een uur lang kijk ik tegen de kerktoren van Rocroy aan, aan het eind van de weg. Dan ben ik er eindelijk.

Rocroy is eigenlijk maar een heel klein dorpje. Maar in feite is het een vestingsstad, net als bv. Heusden en Naarden. Het is dan ook helemaal gebouwd volgens een strategisch schema als een vijfpuntige ster. Vanuit het centrale marktplein lopen tien straten naar de binnen- en buitenhoeken. Er zijn twee ringen om de stad. Daarbuiten liggen nog wat losse "eilandjes", omgeven door een diepte. Of dit

ooit een gracht met water moest zijn lijkt me onwaarschijnlijk. Rocroy moest een tegenwicht bieden tegen Givet, dat door de spanjaarden bezet werd gehouden (Karel V en daarna). Die stad beschikt over een geweldig sterke citadel, boven op de rots. Rocroy was dus nadrukkelijk Frans gebied. (Toen de Fransen onder Lodewijk XIV eindelijk Givet hadden veroverd, gaven ze het nooit meer prijs. Vandaar dāe rare hap uit België.) In Rocroy moet nog een slag geleverd zijn tussen de Fransen en de Spanjaarden, in 1643; dus bijna aan het eind van onze tachtigjarige oorlog. De meer beweeglijke Fransen waren in de minderheid, maar wonnen de strijd. In hoeverre de enorme vestingwerken, die allerwege beginnen te vervallen, ooit dienst gedaan hebben, weet ik niet. Misschien hebben ze alleen maar een afschrik-effect gehad.

Het is akelig koud en winderig als ik een wandeling langs en over de versterkingen maak. Overal zijn kruip- en sluipgangen te zien. De zaak is zo gebouwd, dat geen enkele muur beklommen kan worden, omdat die vanaf een andere muur onder schot gehouden kan worden. Mocht de eerste muur toch ingenomen worden, dan zijn de overlevingskansen in de gracht(of laagte) daarachter zeer gering. Pas met de verbetering van de kanonnen werden vestingwerken als deze onbruikbaar. Veel tijd neem ik niet om deze militaire bouwkunst te bewonderen: na een half uurtje vlucht ik klappertandend het café weer binnen.

Rocroy is sinds korte tijd bekend om zijn kaas. Gisteren (11 juni) is er een kaasjaarmarkt geweest. De winkel die het spul verkoopt is vandaag, maandag, dicht. Toch krijg ik de kans die kaas te proeven en wel in Chilly, waar ik overnacht. Dat dorpje bereik ik via Sevigny en een lang bospad. Alleen maar een stomme Hollander met een Michelin-kaart in de hand zou het wagen dat pad te kiezen. Het is geplaveid met keien en grint, en je moet voortdurend opletten om niet te struikelen. Telkens moet ik me realiseren dat één misstap een verstuikte enkel kan opleveren, en dat er in geen velden of wegen mensen wonen. Toch niet verstandig om de weg zó uit te stippelen bedenk ik als ik na zeven kilometer weer in de bewoonde wereld ben. Via een schooljongetje dat naast dā weg staat kom ik onder dak in een hooischuur. 's Avonds loop ik nog even aan en bij de boer thuis krijg ik de Rocroy-kaas te proeven. Die is pittig en helemaal niet vet. Daarom erg in de mode.

Er zit daar bij de familie Migeot trouwens een heel nest. De man en vrouw hebben twee kinderen: het jongetje (13) dat me "aanbracht" en een meisje van zo'n 15, dat me voortdurend afwezig aankijkt. De dromerige blik van een puber.... weet zij veel? Verder wonen er de vader van de vrouw en de broer van de man. Opa komt van oorsprong uit België. De broer heeft twee versleten heupen, maar kan pas over tien jaar geopereerd worden (heeft met de groei te maken). Hij kan nauwelijks werken. Hij ziet er trouwens uit als een lijk, met zijn holle ogen en ingevallen wangen. Behalve de man zijn ze trouwens allemaal lelijk. De kinderen zijn spichtig en zien er veel te jong uit. De ouders zien er veel te oud uit. De vrouw, met nog anderhalve tand in haar mond en slonzig peper-en-zout haar, lijkt op een heks uit een sprookje. Maar allemaal zijn ze vriendelijk en ze bieden me een limonadeglas vol rode wijn aan terwijl ze zelf een niet nader te definiëren prak van natte rijst en vlees verorberen. De stugheid zal hen wel met het leven gegeven zijn, maar daar doorheen willen ze echt vriendelijk zijn. We praten wat af, tot ik om tien uur naar bed ga.

Zo half onder de blote hemel (een heldere sterrennacht) is mijn slaapzak toch nog koud. Halverwege de nacht graaf ik me daarom in in het hooi, nadat ik daarvoor een pak heb opengesneden. Dan slaap ik voortreffelijk, tot half acht in de ochtend.

13 JUNI.

Als ik tenslotte overal het hooi uit geplukt heb ga ik op pad. Bij boer Migeot krijg ik nog een "café au lait" te verorberen en bij het vertrek nog een theekopje half vol met "eau-de-vie de prunes", dus pruimengedistilleerd. Lekker, zo op een vrij nuchtere maag. Samen met het zoontje loop ik door het dorp. Hij moet naar de schoolbus en is zo te zien apetrots dat heel het dorp ziet wat voor een gast hij bij zich heeft. Ik neem niet meer de tijd om de kerk, die al jaren buiten gebruik is, te bezichtigen. Er schijnen in die kerk stenen uit een oud romeins heiligdom te zijn verwerkt. Het grootste deel daarvan is nu verkwanseld of gestolen.

Over mooie weggetjes wandel ik binnendoor naar de D-weg die naar Signy-l'Abbaye leidt. Het is koud, maar lekker wandelweer. De hondsrozen en vlierstruiken staan in bloei. De boerderijen zijn smerig en vervallen, de wegen liggen vol koeienstront maar ja, dat is Frankrijk! Er bloeien nog ontzaglijk veel bloemen in de weiden die nu overal gemaaid worden voor het hooi. De lucht ruikt naar vers gemaaid gras. Pas in Signy zie ik de eerste kroeg. Het is inmiddels één uur. Daar gebruik ik ook mijn eerste warme maaltijd sinds vrijdag bij de nonnetjes.

Wel bijna honderd keer heb ik bij mezelf het zinnetje herhaald: "Je veux un peu profiter de votre hospitalité. Je n'ai pas un repas chaud depuis longtemps et voudrais bien prendre un douche." Maar er is in Signy l'Abbaye helemaal geen klooster waar ik dit verhaal kwijt kan. Toch verzorg ik me erg goed. Ik neem een warme maaltijd met komkommer vooraf, rijst en levertjes-met-champignons, en kaas na. Twintig frank vijftig. Ik werk mijn dagboek bij en doe het samen met het eerste filmrolletje en nog wat "pellicules" op de post. Verder koop ik naald en draad om mijn ongelukkig uitrafelende trui te repareren en een knoop aan mijn jasje te zetten. Deze huishoudelijke klusjes amuseren de restaurant-houdster (omdat ik een stopnaald gebruik?).

De schraeven van mijn draagstel beginnen los te rammelen, dus die laat ik ook even vastzetten. Dan het laatste stukje door bossen en heuvels langs de grote weg. Al spoedig bereik ik de D 11, en in Wasigny vraag ik onderdak. Men stuurt me door naar François, 20, die filosofie studeert. Een jonge man met een baardje en een spijkerpak. Hij vindt het prachtig en nodigt me in huis uit, waar hij met zijn (ongetrouwde)moeder woont. Ze wonen in de boerderij die vroeger door haar ouders werd geleid. Die zijn nu dood en de boerderij zakt langzaam in elkaar. Zij werkt op een fabriek in Rethel en houdt er enkel wat kippen en konijnen op na. Ze is een charmante vrouw met een paar grijze haren tussen het zwart. François is waarschijnlijk het resultaat van een avontuurtje, lang geleden.

Een charmant parijs nichtje en haar vriendinnetje komen 's avonds ook nog aan. We eten een flinke maaltijd en drinken volop cider. Later op de avond zing ik nog wat bij de gitaar en baal ervan dat ik maar een paar franse liedjes goed ken. François is een echte filosoof, die graag

alleen is. Hij heeft veel vrienden in Duitsland en praat liefst Duits met me. Op een of andere manier kan hij met de twee lieflijke Françoises niet goed uit de voeten. Hij vindt ze dom en simpel. Vrouwen hebben zo hun eigen reactie daarop en hij kan daar niet tegen. Ik vermoed dat de meisjes lesbisch zijn, omdat ze zo op elkaar lijken en op elkaar letten. Maar het is alleen een vermoeden. Ze zijn als zoveel jonge Franse meisjes: heel elegant maar ongenaakbaar. François en ik maken geen kans, we doen ook geen moeite. Het is nergens voor nodig. Zo rechttoe rechtaan als Nederlandse meisjes zijn de Françoises niet en dat is best leuk. Om half één gaan we naar bed, een écht bed. Ik maak me zorgen om een sigaar die ik ergens op de grond gegooid heb, maar de zaak brandt niet af.

14 JUNI.

Om negen uur wordt ik gewekt. De zon staat hoog aan een strakblauwe hemel. We ontbijten en maken een foto op het erf. Eerst met François en wat later met de meisjes erbij. Ik krijg boterhammen mee. François brengt me tot de rand van het dorp. Daar nemen we afscheid. Ik heb het gevoel afscheid te nemen van iemand die ik al heel lang ken. Zal ik hem ooit terugzien?

Eigenlijk is het jammer dat die meisjes erbij gekomen zijn. De combinatie was niet goed, omdat François noch zij goed uit de verf kwamen. Ik had de neiging om met de meisjes mee te spelen en François uit te dagen. Maar hij was mijn gastheer. Met hem alleen had ik nog beter kunnen babbelen over "het leven". Met die meiden alleen trouwens ook. Maar met alle drie, nee.... daarvoor kenden ze elkaar te goed.

Het landschap is na Wasigny opeens anders: wijds en golvend, met zeer grote akkers, bebouwd met koren of suikerbieten. Het lopen is gemakkelijker want de hellingen zijn minder steil. In Château-Porcien word ik aangereepen door een groep schoolmeisjes, die op het land onkruid wieden tussen de uien vandaan. We roepen wat heen en weer. Ze zeggen dat de mensen verderop niet zo vriendelijk zullen zijn als hier. Een biedt me haar bed aan, zelf gaat ze wel ergens anders slapen. Hilariteit.

Hoewel de wind fris is, heb ik het warm, want ik heb de wind mee. Weinig koeling dus. In de twee volgende dorpjes is nergens een kroeg. Ik plan te lopen tot Roizy, dan heb ik 31 km. In St. Loup moet ik toch weer uit mijn "Dachstein"-schoenen omdat ik blaren vrees. De schade valt mee. In dat dorp hebben ze het raadhuis niet gerepareerd na beschietingen in de laatste oorlog. De muren zitten nog vol gaten. Dat maakt meer indruk dan het stereotype oorlogsmonument ertegenover, met de victorie kraaiende haan. De kerk is open en staat vol stoffige beelden, van die kleurige gipsen gevallen uit het begin van de eeuw. Het is er koel. Ik bid.

In Roizy klop ik aan bij de eerste de beste beerderij. Een forse, gezonde boerenvrouw maakt open. Ik doe mijn verhaal en ze noodt me binnen. Ik mag me opfrissen in de badkamer en praat met haar terwijl ze strijkt. Ik mag in de kamer van een der kinderen slapen. Ze heeft er zes. Een ervan is getrouwd, vier zitten op internaten en de jongste, een spichtig jongetje, dat erg door zijn neus praat, is thuis. Dat jongetje leidt me rond door de beerderij. Dat is niet zo'n grote. Wat varkens-, kippen- en rundopfok en verder scharrelkippen en melkkoeien die steeds op stal staan. Die hebben hoeven die geweldig lang zijn uitgegroeid. Het lijken wel Turkse muilen, zo lang zijn ze en omgekruld. Het jongetje zegt dat dat niks geeft, maar ik geloof er niks van.

De boer, een dikke baas met een rooie kop, komt later thuis en voert de varkens. Dan gaan we samen aan tafel, van negen tot tien. We praten veel over de landbouw. Hij is maar een keuterboer, zegt hij. Met 35 ha. grond kun je nauwelijks rendabel werken in deze tijd. Een ongetrouwde zus woont ook bij hen in huis. Ze heeft een klompvoet, zie ik. Ze zorgt verder helemaal voor zichzelf en ik zie haar ook niet aan tafel. Na het eten drinken we een glas wijn, repareren wat aan de rugzak (wat karton opdat de spanschroeven niet zo in m'n rug prikken) en gaan naar bed. Dat is om 11 uur.

15 JUNI.

Om tien over acht schrik ik wakker. Ik zou om half acht ontbijten! Snel ben ik beneden. De baas moet eigenlijk weg, maar wacht nog even omdat ik de familie op de foto wil zetten. Ik haast me en zit voortdurend mijn bek te branden aan een emmer hete café-au-lait. Maar dan staat het drietal op de foto. Zonder mij, want het statief en de zelfontspanner zouden teveel tijd vragen. Om negen uur ben ik weg. Ik neem afscheid en weer schieten tranen in mijn ogen. Waarom toch steeds? Sentimenteel? Zoveel goedheid als ik hier ontmoet is me te machtig. Ik kan er niet tegenop. Teveel liefde doet pijn. Waar heb ik het aan verdiend...

Met drie hardgekookte eieren en twee sinaasappels gaat het dan verder over de lange lege wegen rond Reims. Dat is maar 23 kilometer. In Boult-sur-Suippe staan op de markt drie kraampjes: vis, kaas en groente. Het is er heel stil. Bij de kaasboer koop ik voor 4 f. 80 een stuk kaas. Het wandelen valt me licht, hoezeer de zon ook brandt. De wind is fris. Het enorme, groen golvende landschap haast zonder bomen geeft me een kosmisch gevoel. Wat een ruimte! Om de vijf kilometer een dorpje. Om het uur dus rust en afwisseling. Heerlijk, dat God het allemaal zo heeft uitgedacht! Al op 15 kilometer afstand zie ik Reims liggen met z'n kathedraal in de heilige horizon.

Als ik Reims binnenkom is de lucht grijs en wordt het benauwd. Zou het gaan regenen? Dan sta ik voor de kathedraal en laat een passant een foto vanme maken: 15 juni om 15.00 uur P. Sanders te Reims. Jazeker! Het eerste hoogtepunt is bereikt. Mogen er vele volgen..... Ik zet de rugzak achter in de kerk en loop verder door. Ik adem diep, in en uit. Dit enorme, massale, hoge lichte gebouw wil ik helemaal opzuigen. Dat ik hier mag zijn, kleine mens in Gods ruimte....

De hordes toeristen deren me niet, storen me niet. Ik wandel zomaar rond en adem in en uit. Ik mag er zijn. Ik kniel en bid in een willekeurige zijkapel. Die blijkt van St. Jozef te zijn. Daarna ga ik ook even bidden bij een barok beeld van Maria. Dag Maria, vol van genade.... Ik mag er zijn. Ik ben dankbaar.

Vlak voordat ik bij de kathedraal kwam werd ik aangesproken door een oude man. Hij vertelde wat over Reims en nodigde me uit bij hem thuis. Om 6 uur ben ik daar. Eerst voel ik me niet op mijn gemak: wat is die man van plan? Als zijn vrouw ook thuis is, ben ik wat geruster. Ze hebben een slecht onderhouden maar duur gemeubileerd huis. Hij is 73 en zij ook zoiets. Zij is een gezellige elite-dame die nog veel doet in de "Action Catholique". We eten samen en de man, Jean Harmel, vertelt honderduit. Over zijn grootvader, Léon Harmel, die goed bevriend was met Leo XIII, en die zijn arbeiders religieus en zakelijk inspireerde. En hij vertelt over zijn zoon, die met 16 gestorven is aan kanker. We praten heel persoonlijk en gevoelig, die avond. Zijn vrouw is naar een vergadering.

Voor het eten zijn we trouwens naar de avondmis gegaan. Daar regelde hij dat ik mocht lezen (1e lezing), zonder mij eerst te vragen. De priester stelt mij voor als pelgrim die te voet naar Lourdes en Compostella gaat. Bewondering alom bij de dertig in de sakristie aanwezigen. Eén van hen stopt me na de mis 10 frank in de hand. Harmel loopt een beetje met me te paraderen.

Om tien uur ga ik naar bed. Niet omdat ik zo heel erg moe ben, maar omdat ik overvol ben van alles wat ik heb gehoord en gezien. Jean Harmel is een industrieel van het oude stempaal. Hij was iets in de textiel en had veel contacten met Tilburg. Daar kent hij Mutsaers. Ook zijn zaak is nu failliet, geloof ik.

16 JUNI.

Ik vertel hier niet alles, omdat ik veel in mijn krante-artikel over Reims wil zetten. En ik haat dubbel werk. Na het ontbijt ga ik met Harmel naar de kathedraal en het "Palais du Tau". Daar laat hij me plotseling alleen, zijn vrouw komt hem halen. Ik bezoek het museum alleen. Een indrukwekkende collectie, maar gelukkig niet veel. De originele beelden van de kathedraal zijn er te vinden. Ook is er een kleine schatkamer met prachtige spullen.

Op het postkantoor is er geen poste restante voor me. Ik beland in een regenbui, maar heb mijn regenspullen niet bij me. Dan maar een café in. Na de lunch bij Harmel bezoek ik het St. Denis-museum, waar tien prachtige gobelins over het leven van St. Rémi te bewonderen zijn. Ook loop ik naar de kerk van St. Rémi, waar behalve de bouwstijl weinig te bewonderen is. De ramen aan de westzijde laten het leven van Rémi zien, in vrijwel dezelfde taferelen als op de gobelins. Aan de rechterzijde van de kerk ontdek ik het beeld van "Notre Dame de l'Usine et de l'Atelier". Een mooi marmeren beeld dat ik voorbijgelopen zou zijn als ik het verhaal ervan niet kende.

Het is een marmeren kopie van het gipsen beeld van Maria dat in het atelier van de fabriek van Léon Harmel (grootvader van mijn gastheer) stond. Eind vorige eeuw brandde die tent gedeeltelijk af. Het vuur hield wonder boven wonder zomaar in vóór dat beeld van Maria. Op bijeenkomsten van de katholieke arbeiders werd dit beeld rondgedragen. Duizenden arbeiders bezochten met Léon Harmel Leo XIII in Rome. Het mariabeeld had toen een ereplaats. Nu staat het zomaar terzijde, bijna vergeten. Ik maak er een foto van.

Deze avond ben ik alleen: het echtpaar is gaan bridgen. Ik doe de was in het bidet. Het gele T-shirt maakt een gele plek op de gulp van mijn onderbroek. Stommeling die ik ben, nu loop ik voorgoed voor schut. Ik schrijf een krante-artikel over Reims en doe daar drie uur over. Ik weet teveel van deze stad en daarom is het moeilijk te kiezen. Ik drink een liter cider op. Als ik naar bed ga trek ik een nog natte slip en T-shirt aan, opdat die drogen. Brrrrr! Buiten regent het voortdurend.

17 JUNI.

Om acht uur sta ik op en ontbijt met het (laatthuisgekomen) echtpaar Harmel. In de winkel op de hoek koop ik een doos bonbons (25 f.) als dank voor hun gastvrijheid. Natuurlijk had dat niet hoeven en eigenlijk ben ik stom ook. Dan ben ik weg om negen uur. Op de uitvalsweg vangt

Harmel me nog net, voor mijn adres en dat van mijn ouders. Ik ben benieuwd of hij mijn vader zal schrijven, en wát hij dan schrijft. Papa zal zijn ogen zeker niet geloven.

Als ik in Ludes ben aangekomen, besluit ik Châlons over te slaan. Eigenlijk had ik daarvoor al eerder een andere weg moeten kiezen, want nu loop ik een omweg. Vanaf Louvois begint het te regenen, en ik wil best eens rusten. De eerstvolgende kroeg is echter pas in Avenay. Daar kom ik een beetje bij van het koude en natte weer. Ook koop ik er voor het eerst een soort rogge-brood, steviger en voedzamer dan dat stokbrood. Beter mee te nemen. Ook in deze plaats is er alom verbazing over mijn voettocht. Een jeugdleader uit Ville-de-Selve geeft me zijn adres "voor op de terugweg". Wie weet.....

Dan gaat het weer verder tot Oiry. In het restaurant aan de spoorweg-overgang zegt men dat ik bij de burgemeester moet aankloppen. Die is erg sympathiek en weet wel wat. Twee boerderijen waar ik aanklop verwijzen me óók al naar die burgemeester, Serge. Maar de goeie man is niet thuis. Een aardige bloemenhandelaar nodigt me binnen. Als de burgemeester geen plaats kan bieden loopt hij het hele dorp af om een onderdak voor me te vinden. Hij krijgt overal nul op het rekest. Eerste communie morgen, ziet u..... Ik denk trouwens dat hij niet dapper genoeg is. Hij wil ~~ook~~ een veel te luxe onderdak voor me. De familie wil niet dat ik in een garage of schuur slaap. Ik baal ontzettend, maar onverrichter zake bij hen weglopen en zelf op zoek gaan zou hen hevig beledigen. Ze hebben zich mijn zaak aangetrokken, en dat moet ik accepteren.

Tenslotte vinden ze gehoor bij een pastoor in Epernay. Nou baal ik nog meer. Ik word in een auto geladen. Een blijk van onvermogen, dat is het. Teveel liefde doet pijn. Wat zij rijden zal ik extra moeten lopen. Tien minuten met de auto is twee uur te voet. Maar ik kom onderdak bij twee pastores. Ik krijg Marc-de-Champagne te drinken en babbel over de nederlandse theologie-opleiding. Ook zij blijken, net als die rector in Sorée, de samenvatting van het geruchtmakende artikel van Bots over de priesteropleidingen in l'Ami du Clergé van mei gelezen te hebben.

18 JUNI.

Ik maak de mis van 8.00 uur mee en ontbijt: stokbrood met boter en honing. Dan ga ik op weg, een prachtig traject door de golvende wijngaarden. Het is heerlijk wandelweer: koel, bedekte lucht maar geen regen. In Avize krijg ik een pilsje aangeboden. Na 2 1/2 uur lopen ben ik op mijn geplande weg terug. Ik ben dan net zeven kilometer van Oiry vandaan. Afijn, we gaan gewoon door.

Als ik in Vertus aankom, trekt daar net een optocht voorbij. Veel kinderen in klederdracht of andere uniformen zijn erbij. Ik maak vlug wat foto's. Het is een heel leuk gezicht, die hummeltjes in die kleurige kleertjes. Ik drink er een pilsje en ga weer op weg. Dwars door het dorpje stroomt een beekje met kristalhelder water. Daar ligt ook de openbare wasplaats aan, maar die wordt ook hiet niet meer gebruikt.

Naar Bergères is maar een klein stukje. Hier is het eerste communie geweest. Ik zie een klein meisje in een lange witte japon lopen, en in sommige huizen is het een drukte van belang. Je kunt het niet alleen tot op straat horen, maar je kunt het er ook zien aan de opeenhoping van geparkeerde auto's.

Tot de Mont Aimée, die iets te maken schijnt te hebben met de 1e wereldoorlog (mooi uitzichtpunt) klimt de weg slingerend omhoog, maar dan schiet hij kaarsrecht het land door. Hier begint, wat ze in Avenay noemden "de woestijn", realiseer ik me. Om de eentonigheid wat te breken speel ik op mijn mondharmonika. Twee auto's met jonge meiden stoppen in de berm om me te horen. Ze vinden het erg amusant. Ik roep "bonjour" en speel door terwijl ik even stop. Dan loop ik weer verder, zonder omzien. Het is nog best een eind naar Morains. Dan heb ik er dertig kilometer op zitten en hou ik het wel voor gezien voor vandaag.

De eerste de beste boer, die net toeziet hoe een personenauto een van zijn duiven aan flarden rijdt (wat een veren!) vraag ik om onderdak. Hij is tamelijk jong, vet en bruinverbrand en heeft een kop als een bulldog. compleet met vooruitstekende scheve onderkaak. Nee, hij heeft geen ruimte. Vraag het hier tegenover maar eens. Als ik daar aanklop, komt na een poos een afgetakeld, slonzig vrouwtje naar buiten hangen. Dan komt haar man naar buiten, die eruit ziet alsof ze hem pas een blauw oog heeft geslagen. Hij kijkt om me heen. Achter hem aan komen drie verwaarloosde smerige kinderen. Die stuurt hij, mét de hond, weer naar binnen. Ik doe mijn verhaal. Nee, hij heeft echt geen plaats. Maar probeer het bij de burgemeester, die woont daar-en-daar. Waar heb ik dat ook alweer eerder gehoord?

Ik loop de aangewezen straat in. Op het vermoedelijk adres zit een familie onder een afdak te eten. De hond, een spaniel, vliegt blaffend naar buiten en bijt in mijn broek. Au! Een grappig jongetje, qua leeftijd en uiterlijk zoets als mijn neefje Antal, komt achter de hond aanstuiven. Of hier de burgemeester woont, vraag ik. Jazeker. Maar de goeie man blijft aan tafel en ik mag binnenkomen.

Ik heb nog zelden zo'n lelijke man gezien. Hij heeft een vette, knal-rooie kop en zijn ogen zijn klein. Een soort Van Rijen in het kwadraat. Hij zit met zijn vrouw, hun zoon en schoondochter en de drie kinderen daarvan aan tafel. Ook zit er nog hun geestelijk gestoorde zoon. Als ik volgens hen nog niet genoeg gegeten blijkt te hebben mag ik aan tafel aanschuiven. Ik krijg een pastis als aperitief, dan eet ik pâté en ardenner ham (zelf gerookt!) met stokbrood, een en ander besproeid met rooie wijn. Als slot neem ik twee stukken door de schoondochter gebakken vlaai. We praten en lachen wat af. Zelfs de debiele zoon wil niet met me mee naar Lourdes. Ben ik dan zó gek? Het kleine jongetje kan zijn ogen niet van me afhouden. Hij vindt het reuze spannend, zo'n zwerver aan tafel. Ik maak een foto van de familie.

Na het eten brengt de burgemeester/boer me naar de "mairie". Het schooltje daarachter staat leeg en in een van de lokalen kan ik slapen. Prachtig. Het stinkt er wel naar petroleum, maar de vloer is schoon (nou ja..) en er is stromend water en licht. Ik krijg de sleutels mee. Bij de zoon kijk ik die avond nog naar de wedstrijd Nederland-Duitsland. Ik zit me daarbij nogal op te winden en daarom kan ik die avond de slaap maar moeilijk vatten. Of ben ik niet meer gewend aan de harde grond?

19 JUNI.

Om kwart over zeven sta ik op, en om half acht ben ik weer op weg. Dat is geen lolletje, want het is flink mistig. Ik zie verschillende automoklisten schrikken als ze mij uit de nevels zien opdoemen. Natuurlijk loop ik links van de weg. Een mistige lange weg, een eenzame vreemde weg. De mist voorkomt dat ik de eindeloosheid zie. Ik loop van kilometerpaal naar kilometerpaal en tel af. Om negen uur ben ik in Fère Champenoise. Daar klaart het op.

Ik doe er wat inkopen, drink koffie en ga op weg naar Corroy. Ook al een kaarsrechte weg. Halverwege staat een jongen met panne aan zijn Renault 10. Net als ik hem de kar wil aanduwen, krijgt hij 'm gestart. Hij heeft een kapotte zuiger en dat is duidelijk te horen. Nu kan IK eens "bonne route, bonne chance!" roepen.

In Corroy staat een heel oude kerk uit de 12e - 16e eeuw, die hard aan het vervallen is. Bij ontstentenis van ansichtkaarten maak ik zelf maar foto's. Het is een stil dorp. Het wordt zowaar nog zonnig weer als ik aan de lange weg over de vlakte begin. Nog heel lang kan ik de massieve kerktoren van Corroy achter me zien. Het wordt warm, maar het duurt nog 7 1/2 km. voor ik een kroeg zie. Dat is in Faux-Fresnay.

Een raar dorp overigens, samengesteld uit twee kernen die een paar kilometer uit elkaar liggen. Precies halverwege Faux en Fresnay liggen het gemeentehuis en het schooltje. Zomaar langs de weg in de lege vlakte. Duidelijk een tussen-oplossing voor een samengestelde gemeente! Een mooie, gebruide schooljuffrouw voert er de kippen en zwaait naar me.

In Courcemain drink ik cola in een café waar de avond tevoren duidelijk een groot feest is geweest. Een kilometer verder kom ik in het departement Aube. Ik besluit halt te houden in Boulagés. Drie ouwetjes die op een bankje langs de weg zitten en die me al een half uur hebben zien aankomen geven me goede moed. "Les gens ici sont accueillants".

Ik klop aan bij de eerste boerderij. Daar is een ontzettend mager, klein oud vrouwtje in de keuken, dat me vriendelijk ontvangt. Haar man is een ronde fransman, met een zwarte snor. Hij wil nogal wat weten maar is ook erg welwillend. Ik krijg zelfs een kamer en een bed. De boerderij functioneert niet meer, het land hebben de kinderen gekregen. Maurice Maingault is dertig jaar burgemeester van dit dorp geweest. Hij heeft de eerste wereldoorlog nog als soldaat meegemaakt. (geboren 1899). Toen hij 28 was, was hij een knappe vent. Ook zijn vrouw was charmant. "Ça change" zegt hij lachend.

Ik krijg brood, kaas en wijn als goûter, en 's avonds eet ik mee: dikke soep en twee eieren met mosterd. Veel brood erbij. Kaas en pruimen na, en om half tien naar bed. We praten veel en erg fijn. Trouwens ook over de oorlogen en de politiek. Hij is goed bij de tijd. Zij klungelt heel lief met de spulletjes in de keuken. Alles is heel proper. Fijn om zulke mensen te mogen ontmoeten.

20 JUNI.

Om acht uur word ik gewekt en dan ontbijten we samen. Natuurlijk maak ik nog een foto van ons drieën met de zelfontspanner. Daarna wordt alles weer opgeladen en gaat de tocht verder. Net even buiten het dorp staat een bord op de weg met "route submergée" erop. Dat belooft wat! Ik herinner mij de toestanden begin april van dit jaar in deze streek. De bus kon toen nog maar net door de Seinevallei heen; de wegen waren bijna ondergelopen.

Het blijkt mee te vallen: het water stroomt een decimeter hoog de weg over. Er is blijkbaar geen bruggetje of duiker aangelegd op deze plaats. Met een paar grote stappen sta ik weer op het droge. Na Longueville kom ik uit het dal van de Aube en moet ik nog 7 km. over de vlakte. Bij Méry kom ik in het Seinedal. Daar gaat heel wat verkeer door. Achtereenvolgens vind ik, parallel aan elkaar binnen vier kilometer: een D-weg,

het lateraalkanaal van de Seine, de Seine, nog een D-weg, een spoorlijn en tenslotte Route Nationale 19. Hierlangs stroomt alle verkeer van Parijs naar het zuidoosten.

Ik doe wat inkopen in Méry, drink café-au-lait en eet er croissants bij, en ga dan weer verder. Ik neem de D 20, een goed geasfalteerde weg en op de kaart als de minst drukke aangegeven. In Vallant eet ik wat bij het kerkhof en mis op een paar druppels na een enorme onweersbui. Een jonge boer, die ik eerder al ben tegengekomen, stopt tegenover me in de berm en nodigt me bij hem uit. Het is niet ver maar moeilijk te vinden; toch sta ik erop dat stuk te lopen.

Met zijn vrouw en twee jonge dochters drink ik koffie. De oudste dochter moet morgen examen doen, o.a. filosofie. Net als François in Wasigny, heeft zij Nietzsche uitgebreid moeten bestuderen. Wat moeten die fransen daar toch mee? De moeder is een degelijke huisvrouw, niet bijzonder knap. Ze is heel gewoon en komt me haast nederlands voor. De tweelingbroer van de oudste dochter loopt stage in Perigeux. Als ik daar langskom mag ik blijven logeren. Maar het ligt uit de route.

De weg gaat zonnig verder tot ik in Payns tenslotte toch een plensbui op mijn dak krijg. Ik schuil in een garage en heb aanspraak aan zes vrolijke boeren in blauwe overalls. Eén van hen had eens hollanders-met-een-rugzak logies verschaft. Dat was wel in 1936.... Ik mag uitrusten op een tractorzadel op vier poten.

Ook bel ik de krant, "Est-Eclair" om te zeggen dat er een interessante persoon op weg is naar Troyes. "Kom maar langs op de redactie" is het antwoord. In Barberey-aux-moines word ik van de straat geplukt door een mooie italiaanse en haar puber-dochter. Ik krijg een fris glas citroen en babbel wat. Ik zal doorlopen tot Troyes, nog maar 9 kilometer.

Dat valt toch niet mee, als je er al dertig achter de kiezen hebt. Maar om acht uur ben ik er en wat zie ik: een bus van Arke met dezelfde chauffeur als die ik in april in Lourdes heb gezien. Dat wordt een hartelijk weerzien! Hij is op de terugweg. We babbelen heel wat af, als ik met hem aan tafel mee-eet. Ik mag in hotel Thiers gratis overnachten en dat is erg aardig. Om elf uur glijd ik geheel naakt tussen de koele lakens. Dát is lekker!

21 JUNI.

Toch nog vroeg, om half acht sta ik op. Om de mensen van Arke nog even gedag te zeggen. Een echtpaar uit St. Anthonis dat dat gisteren had aangeboden, geef ik het telefoonnummer van mijn vader. Ze zullen hem bellen om te zeggen dat zoon Paul het goed maakt. Dan zijn ze weg, Ik was mijn snuit en ontbijt. Dan ga ik naar het Syndicat d'Initiative voor wat informatie. De meisjes achter de balie schijnen me erg interessant te vinden want ze hebben nogal wat plezier.

De redactie van Est-Eclair blijkt buiten de stad te resideren. Gezien de rotte busverbindingen bel ik op om te zeggen dat ze langs mogen komen in het hotel. Dat zullen ze inderdaad doen. Op het postkantoor (geheel nieuw, ik zoek me rot om het te vinden) is geen poste restante voor me.

Dam begin ik mijn kennismaking met de stad. Er zijn nogal wat kerken dicht, maar kan toch de Ste Madeleine, de Petrus-en-Paulus en de St.Rémy

in. Daar is genoeg te zien. De stad wordt heel aardig gerenoveerd en gerestaureerd. Natuurlijk is er nogal wat rommel, maar de zon schijnt heerlijk. Op het stadhuisplein eet ik brood met kaas en worst, waarna de tocht verder gaat.

Ik bezoek het museum van Vaulussier, waar een grote textielexpositie in gevestigd is. Die interessert me minder dan de zaal met middeleeuwse sculpturen. Ik kom er zelfs een Jacobusbeeld uit de XIVe eeuw tegen. Dag kameraad, zeg ik zachtjes, ik kom eraan hoor. Ook het museum bij de St. Pierre bezoek ik. Daar is ook oud beeldhouwwerk te zien, alsmede schilderkunst van later datum. Ik vind de musea trouwens maar een rommel-tje. De aanwezige teksten zijn minimaal en catalogi zijn niet te krijgen. Toch doe ik ideetjes genoeg op voor een kranteartikel.

Om zes uur komt er inderdaad een journalist. Ik moet erg veel vertellen, maar erg diep graaft hij niet. Ik vertel het verhaaltje dat ik al honderd keer verteld heb op mijn tocht. Hij kiekt ook nog effe snel een paar foto's. In een half uur is het bekeken. Dan haast ik me naar de tv, waar Nederland-Italië te zien is. Temidden van veel rustiger fransen schreeuw ik moord en brand wanneer de spanning groot wordt en er goals vallen of schijnen te komen.

Daarna ga ik met een van de hotelgasten in het naastgelegen restaurant eten. Ongelogen: voor 25 fr. krijg ik een plakje paté, een gewone omelet met groene sla en zes rode aardbeien als toetje. Ik heb voor dat geld wel beter gegeten in Frankrijk. De zwitser die tegenover me zit betaalt een goeie fles Côtes du Rhône en twee koffie. Hij handelt in paardetuig. Hij reist van land tot land en is maanden achtereen onderweg. Nu heeft hij drie maanden Frankrijk. Deze vertegenwoordiger, een knappe wilskrachtige jonge vent, heeft zelf nog nooit op een paard gezeten! Maar goed, als ie maar verkoopt. We babbelen heel gezellig, onder andere over mgr. Lefèvre's sukses. Die heeft een seminarie vlak bij de woonplaats van onze Zwitser, in de buurt van Brig.

Na deze niet zo overvloedige maaltijd kijken we naar de wedstrijd Polen-Brazilië, en dan ben ik toch wel erg moe. Om twaalf uur kruip ik onder de wol en slaap vrijwel onmiddellijk in.

22 JUNI.

Na het ontbijt om 8 uur neem ik hartelijk afscheid van Gaston Marco en zijn vrouw, en beloof voor ze te bidden. Zij zullen me graag weer ontvangen als ik op de terugweg weer in Troyes kom. Ik vergeet de restauranthouder naast Thiers te groeten en ga naar het postkantoor. Daar verzend ik deel 3 van mijn dagboek en vind wéér geen poste restante.

In de eerste kroeg buiten Troyes koop ik de krant en ja hoor, ik sta erin. Maar hœ! Wat een foto! Onmiddellijk schieten me een van de laatste zinnnetjes uit "Rosemary's Baby" te binnen: "Zijn ogen! Wat hebben jullie met zijn ogen gedaan?!" Ik zie er uit als een boef, maar mijn ogen zijn zo anders. Kijken de mensen onderweg dáárom zo naar me? Ik word anders, ik word getekend door de tocht. "Je ziet er moe uit", zullen mijn bekenden zeggen, "Ik zie het aan je ogen". Ik weet het niet. Misschien sta ik er slordig op, maar moe.... Nee, ik denk dat het blijvend is. Ik word snel oud, onderweg, ik doe heel veel op. Ik krijg nieuwe ogen.

"Celui-ce ne vole pas, il marche", staat er onder dat boeventronie. De

mensen in het café vinden het prachtig. Ik krijg een gratis cognacjes bij het weggaan en vijf frank om een kaart te sturen uit Lourdes. Doe ik.

Dan begint de lange tocht door het heuvelland van Othe. Het is verschrikkelijk gaan waaien. Gelukkig zorgt dat ervoor dat er niet veel regen valt uit de voorbij jagende wolken. Maar het wandelen wordt er niet gemakkelijker op. Ik moet me erg inspannen. Daardoor krijg ik herhaaldelijk een bijzonder pijnlijke stoot tegen mijn ruggegraat op een en dezelfde plaats. Het is de metalen spanner van de rug-banden. In Vauchassis vind ik eindelijk een kroeg.

Daar staan wat mensen te flipperen. Een van de mensen aan de bar geeft me ongevraagd wat folders van het departement Aube. Zeker omdat hij me ziet schrijven. Of herkent hij me van de krant? Ik zal het nooit weten. En verder gaat het weer. Ik neem een stukje "grande randonnée" omdat dat korter lijkt. Het is een stenig pad. Bijzonder ongemakkelijk om te lopen en ik heb er meteen spijt van. Het is ook veel langer dan ik dacht. Het eindigt tenslotte midden in een korenveld. Ben ik verdwaald?

Ik loop me te barsten langs hondsrozen die gaten prikken in mijn jack en in mijn noppenmatras. Ik baal en ik vloek hardop. Dwars door een iets lager korenveld kom ik tenslotte weer op de weg. Dat doe ik nooit meer, denk ik. Veel te gevaarlijk. Je zult je enkel maar verstuiken, geen hond die je vindt in die bossen. En in zo'n korenveld vinden ze je pas in de oogsttijd!

Afijn, ik ben weer op de harde weg. Ik krijg zoveel pijn in mijn rug dat ik in Maraye-en-Othe niet meer verder wil als ik daar een klein café-restaurant vind. Maar koffie en een sandwich en bier doen wonderen. Een uur later, om vijf uur ga ik weer op pad. Ik doe twee kranten tussen mijn rug en mijn rugzak. Dat helpt.

Net als ik op het punt ben om af te slaan naar Pigny en Vosnon, stopt een auto vóór me in de bossen. Ik moet snel instappen, want er wacht in Puiseaux iemand op me. Ik snap er niet veel van. Maar het is waarschijnlijk erg belangrijk. Tegen mijn zin word ik drie kilometer in de auto meegenomen. Helemaal niet de richting die ik in wou. Ik wou Baux-Puiseaux overslaan.

De man in de gammele auto is schilder. De "madame" van het huis dat hij nu opschildert had me in de krant zien staan. "Als hij hier langs komt zal ik hem onderdak geven", had ze gezegd. Daarom was de schilder me om vijf uur gaan zoeken.

Ze is niet thuis, als we aankomen, maar ik word ondergebracht bij een tante die er tegenover woont. Opa, vader van mijn a.s. gastheer is er ook. Hij troont me mee om bij hem thuis, drie deuren verder, de cider te proberen. Die heeftie zelf gebrouwen. Hij maakt lekker spul, die ouwe Jozef. Hij is 81 en heeft 13 jaar geleden zijn vrouw verloren. Hij heeft de veranderingen op landbouwgebied van het begin meegemaakt. Hij vertelt hoe vroeger de cider naar Troyes werd gebracht en hoe weinig dat eigenlijk opbracht: 15 fr. voor 120 liter!

Ik laat het fitte ouwe baasje na een half uur achter en ga terug naar de tante. De overburen laten lang op zich wachten en ik ben gammel van de honger. Tenslotte komen ze toch: een echtpaar van begin vijftig. Hij een ronde fransman en zij een struise boerenvrouw. Ze vindt het prachtig.

De zoon die in de buurt woont wordt erbij gehaald. We babbelen en drinken pastis. De pastoor, die ook gebeld wordt is op retraite.

We eten een uitgebreide warme maaltijd en eindigen met koffie en marc-de-pommes, dat is gedistilleerde cider. Zelf gestookt, vermoed ik op grond van de etiketloze fles. Hun belangstelling voor mij komt omdat hun dochter ontzettend veel gezworven heeft in de vakantie. Steeds liftend. Die nacht slaap ik in haar slaapkamer, tussen ultramodern behang en onder een (geschilderd) liggend naakt. Ik hou mijn t-shirt en onderbroek deze keer maar aan als ik in bed duik. Die dochter is niet getrouwd. Hoe zou ze zijn?

23 JUNI.

Om acht uur word ik gewekt. Ik ontbijt met een soort ovomaltine en vertrek dan in de plenzende regen, nadat mevr. Lambert mijn reserveschoenen netjes in plastic heeft verpakt. Er loopt een weggetje binnendoor naar Vosnon. Jawel, kom je achter. Het is weer zo'n stenig modderpad. Mijn voeten, waarvan de botten al lang behoorlijk pijn doen (ik denk door het gewicht van 85 kg. waaraan ze moeten wennen) hebben het ellendig op die ongelijke bodem. Eenmaal buiten het bos gaat het pad door het gras steil omlaag. In zeer korte tijd zijn schoenen en sokken doorweekt. Dan kom ik op een pad. De leem is glibberig en plakt aan mijn zolen. De schoenen worden loodzwaar, glad door de dikke laag aangekoekte modder en mijn regenbroek wordt tot aan mijn knieën smerig. Als ik tenslotte in Vosnon aankom spoel ik alles af in de gemeentelijke (gemeenschappelijke) wasplaats die allang in onbruik is. Daar kan ik tevens even schuilen.

Wat doet me toch elke dag weer voortgaan? Het zijn de dingen die, ondanks dit dagboek, niet beschreven worden. Het zijn de slakken die bij regenweer in massa's de weg op kruipen om daar doodgereden te worden. Het zijn de talloze kevers en torren die het asfalt oversteken, soms achtervolgd door vogels. Het zijn de hommels met hun pluizige jasjes die, geveld door kou, wind of regen, in de berm liggen te kreperen. Het zijn de eindeloos vele bordjes met "Chien méchant", de honden die me hysterisch aanblaffen en de keëien die me stomverbaasd aankijken en vergeten door te eten. Het gras steekt nog uit hun bek. Het zijn de fransen die in hun achteruitkijkspiegel naar me kijken tot ze bijna in de berm belanden met hun wagen. Het zijn de korte momenten dat ik de wazige blik zie van een vrouw die met haar man achter het stuur voorbijschiet. Het zijn al die doolie egels, soms nog met bloederige ingewanden, soms alleen hun stekelige overjas. Het is het steeds weer veranderende landschap, het zijn die dorpjes die je ineens vóór je in een dal ziet liggen, het zijn de schimmellende en vervallen kerken waar geen mens meer inkomt, lijkt het. Het is die vos die stillletjes in het kreupelhout verdwijnt, het zijn de opfladderende patrijzen, het zijn de schreeuwerikken die maar niet genoeg kunnen zingen, het zijn de heupen van een vrouw die onder een smalle taille verschijnen in denim, en tedere verlangens oproepen. Ik zou mijn hand er langs willen laten gaan. Het zijn de schoolskinderen die 's nachts vuilnisbakken leeghalen en op straat gooien wat ze niet nodig hebben. Het zijn de kleine dingen die het doen, elke dag weer. Elke dag weer nieuw en anders.

Het zijn die kleine, onbeschrijfbare dingen. Voor iemand die niet met me meeloopt en het grootste deel van de dag platgetreden paden loopt, afgezaagde dingen doet, onbegrijpelijk. Een leuke, maar loze kreet die het alleen doet bij een liturgische werkgroep of bij Saskia en Serge.

Het zijn de kleine dingen die het doen. Daarom ga ik verder, dag in dag uit.

Wanneer ik in Somery koffie heb gedronken en brood gekocht, gaat alles weer best. De conditie is prachtig en het weer klaart op: veel wind maar geen regen. Ik verlaat nu de steile beboste heuvels van Othe en ga verder door een golvend landschap. Dit is het lieflijke gebied van de Yonne. Zo heet het departement ook. In Turny bezoek ik de kerk, helemaal vervallen en beschimmeld. Er is flink in huisgehouden. De glas-in-loodramen zijn ooit stukgeslagen of -gewaaid. Het grootste deel is nu wit glas, waarin hier en daar stukjes uit de oude ramen te vinden zijn. Een raar gezicht.

Om kwart over 4 ben ik in St. Florentin. Ik word door de man van het toeristenburo privé in de kerk rondgeleid. Ik maak wat foto's en daarvoor heeft-ie geduld genoeg. Het is een magere oude man. De kerk is niet zo heel geweldig, maar ik heb Jacobus tenminste weer eens gezien. Ook is er een "jube", een oksaal dus dat tussen het priesterkoor en het schip in staat.

Om half zes, na een pilsje gekocht te hebben en verdere spullen zoals eten, foto's en enveloppen, ga ik op weg naar Pontigny. Of ik het vandaag nog haal?

De vvv-man in St. Florentin zei dat er monniken wonen in de abdij van Pontigny. Daarom loop ik erheen, hoewel ik liever even na St. Florentin was blijven hangen. Het is tenslotte al half zes. Nu loop ik 11 km langs de N 77. Een smalle en tamelijk drukke weg. Er zijn nogal wat nederlanders op de weg, noordwaarts en ook zuidwaarts reizend. Ik zwaai al niet meer naar ze, het zijn er teveel.

Om acht uur ben ik in Pontigny. Maar er wonen helemaal geen monniken, al tien jaar niet meer. Het is nu staatsbezit, in het klooster is een school gevestigd. Ik baal, want het is al laat. Gelukkig is in het nabijgelegen restaurantje een maaltijd voor 18 fr. te krijgen die er niet gek uitziet. Dat hou ik in mijn achterhoofd als ik een slaappleats ga zoeken.

Ik tref het niet, Tegen een nogal dove boer moet ik drie keer beginnen: "Ik ben een nederlandse student, op weg naar Lourdes en Compostela..." "Dat interessert me niks", onderbreekt hij me. Ik vraag of hij onderdak heeft. Daar wil hij niks van weten. Wegwezen. Het is al laat. De luiken van de huizen zijn dicht en de mensen zitten aan tafel. Ik zie een paar huizen in aanbouw waar ik desnoods wel in kan kruipen. Bij zowat het laatste huis van het dorp probeer ik het nog eens.

Daar komt een welwillende man aan de poort. Hij nodigt me binnen, waar ze zitten te eten: hij, zijn vrouw en een dikke jonge vent in een blauwe overall. Ze trekken zich mijn lot aan en gaan wat mogelijkheden na. Ik eet wat mee aan tafel en heb erg veel plezier met ze. De man is een echte "titi Parisien". Wat dat is, moet ik nog opzoeken. Hij leutert heel gezellig en kan op z'n frans flink overdrijven. De bewoners van Yonne vindt hij niks, chagrijnig. Hij werkt bij Alusuisse in St. Flo(rentin).

Om elf uur richt ik mijn nest in, op de slaapbanken van zijn Peugeot 204. Die kunnen net niet helemaal omlaag worden geklapt en dat is ongemakkelijk. Maar als je moe bent, slaap je toch.

24 JUNI.

Om acht uur word ik gewekt. Tenminste, ik ben eigenlijk al wakker. Ik ontbijt en neem afscheid van gastheer en gastvrouw, natuurlijk nadat ik hun adres heb meegekregen. Ook krijg ik twee ansichtkaarten van de kloosterkerk van Pontigny. Ik voel dat Jean me weg wil hebben want hij moet gaan vissen. Ik maak trouwens nog een foto van het echtpaar, zij is nog in haar duster.

Eenmaal op weg ga ik via Ligny. Dat is een stukje in de verkeerde richting, maar het lijkt me dat er wel een postkantoor is. Kan ik mijn dagboek en mijn derde artikel verzenden. Vijf minuten voor openingstijd van het postkantoor word ik geholpen. Het vinden van een café is moeilijker. Tenslotte vind ik er een als ik het dorp uit loop. Een leuk meisje loopt er even later binnen om sandwiches te kopen (weet je wel, die franse van een halve meter lang). Ze krijgt heel wat opmerkingen te horen als ze daar staat, van drie vuilnismannen en de andere ruige jongens aan de bar. Ze reageert niet. Even later komt ze voorbijrijden in een vrachtwagen waar het hele café drie keer in kan. De heren zijn er stil van.

Ik kom vlak langs het wijngebied van Chablis, maar ik zie slechts enkele wijngaarden. De weg is heuvelachtig, mooi en heel stil. Maar ook lang. Het stuk tussen Lignorelles en Bleigny lijkt eindeloos, terwijl het toch maar vier km. is. Als ik in Les Soleines een kroeg vind, zitten er veel mensen te lunchen. Het ziet er heerlijk uit, maar ik dwing mezelf niet mee te doen. Brood moet voldoende zijn. Misschien eet ik vanavond wel warm...

Auxerre zie ik al van verre liggen, de nieuwbouw-wijken op de heuvels het eerst. Ik vind nog steeds dat die stad prachtig ligt. Maar het duurt nog bijna een uur vóór ik beneden aan het water sta. Maar dan heb ik de bekende prachtige blik op de oude stad. Vervolgens zoek ik me rot naar het VVV terwijl ik intussen een pond kersen verorber. Als het VVV onvindbaar blijft ga ik direkt naar de kathedraal. Daar bekijk ik het gebouw. Via een misdienaar (er was net een huwelijk) bereik ik de "archiprêtre". Dat is een tamelijk jonge man, bovenop kaal maar voor de rest zwarte krullen. Hij is heel vriendelijk en loodst me naar de pastorie. Een groot, maar ontzettend vervallen en uitgewoond gebouw. Hij geeft me een kaal bed in een heel vieze kamer. Om half negen kan ik terugkomen. Verdomme, denk ik, net na het eten.

Ik wandel de stad weer in en vind beneden aan de oever van de Yonne het VVV. Daar krijg ik wat folders en koop ik een boekje bij een mooi maar weinig behulpzaam meisje. Ik bezoek dan weer de stefanuskathedraal en begin in een nabijgelegen café mijn kranteartikel te schrijven. Ik ga niet naar een restaurant. Als ik ginds niets te eten krijg heb ik wel brood bij me dat ik op mijn kamer kan opeten. Mijn opportunistische brein heeft mijn etenskansen berekend: aangezien de heren om 19.15 uur een avondmis hebben is het best mogelijk dat ze pas om half negen aan tafel gaan.

Als ik aanbel zitten ze al aan tafel en kijken naar de wedstrijd Italië-Brazilië. Er is voor mij gedekt. Er zijn drie heren: de plebaan die ik al kende heet Robert Lechien. Toch nog een hond op de pastorie, denk ik. Verder zijn er de tamelijk jonge Gaston en de oude beverige Bernard. Alleen Robert woont hier. De twee anderen zijn uitvreeters. Zij worden verzorgd door een manke oude juffrouw (polio?) met kort grijs piekhaar.

Het is een onbeschrijfelijke rotzooi in de pastorie. Mooi gebeeldhouwde

houten kasten en stoelen staan in een kamer waar het behang van de muur valt. Overal troep: dozen, kranten, tijdschriften, papieren, afval, wrakke stoelen en tafeltjes. Hier wonen alleen de huishoudster en een vrijgezel die gewoon aanrotzooit. Er is geen geld voor onderhoud en personeel. De kerk is duur. Er komen bijna geen gelovigen. Het toerisme wordt niet uitgebaat zoals in Reims (jaarlijkse opbrengst van de toeristen-collecte daar: 60.000 fr.! Informant Jean Harmel). Over de armoede wordt niet gepraat, wél over het vele, verkavelde werk. Lechien bedient vijf parochies. Een hondebaan!

Om elf uur ga ik naar bed, nadat we gedrieën een (héél klein) glaasje Marc-de-pommes hebben gedronken. Morgenvroeg was ik mijn sokken, denk ik nog.

25 JUNI.

De lucht is staalblauw, maar de wind is ijzig koud vandaag. Ik ontbijt om half 9 en ga naar de mis van half 10 nadat ik mijn sokken en een onderbroek heb gewassen. Er zijn zo'n 200 man in de kerk. Bij de mededelingen aan het eind van de mis word ik nog vernoemd als pelgrim te voet naar Lourdes. Maar men kan aan mijn gezicht niet zien dat ik Paul heet.

Dan bezoek ik de kerk en crypte van St. Germain, alsmede een expositie over "kunstenaars, handwerkslieden en vuur" in het "Maison de la Coche d'Eau". Een "coche d'eau" is een trekschuit die langs Auxerre kwam, over de Yonne. Tussen de middag lunch ik met Gaston, waarna ik nog de St. Pierre bezoek. Niks te zien, maar meer dan een half uur zit ik daar te zitten. Ik wandel nog wat door de stad. Uitgestorven boel. Haast alle kroegen dicht. Tenslotte vind ik er een waar ik koffie drink en mijn kranteartikel over Auxerre afmaak. Als ik om 5 uur naar de pastorie loop voel ik aan de rillerigheid en de spierpijn dat ik ergens kou heb gevat. Als ik maar niet ziek word!

Maar ik word wél ziek. In de pastorie krijg ik de kouwe koorts en de koffie-met-dennehoning die de lieve huishoudster voor me klaarmaakt helpt weinig. Of zijn het de zenuwen voor die voetbalwedstrijd? Het zou niet de eerste keer zijn dat de zenuwen me te machtig worden. Dan word ik helemaal ziek. Welnu, als Argentinië de beker krijgt moet ik schijten. Diarree. Tweede keer vandaag. Kou? Zenuwen? Of die ongewassen kersen van gisteren?

Zo gauw ik in bed ga liggen moet ik er weer uit om te schijten. Ik heb het gloeiend heet maar ril als ik me maar even beweeg. Koorts. Het bonst in mijn hoofd. Onee, niet ziek worden! Ik moet verder, ik wil leven! Er spookt van alles door mijn hoofd. Als ik om half vier weer moet schijten denk ik dat ik kapot ga. Er komt geen eind aan. Ik voel me steeds slapper worden. Ik houd mijn hoofd tussen de knieën, godweet hoe lang. Het zweet druipt van mijn voorhoofd. Niet flauwvallen. Na een hele tijd in die houding gezeten te hebben voel ik me beter worden. Ik eet weer norit en entosorbine. Als een vogel begint te fluiten krijg ik de rust om te slapen.

26 JUNI.

Om half tien schrik ik wakker. En ik had gevraagd om half acht voor de vroegmis gewekt te worden! De huishoudster vertelt dat Robert me met opzet had laten slapen. Zou hij mijn nachtelijke spetterijen dan toch gehoord hebben? Ik zal het nooit weten. Ik neem een licht ontbijt en krijg sandwiches mee van de huishoudster. Op het postkantoor is geen poste restante

voor me. Ga ik te vlug? Gaat de post te langzaam? Om kwart voor elf ben ik de stad uit.

Ik wandel door het dal van de Yonne, zoveel mogelijk op de kleinste weggetjes. Heel erg snel gaat het allemaal niet. Ik voel me erg zwak en ben vlug moe. Zittend op een boomstam schijft ik één keer in het riviertje. Pikzwart van de norit. Maar verder houden mijn ingewanden zich behoorlijk. In de buurt van Bazarnes kan ik de kutlucht die de hele dag al uit mijn tas opstijgt niet meer verdragen en dus slinger ik de bruin wordende camembert in de berm. Die kaas neem ik nooit meer.

De laatste loodjes wegen het zwaarst. Wähaast uitgeput lig ik een half uur in de berm. Gelukkig schijnt de zon, en ik heb het niet koud. Als ik weer verder ga blijkt dat Mailly-la-Ville net om de hoek ligt. En daar wou ik blijven. Ik heb toch nog 28 km achter de kiezen, geen wonder dat ik moe ben. Aan een schooljongetje vraag ik of ik in de hooischuur mag slapen die tegenover de boerderij ligt. Zijn ouders zijn niet thuis, maar hij ziet het wel zitten. Kom om zeven uur maar terug.

Nadat ik een uurtje in de kroeg heb gezeten zoek ik de ouders op. Die vinden het goed. De rest moet ik zelf maar uitzoeken, mits ik niet rook. Het valt niet mee. Vlak voor de ladder die me naar boven moet voeren staat een balenpers en vier scherpe uitsteeksels daarvan staan aardig in de weg. Naar boven klimmen gaat nog, maar bij het afdalen is het oppassen geblazen. Mijn rugzak moet wel beneden blijven staan.

Ik zoek een restaurant en vind er een. Daar eet ik zult, konijn en kaas. Heel lekker voor 22 fr. Dat heb ik wel nodig om aan te sterken, vind ik. De bediening door een sjagrijnige zwangere vrouw is beroerd. Ze krijgt geen fooi. Aan de bar is geen bediening, de andere dorpskroeg is dicht en zo lig ik al om half tien tussen de zure lappen. Wat later komen de boer en zijn kinderen thuis. Zè zijn het oneens over de vraag of ik al daar boven lig, maar ik geef ze geen uitsluitel. Ik blijf gewoon liggen.

Wat later begint het te regenen en ik ben blij dat ik hier lig. Koud heb ik het niet, Ik zal nog wel wat koorts hebben. Mijn hoofd bonst als ik lig, maar dat kan ook van het eten komen. Je moet na het eten nooit zo vlug plat gaan....Ik krijg het later in de nacht zó warm dat ik een tijdje uit de slaapzak moet. Ook barst ik van de dorst. Dat betekent dat ik de ladder af moet, want de veldfles is beneden. Gelukkig krijg ik geen priem in mijn anus.

27 JUNI.

Ik ben te rot om op te staan, vanmorgen. Waarom ook? Buiten is het koud en nat en hier is het warm en droog. Om half acht is het dan toch zo ver. Eigenlijk alleen maar omdat ik een Christoffel-bus verwacht. Tussen Auxerre en Clamecy is nl. een omleiding voor "poids lourds" en die gaat over de D 100 langs Mailly en Chatel Censoir. Die weg loop ik dan ook. Hij is rustiger dan ik dacht, en lekker vlak. Maar geen Christoffel te zien. En vandaag is het dinsdag.... Maar ja, misschien razen ze tóch over die gammele brug (max. 12 ton. Inderdaad gammel, aan de krantefoto te zien), of weten ze een minder lange omweg. Ik loop heel lekker. Geen zon, geen wind, geen regen.

In Chatel Censoir neem ik een koffiepauze en doe ik wat inkopen. Om elf uur ga ik weer verder. Pas om twaalf uur worden de hellingen steiler. Ik heb last van mijn linkerhaken mijn rechterenkel. Het zal wel komen van dat links lopen op een bolle weg, denk ik. Dus ga ik rechts lopen. Nu

krijg ik pijn in mijn linkerkuit. Wat een gezannik met die poten, denk ik, had ik toch maar de fiets genomen. Rare gedachte, als je al 600 km van huis bent!

En dan opeens zie ik Vézelay tussen de bomen door liggen. Nog maar twee km. Wel moet ik nog "effe" een dal door; 150 m. omlaag en weer omhoog. Dat is méér dan de domtoren van Utrecht op en af met 25 kilo op je nek. Maar goed, ik haal het. Dwars door toeristen en dagjesmensen sjouw ik naar boven. Ik let niet op ze. Ze kunnen niet aan me zien dat ik lópend uit Holland kom. Maar ik weet het. Ik voel het. In de Magdalena-baseliek doe ik mijn rugzak af en kniel op de treden van het koor. Ik dank God dat hij me al zó ver gebracht heeft.

Dan ga ik op zoek naar de Franciskanen die hier moesten zitten. Ze blijken in de pastorie te wonen. Zonder veel vragen word ik binnengehaald en krijg een kamer met een bed. Alleen geen lakens, maar ik heb een slaapzak. Er is warm en koud stromend water en daarom was ik me maar 'ns helemaal met het washandje. Onderbroek en T-shirt worden verschoond. Als ik, me dan ook nog geschoren heb ben ik een herboren mens die alleen zijn haren en zijn oren niet heeft gewassen.

Ik koop een boekje van de baseliek en bekijk het gebouw van top tot teen. Om half zeven is er het avondgebed. Daaraan doe ik mee. Ik wil heel graag het "Salve Regina" meezingen, maar ken de latijnse tekst niet. De tranen staan in mijn ogen. Het is zo mooi. Net zoals de Norbertijnen van Heeswijk het zongen toen ik daar was met Petro. Een prachtig lied voor de nacht.

Ik vraag niets, maar word ook niet gevraagd. Klaarblijkelijk moet ik zelf voor mijn eten zorgen. Dat vind ik in een bistrootje dat best duur is. Morgen eet ik weer brood, neem ik me voor. Ik moet maar weer beter zijn. Wat krijg ik voor 21 fr.? Tomatensla, d.w.z. één gesneden tomaat met de bekende franse saus:, azijn, olie, peper, zout, mosterd. Verder een ommelet en tenslotte "fromage frais", oftewel volvette kwark. Toch heb ik wel lol, om de hond Tabu die door twee hollanders wordt aangehaald met botjes en door twee fransen wordt gepest met peper in z'n neus. Brood lust meneer niet.

Bij de Franciskanen liggen om half tien twee heren voor de TV. Ik laat mijn artikeltje lezen en blaas de aftocht. Boven op mijn kamertje schrijf ik een stuk over Vézelay, maar krijg het niet af. Om elf uur ga ik slapen want ik word morgen om half zeven gewekt voor het officie en de mis. Ik slaap als een roos.

28 JUNI.

Veel te vroeg word ik gewekt, maar ik heb er zelf om gevraagd. Midden in de nacht droomde ik dat kinderen een nachtverblijf van me binnendrongen. "Godverdomme ga weg" riep ik en terwijl ik dat riep werd ik wakker. Ik weet zeker dat ik echt geschreeuwd heb. Het is de eerste keer, bij mijn weten, dat me zo iets gebeurd. Ik schreeuw nooit 's nachts, tenminste niet in een droom.... En dat vloeken, dat was angst.

De ochtenddienst is heerlijk. Er zijn zo'n man of dertig, wat jonge nonnetjes, een groep jongeren (een commune, blijkt me later) en vier Franciskanen. Bij de "pax" krijg ik een hand en een zoen op de beide wangen van de jonge Franciskanen naast me. Ik geef meer handen. De tranen staan in mijn ogen. Waarom? Door zoveel tederheid, zo weinig in feite? De eerste

zachte vrouwenwang aan mijn lippen sinds een maand? Ik voel me heerlijk. Allen communiceren onder twee gedaanten.

Ik ontbijt in de pastorie, nadat ik erom heb gevraagd. Helemaal alleen. Daarna schijnt ik eens luchtig en (dus) luidruchtig op de WC, was mijn gat en ga aan het werk. Na een uur is het artikel over Vézelay klaar. Ik ben er wel trots op, maar moet het in Lourdes nog even controleren. Dan pak ik mijn spullen in en neem afscheid van wie van de heren nog aanwezig is. Ik ken geen enkele naam.

De fresco die ik volgens Koos Neesen in de crypte moest zien, blijkt door kaarsenwalm weggeblakerd te zijn en met de schoonmaak spoorloos te zijn geworden. Dit wordt mij door Vézelay-bewoners verteld. Tien jaar geleden was de fresco nog zichtbaar. Er is geen foto meer van te krijgen. In het dorp drink ik nog chocola, en daal dan de berg voorgoed af. Twee kilometer verder is Vézelay al zichtbaar.

In Pierre-Perthuis is een romeinse brug tegen een mooie achtergrond te zien. Ik loop er niet heen. Ik ben geen toerist. Ik zie er nog genoeg, onderweg. Ik denk dat de Koninginnebrug (Puente la Reina) méér indruk zal maken. Om één uur verlaat ik het departement van de Yonne en kom in Nièvre terecht. Dan wordt het een heel lange tocht, acht kilometer slingerend en geleidelijk stijgend en vervolgens acht kilometer idem dalend. Er is niet veel verkeer, maar er wordt akelig hard door de bochten gejakkerd.

Twee kilometer voor Corbigny stop ik bij de eerste boerderij. Ik ben aardig kapot. Achtentwintig kilometer, zonder grote rust! Er was eenvoudigweg nergens een kroeg, de laatste twintig kilometer. En het is te koud om lang buiten te rusten. Het is tussen 16 en 18 graden, zwaar bewolkt, geen zon. Geen harde wind. En dus maar sjouwen. Mijn linkerhak gaat vooral bij de afdaling lelijk doen. Dan komen de voeten veel harder neer dan bij het klimmen. Maar goed, vóór het laatste dal kom ik onderdak, in het stro.

Een dikke, aardige, oudere boer is mijn gastheer. Hij geeft me eigen wijn te drinken, kouwe, zure, rooie. Maar echt van eigen bodem. Vorig jaar heeft er nóg een pelgrim naar Compostela in zijn schuur overnacht. Die heeft van ginds nog een kaart gestuurd. Na de wijn daal ik af naar het dorp. Ik wil wat eenvoudigs eten. Als ik om negen uur terugkom krijg ik bouillon van de boerin. Ik hobbel naar Corbigny en dat valt niet mee.

Ik sjouw het hele dorp door op zoek naar een eenvoudig restaurant. Ten slotte vind ik er een, waar men wel een "assiette de viande" wil klaar maken. Intussen schrijf ik mijn dagboek verder. Als het vlees eindelijk komt moet ik me haasten, want ik zou om negen uur terug zijn. De schotel is heerlijk. vooral de pâté, maar met de drank erbij betaal ik nog 16 fr. Is Pastis als aperitief dan zó duur?

Ik haast me terug het dorp door de berg op naar Rennenburg. Daar zou ik een bord bouillon krijgen. Het wordt een heel vol bord. Maar ook krijg ik wijn en pâté. Er worden me twee gebakken eieren aangeboden, die ik moet afslaan, net als de kaas. Een schaaltje aardbeien kan er nog nèt in. Ik zit vol! Had ik die vleeschotel beneden maar achterwege gelaten!

De boerin, een nijver grijs vrouwtje dat er wat bleek maar verder heel gezond uitziet, doet erg haar best om me van van alles te voorzien. De boer zelf lijkt ouder, maar is nog alleszins vijf. Hij zat op 10 mei 1940, toen de Duitsers binnenvielen in "Tuurnoet" (=Turnhout), op weg naar Breda.

Hij was chauffeur van een legerkapitein. Het leger maakte rechtsomkeer toen Frankrijk óók aangevallen bleek te worden. Hij was vijf jaar krijgsgevangen, o.a. in Stettin (Gdansk).

Om tien uur ga ik naar bed, nadat ik nog gehoord heb dat mijn "collega", de pelgrim van vorig jaar, óók een Nederlander was, een man van in de veertig. Hij heeft nog een kaart gestuurd vanuit Compostela. Dan klim ik boven op de stobalen in mijn slaapzak, maar kan op de harde blokken mijn lig niet goed vinden. Midden in de nacht begint de hond te blaffen en te janken, wel 'n half uur lang. Is-ie soms buitengesloten? Niemand doet er iets aan.

Ook krijg ik weer dunne schijt. Inderhaast doe ik het op het stro, want de druk is te hoog. Dan keer ik de strobaal om en opgeruimd staat netjes. Als de hond eindelijk stil is, slaap ik weer in.

29 JUNI.

Ik krijg nog een ontbijt bij Lantier en daarna ga ik weer op pad. In het dorp doe ik wat inkopen, waarna de (niet zo lange) weg naar St. Saulge begint: 25 km. Er is op deze weg niet veel te beleven en dorpjes zijn er bijna niet. In La Collancelle vind ik tenslotte een café-tabac. Het bijzondere hier is, dat het Canal du Nivernais een paar keer ondergronds gaat. Het is een heel smalkanaaltje. Een foto ervan stuur ik naar de fam. vd Sande in Raamsdonksveer.

Later op de middag verandert het weer: het wordt warm. Dat is lang geleden! Vijf kilometer voor St. Saulge bereik ik zwetend een kroeg. Ik drink veel citroenlimonade. Als ik verder ga krijg ik een lift aangeboden. Nee, merci. Die laatste vijf kilometer gaan ook nog wel. In St. Saulge koop ik brood en appels en ga op zoek naar een slaappleats.

Een boerenvrouw neemt me mee naar binnen, geeft me drie glazen melk en belt naar het convent van de zusters van Ste Bernadette alhier. Maar de nonnen vieren feest vanwege het eind van het schooljaar, zijn erg moe en hebben geen tijd. Dus ga ik weer verder. Zou er plaats zijn in het gehucht Le Ranceau, even buiten het dorp?

Le Ranceau blijkt vrijwel geheel bezet te zijn door stadsmensen die er een weekendboerderijtje bewonen. Mijn oog valt tenslotte op een wagenschuur. De boer is niet thuis. Een man is in de buurt zijn paarden aan 't verzorgen. Een stevige vijftiger met een vierkante kop en borstelig haar en een blonde snor. We babbelen wat en hij nodigt me bij hem thuis uit. Dus de auto in en weer terug naar St. Saulge.

Zijn vrouw zit bij de kapper. Als hij vertelt dat hij een student heeft opgepikt, is ze niks verbaasd. Ze weet alles al. Nieuwtjes gaan in zo'n dorp snel rond. Natúúrlijk ben ik welkom. Ik word mee naar huis genomen en praat een tijd met de schoonmoeder die hulpbehoevend is en inwoont. Dan komt mevrouw thuis. Een charmant blond vrouwtje, wat jonger dan hij, schat ik. Ze is secretaresse bij een notaris. Ze hebben drie kinderen tussen de tien en dertien: twee zoons en 'n dochter.

We praten heel fijn en vrij en zitten tot tien uur aan tafel. Hij zit in de verzekeringen (agent) en heeft zijn hobby in paarden. Zijn huis is de droom van elke Fransman: zo'n wit landhuisje in een ruime tuin. Die zie je veel in nieuwbouw, overal in de "campagne". Zij komen oorspronkelijk uit Bretagne. Ze zijn werkelijk heel gastvrij. Alles staat tot mijn beschikking en krijg een antiek bed met springveren in de woonkamer.

De nacht is vol van geluiden. Geblaas van de schapen die zich in de wachtwei voor het slachthuis niet lekker voelen en de voortdurende korte schreeuw-tjes van een kleine uil. Ik lees een boek van twee meisjes die in '73 te paard van Nevers naar Jeruzalem trokken. Versierden maar effe 50.000 fr. van sponsor Mickey Mouse! Twee meisjes uit Nevers. Mijn huisbaas heeft hun paarden bij terugkomst opgevangen en verzorgd. Daarom staat er een opdracht in het boek van Evelyne Coquet. Wat een avontuur! Ik kan me nu indenken waarom mijn gastheer mijn voettocht en mijn persoon de moeite waard vond.

30 JUNI.

Ik krijg een ontbijt en word met de auto naar Le Ranceau gebracht. Onderweg stoppen we even. Daar, daar in de tuin werkt Corinne Coquet met haar man. Corinne is het zusje en metgezel van Evelyne, en is dus ook naar Jeruzalem geweest. "Wil je haar goeiendag zeggen?" Nee, laat maar. We kennen elkaar toch niet. Maar tóch een vreemde ervaring: op een paar meter afstand iemand die zo'n grootse zwerftocht heeft gemaakt. Die levensgroot voorkomt in een spannend boek. Een gewoon Nivernais meisje, nu net drieëntwintig...

Dan is het weer lopen, zo'n 32 km. Heuveltje op, heuveltje af. Een relatief rustige weg, met een rot wegdek. Er wordt veel te hard op gereden. Vooral in de bochten voel ik me niet lekker. De vrachtauto's stinken en maken herrie. Zo is het druk en zo is er niks te doen. Erg onrustig. Maar goed, ik houd vol. Er is geen alternatieve route. De laatste zes km door de aankeksels langs de weg van fabrieken, huizen en benzinstations zijn het langst. De weg is nu ontzettend druk. Morgen beginnen de schoolvakanties en dat is te merken. Nu, om vijf uur, haasten duizenden zich reeds de stad uit. Het weekend, de vakantie begint.

Ik vind onderdak bij de Maristen in de Rue de l'Oratoire. Die naam heb ik gisteren onthouden bij de fam. Anne. Ze zijn eerst wat verbaasd waarom ik bij hen aanklop. Ik weet het ook niet. Ik heb alleen maar gehoord dat.... Kom om zeven uur maar terug. De tussentijd gebruik ik om hotel Terminus te bezoeken. Met moeite herkennen ze me daar als de reisleider van weleer, maar de ontvangst is toch niet hartverwarmend. Dat was altijd al zo. Je kon er goed eten, maar aardig waren die lui nooit. Vanmiddag is de bus van Dries en Hermien hier geweest.

Er blijkt in Nevers geen wasserette te bestaan. Jammer, want ik ben er hard aan toe. Ik zal nieuw ondergoed kopen. De andere kleren zijn wel vuil, maar ja, wat doe je d'r aan? Om zeven uur ben ik weer terug. Ik bid het avondgebed mee. Vier man doen dat, mij inbegrepen. We zingen of reciteren niet. Alles wordt nogal vlak afgeraffeld, inclusief het Salve Regina. Dan gaan we aan tafel. Daar zijn we met acht heren. Die anderen hebben zeker geen tijd om te bidden. Alles wijst er overigens op dat deze Maristen niet zo arm zijn als de religieuzen en clerus die ik tot dusver ontmoet heb.

We babbelen over van alles. Wat hen het meest interessert is, hoe ik hen heb weten te vinden. Ik heb hun adres van mevr. Anne uit St. Saulge. Waardoor die hen kent, weet ik niet. De heren doen allerlei verschillend werk, o.a. pasoraal en onderwijs. Wat het precies is, krijg ik niet te weten. Eén van hen is heel oud en zo tandeloos als Sjef Kennis. Hij is aardigdoof en is een beetje eigenaardig. Hij voorspelt de neerslag per maand tot op de centimeter nauwkeurig. Hij is vele jaren pastoor van de St. Etienne geweest. Zijn soutane is erg smerig. Hij is de enige die er een draagt, de overigen hebben een donkergrijs pak.

Het is gezellig en ontspannen aan tafel. Ze maken onder elkaar erg veel lol. Ik sta niet teveel in de belangstelling en dat vind ik prettig. Na het eten kijken we naar het journaal. Men beschikt over een Philips kleuren-tv. De ontspanningsruimte is gezellig en modern ingericht. Er liggen veel nieuwe paperbacks op tafel. Om half tien begint iedereen te gapen. Ik word twee hoog naar een kamer gebracht. Heel ruim met een bed en wastafel, een kast, een bureau en een stoel. Ik heb het niet slecht.

1 JULI.

Om negen uur ga ik de stad in. De middenstand richt een grote braderie in. Ik raak in de zwaar verwaarloosde, barokke St. Pierre terecht. Daar doet een priester in zijn eentje een stille mis. Merkwaardig om hem geluidloos die hocus-pocus te zien doen. Zo was het vroeger vaak, maar nu ziet het er maar vreemd uit. Ik ga er even voor zitten. Het is afgelopen vóór ik er erg in heb.

Dan bezoek ik de romaanse kerk van St. Etienne en de kathedraal. Er is zelfs poste restante voor me, een brief van Peter! Het ding zit helemaal vol postzegels. Heerlijk om iets uit Holland te horen. Ik ga een café in en lees de brief wel driemaal. Het feest is financieel reuze meegevallen: "Je kunt doorlopen tot Kaapstad". Nou, dank u wel. Overigens heb ik alles op mijn reis nog betaald met het geld dat ik op mijn feest kreeg en wat eigen contanten. Een maand lang dus. Behalve in geval van pech kan ik nog lang wandelen!

Om kwart over twaalf bidden we het middaggebed. Dat eten we. Na de middag breng ik mijn kleren naar een wasserette. Die is niet goedkoop (14 fr. voor 2 broeken, 2 T-shirts, een zakdoek en een jack!) maar alles wordt tenminste weer schoon. Ik wandel naar het klooster waar Ste Bernadette ligt opgebaard. Ik bid op mijn knieën voor die schrijn. Ik ben vrijwel alleen, het is heel stil. Ik wandel nog eens door het museum en koop wat soevenirs. Heerlijke sfeer hier, zoals altijd.

Als ik de was heb opgehaald ga ik naar de maristen terug en begin met mijn krante-artikel over Nevers. Om zeven uur ben ik nog niet veel opgeschoten. Ik krijg "Nevers" niet te pakken. Het is een allegaartje. Na het avondgebed en het eten ga ik verder. Het duurt toch nog tot half twaalf. Dan ga ik redelijk uitgeput slapen.

2 JULI.

In de vervallen kapel naast de deur doet een van de Maristen om half acht de ochtendmis. Daar ga ik heen. Twintig mensen zijn er samen kerk. De prsek maakt weinig indruk. Het leutert zo lekker door. Daarna ontbijten we en stap ik op. Ik neem afscheid van wie aanwezig is en moet beloven een exemplaar van mijn scriptie naar nederlandse Maristen te sturen.

Voor ik Nevers uitga loop ik bij het hotel Terminus aan. Daar geef ik drie enveloppen met krante-artikelen af (Auxerre, Vézelay, Nevers) die ze mee moeten geven met een Christoffelbus. Dat zullen ze doen. Nu is alles in Nevers volbracht. Ik steek de Loire over en loop de stad uit langs de grote weg. Het is enorm druk door weekenders en vakantiegangers. Gelukkig bereik ik al gauw een heel klein weggetje, dat vrijwel voor mij alleen is. De eerste elf kilometer zijn heuvelachtig maar dan wordt het vlak. Eindelijk een vlakke weg. Dat is lang geleden! Het schiet lekker op. Er is geen zon, en het is toch niet koud.

De streek is duidelijk anders. Tussen Vézelay en Nevers had ik prachtige uitzichten over het heuvelland van de Morvan. Veel weiden met hagen en oude bomen. Diezelfde begroeiing is er nu ook, maar het landschap is plat. Er is wat minder bos en meer wei. Veel uitzicht heb ik niet. De weg is goeddeels omzoomd met hagen. Dat doet een beetje aan Engeland denken.

Er wordt hier veel vee gefokt en opgefokt. Van die witte vleesrunderen met grote horens. Overal staan bordjes met "Elevage" met daarachter de naam van de boer. Extensieve veeteelt op tamelijk slecht gras. Dat betekent dat die koeien (half wild) hun kostje moeten zoeken op een groot perceel. Hele kudde slaan op hol als ze mij zien.

Ik drink bier in Mars-sur-Allier en later op de dag nog eens in Chambon. Het zijn de twee enige kroegen die er onderweg zijn. In Le Veurdre zoek ik onderdak. Aan de uitvalsweg die ik moet hebben staan bijna geen boerderijen. Maar ik zie een schuur met hooi en vraag in het dichtstbijzijnde huis of ik daar mag overnachten. Een vrouw van in de vijftig die in de tuin aan het werken is staat me te woord. De schuur, nee, dat is niks. Na wat heen en weer kom ik in een half ingerichte slaapkamer op de garageverdieping (beg. grond) terecht. De mensen wonen in een nieuw landhuisje, dat ze betrokken na hun oude boerderij verkocht te hebben. Ik heb het weer luxe.

Er loopt ook een charmante dochter rond van in de dertig, die nu op vakantie-bezoek is. Ik ga met haar een nabijgelegen gebouw bekijken, waar Jeanne d'Arc overnacht zou hebben. Heel idyllisch. Ze is lerares in Gap en is in één dag hierheen komen rijden. Ik vind haar wel aardig en we babbelen wat. Ze blijft wel ver en gaat later weg. "Een zus van mijn moeder heeft me mijn kinderen afgenomen" zegt de gastvrouw ietwat bitter. Het is waar, de dochter zegt dat ze moe is en slaap heeft. Ze eet niet mee en is voor acht uur weg. Ik denk dat ze elders aardig opkikkert en wel eet. Wat is hier aan de hand?

We bomen heel wat af. De man is fatalistisch en gelooft niet zo erg. Hij is parijzenaar, maar bleef hier aan zijn vrouw hangen en werd boer. En dat, terwijl zij graag had weggewild. Zij vindt dat de kerk te snel is veranderd. Ook gelooft ze dat haar zoon, die met zeventien aan kanker overleed (waar heb ik dat al eerder gehoord? In Reims!) nog met haar communiceert, haar troost en steunt. Of dat kan, vraagt ze mij. Haar man wil van die verhalen niet veel weten. Om half elf zijn we klaar met eten en uitgepraat en ga ik naar bed. Midden in de nacht moet ik de waterdichte overtrek van mijn slaapzak verwijderen. De slaapzak is weer helemaal klam.

3 JULI.

Het grote verhaal komt natuurlijk toch. De volgende ochtend bij het ontbijt. De zoon heeft nooit mogen weten dat hij ging sterven. Tot het laatste moment hebben de ouders mooi weer gespeeld en hoop gegeven. Het kind is in een coma geraakt en gestorven. Het was moeilijk om het verlies te verwerken. In de oorlog heeft vader oog in oog gestaan met een Duitser van zo'n zeventien jaar. Hij heeft hem doodgeschoten. "Ze hebben mijn eigen zoon ervoor teruggenomen nu hij zeventien is" zegt hij als ze het kind begraven. Dat is zijn trauma, zegt zijn vrouw. Hij wil er niet meer over praten. Hij is fatalistisch.

Wat later "Mon mariage est un échec". Niet zonder emoties, maar met droge ogen zegt ze dat. "Ik denk dat hij zonder mij zich ook wel zou amuseren met zijn koeien, zijn tv en zijn zaken." Ik stel daar tegenover dat in de natuur

ook alles zijn plaats heeft, maar dat je er niets van zou zien als er niet een béétje licht op viel. "Zo is het met uw man ook. Zonder u zou het voor hem waarschijnlijk niets betekenen. Voor u zelf geldt dat ook." Dan vertelt ze van vrouwen die steen en been klaagden over hun man. Nu ze weduwe zijn missen ze hem toch verschrikkelijk.

Ze leven langs elkaar heen. Een paar weken geleden, toen hij opging in de voetbalwedstrijden, was zij wéér aan een rusthuis toe. De dokter liet haar niet gaan. Ze moest bij haar man blijven. Die dokter komt in het verhaal vaker voor. Hij is meer dan een dokter; hij is ook sociaal werker en een beetje pastoor. Hij weet ook wel dat haar lichamelijk gesukkel met het huwelijk samenhangt. Ze moet thuis kuren.

Als ik nog zit te ontbijten komt de wijkverpleger (denk ik) de ronde doen. Ze is er veel beter aan toe dan vorige week, zegt hij. Als ik opstap is de man nog steeds niet terug. Ook de dochter heeft zich nog niet laten zien. "Begrijp je nu, waarom ik dat gisteravond vroeg, van die doden die communiceren met de levenden?" vraagt ze. Ik zeg dat ik het begrijp. "Het is een bewijs van grote liefde, dat God tot u wil spreken door de mond van uw eigen kind" zeg ik.

"Ge wordt enen goeien pastoor" zei de weduwe tegen me op de vijfde dag van mijn voetreis, en we hadden de tranen in de ogen. Ik weet het niet. Er is zoveel gezegd, aan dat ontbijt. En nog is het maar één kant van de medaille. Waarom doe ik moeite om huwelijkspartners bijeen te houden? Fred en Tineke, Henk en Vera, en hier.... Ik heb mijn eigen ouders ook niet bijeen kunnen houden? Mijn eigen geliefde kon ik niet eens vasthouden.... woorden, woorden. Ze houden niets vast.

Ik vraag me af welke indruk ik maak op de mensen die ik op mijn pelgrimstocht ontmoet. Als die in het wit geklede jongen uit de film "Theorema", die iedereen in het ongerede brengt? Als een engel die een lichtspoor tekent in de nacht, vonken van hoop, dromen, signalen? Bemoedigend? Inspirerend? Of soms een blad in de wind, een vlinder die voorbijwaait? Een zoete mondvul met een bittere nasmaak, net als het Driekoningenbier? Ik weet het niet. Ik weet trouwens niet véél. Soms denk ik dat ik nog steeds moet beginnen met leven.

De weg gaat verder. Met zes appels, een half brood, ham en roomboter in mijn tas gratis meegekregen. Al gauw weer bergje-op en bergje-af. Ik loop lekker. Alle pijn is weg. Dat heeft al met al toch nog een maand geduurd, net zoals die Compostela-ganger in de Telegraaf had voorspeld. Om de zes kilometer ligt wel een dorpje. Cafés zijn er gelukkig ook. Als de zon even door de wolken piept heb ik het meteen gloeiend heet. Gelukkig waait het flink.

In St. Menoux bezoek ik de kerk en zie ik iets heel raars. Leuk, die dingen waar je zo toevallig tegenaan loopt! Het is een "débredinoire". Dat is een doodskist van steen, welke aan de zijkant een opening heeft. Wie daar zijn hoofd in steekt, wordt misschien van een eventuele geestesziekte genezen. Je moet wel goed gek zijn om daar je hoofd in te steken. Er is helemaal niks te zien. Ik heb zelf nog gekeken.

Alle gekheid op een stokje, ik bekijk verder deze aardige romaanse dorpskerk en begin aan het laatste stuk dat gelukkig nogal vlak is. In de eerste boerderij, een kleintje, is geen plaats. De hooizolder is net helemaal volgeladen. Ik moet terug, naar het kasteel. Daar is beslist plaats genoeg. Maar ik loop niet graag terug. Theologiestudent? Maar loop dan door naar de pastoor, die woont in z'n eentje in een heel groot huis.

De pastoor heeft wel een hoekje voor me. Hij neemt me mee naar het club-

lokaal van de verkenneren. Daar is het donker en vochtig, maar schoon. Verder moet ik me maar redden. Ik schrijf er een brief aan Peter van Velzen, en eet brood. Ik heb geen zin om uit eten te gaan. Gierig? Nee, gewoon sober. Ik schrijf in een bar aan dit dagboek tot ik om negen uur word buitengezet. Sluittingstijd! Dat herinnert me eraan dat de pastoor had gevraagd in de avond nog even aan te kloppen.

Hij heeft helaas geen tijd voor me. Merkwaardige, schimmige man. Hij geeft me een gieter vol schoon water. Bij de deur moet ik nog even wachten. Daar stopt hij me twee klein gevouwen briefjes van 10 fr. in handen. "Ik kan je helaas niet ontvangen. Hiervoor kun je wat eten kopen. Ga maar ergens eten." Merkwaardige, schimmige man. Omdat het nog vroeg is zoek ik een ander café. Daar werk ik nog een half uurtje. Even na half tien stap ik op om naar bed te gaan.

Het valt niet mee, zo op de harde grond. Maar ik slaap toch. Ik heb het maar net warm genoeg, merk ik midden in de nacht. Rot-slaapzak. In Clermont-Ferrand koop ik een donzen, hoe duur die ook is. Ik draai me om en slaap verder. Mijn heupen doen pijn.

4 JULI.

Vandaag ben ik een maand van huis. Het gaat al met al best vlug! Zestig bladzijden dagboek en zevenhonderdzoveel kilometer. We máken het wel. Ik treuzel wat met opstaan, maar ben er om kwart over zeven toch uit. Ik sta niet graag voor eengesloten winkel. Maar de bakker is open, om kwart voor acht. En in het café van gisteren bestel ik een ontbijt. Daar gaan dan 10 fr. van de pastoor in zitten.

Voorspoedig wandel ik tot Cressanges waar ik de brief voor Peter post en tevens 600 fr. opneem. Liever teveel dan te weinig contanten. Leuk dat er in elk frans dorpje wel een postkantoor is dat zes dagen in de week open is. Volgens mij maakt de post hier vreselijke verliezen vanwege al dat personeel. De kantoorhouder is zeker doof want hij praat keihard.

Precies om 12 uur ben ik in Treban. Bij een restaurant aarzel ik even. Honger! Er komt een enorme regenbui aan en dat doet me besluiten naar binnen te gaan. Ik eet uitstekend: radijsjes met worst en boter, bieflap met gebakken aardappeltjes, kaas en tenslotte pudding. Met een halve fles rode wijn kost het me 19 fr.! Om half twee schijnt de zon weer en ga ik welgemeed verder.

Bij Verneuil neem ik een weggetje dat op de kaart korter lijkt, maar dat hoogst vermeelend is omdat het steil bergop en bergaf gaat. Maar ik bereik St. Pourçain om half vijf. Ik haal folders en een boekje bij het VVV, drink bier, lees en bezoek de kerk. Niet zo héél geweldig.....

Het is nog steeds druk met toeristen op de weg. Het barst van de caravans. En dit is nog maar een parallelweg naar het zuiden! Ik loop voor de Sioule langs en neem de weg richting Chantelle. Bij de eerste boerderij die ik zie lopen een man en een vrouw op het erf. Ze zijn zo in de veertig, denk ik. Ik vraag een plaats in de hooisluur. De man is nogal gereserveerd: "Je hoort zoveel van die verhalen tegenwoordig". Maar tenslotte mag ik in de koeiestal. Die is netjes leeggeruimd en het is er warmer. Drie kalfjes houden me gezelschap. De boer spreidt wat jutezakken op de grond uit, dat is allicht schoner. Zijn vrouw kan niet geloven dat ik zomaar op de harde grond kan slapen. Tegen half acht komen ze terug van het melken en ik krijg een kom nog warme melk. Verder eet ik brood, zeg ik. Ze vragen of ik verder

nog iets nodig heb, maar ik kan niets bedenken. Daarom wensen ze me om acht uur welterusten. Ik eet en breng de verdere avond door in ledigheid. Hoewel..... ik bid de rozenkrans en lees wat. Om half tien kruip ik in mijn slaapzak en slaap al tamelijk vlug. Morgen word ik om half zeven op de koffie verwacht.

5 JULI.

Het is erg vroeg, om zes uur, maar ik ben toch al tamelijk gauw op gang. Ongewassen, want ik had gisteren maar net genoeg water om mijn tanden te poetsen. Ik krijg koffie-met-melk en brood, boter en jam. Wel voel ik dat ik moet opschieten, want ze willen gaan melken. Zodoende ben ik even na half zeven al aan 't wandelen. Ik pak me goed in tegen den regen. Gelukkig valt die mee.

In Bayet neem ik nog een ontbijt, dat met ranzige boter wordt geserveerd. Kost ook maar 6 fr. Daar laat ik mijn regenkleding uit, want het weer klaart op. Onder een dreigende lucht kuier ik verder tot Broût-Vernet waar ik een deel van mijn dagboek op de post doe en koffie drink. In Escuroles eet ik een heerlijke lunch. Daar zit ik met twee heren aan tafel. Een metselaar en een jonge knaap met heel mooie ogen en een tere huid. Ik denk eerst nog dat het een meisje is. Hij werkt op een kippslachterij. Het is heel gezellig en alles inbegrepen ben ik voor 18 fr. 50 klaar.

Door al het geleuter ben ik pas tegen twee uur weer op weg. Ik sjouw door tot Biozat, waar ik het kerkje bezoek. Daar is een romeinse gedenksteen te zien. In een cafeetje drink ik bier. Dat lijkt wel een bejaardentehuis: allemaal ouwe mannetjes die elk een eigen kan wijn hebben. Ze kaarten en slaan onverstaanbare taal uit. Ik vraag naar de wc, met de bedoeling mijn veldfles te vullen. Het blijkt een smerig losstaand hokje te zijn, met een gat in de grond dat direkt in de beerput uitkomt. En stinken! Maar geen stromend water.

Dat had ik wel nodig, want aan het begin van het dorp heb ik uitgebreid met een autoband gestoeid. De zolen van mijn italiaanse schoenen zijn namelijk op. Mijn bedoeling was, er een stuk autoband onder te plakken. Makkelijker gezegd dan gedaan! Daar zit een oersterke onderlaag in van nylon of metaal-draad en daar kom je met een zakmes of ijzerzaag niet doorheen. De garagehouder is er niet en zijn vrouw kan wel de autoband leveren, maar niet het snijmateriaal. Ik moet mijn idee gedisillusionneerd laten varen en ga met smerige jatten verder.

Even buiten Biozat wordt mē duidelijk waar die ouwe mannetjes vandaan komen, hier is een rusthuis voor oudstrijders (1e wereldoorlog) gevestigd. Op dat punt ga ik mijn schoenen repareren en dat kost me een vol uur. Eerst moet ik het overgebleven profiel wegsnijden met een zakmes. Het mes wordt er goed bot van en ik krijg pijn aan mijn handen. Maar ik kan niet halverwege ophouden. Als de bodem glad is, plak ik de reservezolen er onder, die ik van Peter Pijman kreeg op mijn feest. Hij moest eens weten, die Peer, hoe nuttig zijn kado is! Het lukt allemaal heel behoorlijk, al moet ik met een snee en een lijnklodder in mijn broek verder.

Op nieuwe zolen ga ik naar Effiat en daarmee loop ik een nieuw departement binnen: Puy-de-Dôme. Die berg kan ik al heel lang rechts vóór me zien liggen. Ik denk tenminste dat die het is. Zijn kop steekt in de wolken, want de wolken hangen laag. In Effiat is het half zes als ik weer verder ga. Ik hen er 31 km. op zitten. Tijd trouwens om onderdak te vinden. Dat vind ik in Pruns.

Een forse, in het zwart geklede boerin zegt me goedendag. Ik vraag haar een plaats in de schuur voor de nacht. Dat kan zeker. Twee jonge meisjes in een Peugeot 104 stoppen op de weg en spreken de vrouw aan. Het blijken haar kleinkinderen te zijn. Kinderen van haar zoon, die twee jaar geleden tijdens een operatie is overleden. Ze begint te huilen als ze het vertelt. Verdomme, denk ik, het water staat wel hoog!

Ik mag binnenkomen en mag mee-eten. Dan zoeken we een onderdak. Als we de hele boerderij gehad hebben kom ik in de garage terecht. Om tien uur ga ik slapen, welvoorzien en - voldaan. Beneden is zelfs warm stromend water. Midden in de nacht schrik ik geweldig door gestommel in de garage. Met bonzend hart grijp ik mijn zaklamp. Het blijken de katten te zijn. Hoe die binnenkomen is me een raadsel.

6 JULI.

Vandaag komt het erop aan: ik moet Clermont-Ferrand halen en het ziet er naar uit dat het net zo'n pijnlijke geschiedenis wordt als die dag dat ik Troyes moest halen. Ik ontbijt met mevrouw. Ze heeft rheuma, arthrose eigenlijk. Ze laat me haar kromgroeiende vingers zien. Weet ik daar niks tegen? Nee, daar is niks tegen, weet ik te vertellen, wèl kunnen ze je gewrichten vervangen. Dat weet zij ook. Maar operaties zijn duur. "Gebruikt u Glifanan?" "Ja. Dat is goed spul. Komt dat uit Nederland?" "Nee, maar ik ken het toevallig." Nou ja, toevallig.... Mijn moeder heeft ook arthritis en had ook een tijdje Glifanan. Die ouwe boer op dat laatste overnachtingsadres vóór Troyes, die ex-burgemeester, die had óók rheuma én Glifanan. Er zijn dingen die vaker voorkomen op mijn tocht, merk ik...

Ik wandel lekker over de heuveltjes tot Ennezat. Daar duik ik een restaurantje binnen waar allemaal kerels zitten te eten, wel twintig. Goede gewoonte, om tussen de middag óók warm te eten, al is het dan niet thuis. Ik eet voor 17 fr 50. En lekker! Een ommèbèt vooraf (was in Troyes hoofdgerecht!) en verder gebakken aardappelen-met-stokvis. Kaas en dessert na. Als ik weer buiten kom regent het dat het giet. Gewoon de paraplu opsteken en lopen. Het zijn gelukkig maar buien.

Niettemin gaan mijn hakken steeds meer pijn doen, net op de "hoek". Zou het komen door die nieuwe zolen? Het loopvlak is flink veranderd en dat merken de voeten direct. Het zal wel weer dagen duren vóór ze gewend zijn. Bij een mooi uitzicht op het Centraal Massief wil ik een foto maken. Ik deponeer mijn spullen in de berm en pak mijn lichtmeter. Kapot! De naald reageert niet. Hij is weer eens uit z'n gleufje geschoften, weet ik. Met mijn zakmes pruts ik de meter open. Dan draai ik het geval om en een schroefje valt in het gras. Stomme hond die je bent! vloek ik op mezelf. Ik pluis de hele plek uit, maar vind niks. Na een kwartier geef ik het op. Geen zin meer om een foto te maken. Met de overgebleven schroef zet ik de meter weer in elkaar en ga balend verder.

De doos stommiten van vandaag is echter nog niet leeg. Een stukje voor Clermont-Ferrand kampeert een nest zigeuners langs de weg. Al vaker heb ik van die groepjes gezien met hun romantische woonwagens, echte beatle-paarden en donkere kinderen met wilde bossen zwart haar. Nu ga ik naar ze toe. Ik zie dat er een kar staat, een echte "scheresliep". Dat brengt me op het (onzalige) idee mijn zakmes te laten slijpen. Ik babbel wat over mijn en hun zwerversleven met de grootvader van de hele club. Intussen zie ik twee man mijn mes verzieken. Ze kunnen geen barst van slijpen. De slijpsteen is zo ongeveer vierkant. Tenslotte krijg ik mijn mes terug. Flink verkrast en goed ruw, maar nog net zo bot. Het kost niks. Ik bedank de lui en baal van mezelf

als ik verder ga. Het zou best kunnen dat die "scheresliep" er alleen maar staat om de politie de indruk te geven dat ze een beroep uitoefenen.

Maar dan ben ik er nog niet. Ik kom in een kroeg terecht waar een hele troep jongelui luidruchtig aanwezig is. Ze vinden mij reuze interessant en plaatsen mijn het middelpunt. Ik word volgegoten met bier. We ouwehoeren heel wat af. Zelfs hun aanbod van een onderdak blijkt geouwehoer. Na vier pinten heb ik hem goed om. Dan zegt de leider langs zijn neus weg dat ik óók wel eens een rondje kan geven. Paul is wel zat, maar niet gek. Met een lolletje maak ik me er van af. Ik weet trouwens dat ze weg moeten en nog moeten autorijden, dus mijn weigering is een blijk van hoge moraal. Dat vinden ze een hele goeie en weg zijn ze. Toch kan ik me voorstellen dat ik in een land waarvan ik de taal minder goed beheers, met zoiets het schip in zou gaan. Ik herinner me het verhaal van die hollander die, op weg naar Compostela, in Santadder de consumpties van het hele café moest betalen. Stond in de Telegraaf.

En nog ben ik er niet. Ik drink een flinke bak koffie om te ontnuchteren en zoek de pastorie van de kathedraal op. Er is één kapelaan met één oog en die niet kan beslissen. Hij heet Berger, spreek uit: Berzjee. Hij sleept me de stad door naar de Capucijnen. Daar doet niemand open. Terug naar de pastorie maar weer. Daar geeft hij me het adres van het "Centre de Pastorale". Ik vraag of hij eerst wil bellen. Dat doet-ie. Geen gehoor. "Ga toch maar", zegt hij, "Ik weet het anders ook niet. Die lui zitten er voor". Hij geeft me een volslagen onbruikbaar plattegrondje en bonjourt me de straat op.

Ik vind die zaak nog tamelijk gauw. Maar natuurlijk dicht na vijven. Het is gewoon een buro, het zijn kantoor-ambtenaren. Het loopt tegen negenen. Voor het eerst heb ik het gevoel in de steek gelaten te zijn. De "berzjee" laat zijn schaapje aardig stikken. Ik zoek de Capucijnen weer op, maar nog steeds geen reactie. Raar hoor! Die "Fraternité Franciscaine" is ver te zoeken! Aan het eind van de straat zie ik een bordje met "Hotel". Daar hobbel ik heen en krijg een heel klein vies kamertje met een scheefgezakt bed. Ik moet de twintig frank vooraf betalen en hoef geen formulieren in te vullen. Om tien uur ga ik slapen.

Op straat is het een enorme herrie door het verkeer. Een eindje verderop in het park is een concert van Renaud. Nooit van gehoord. Van de naam tenminste; die muziek MOET je wel horen. Van die bekende pop-diarrhee. Beneden in het café staat iemand heel hard en heel vals te zingen. Mijn bovenbuurman timmert uit protest op de verwarming, telkens als die vent zijn stem verheft. Wat een nacht! Ben ik niet te vroeg naar bed gegaan?

7 JULI.

Om acht uur sjouw ik het hotel uit en ga naar de Capucijnen. Ze blijken nu wèl thuis te zijn. Als ik gisteren nog 10 minuten had gewacht, dan had ik iemand van hen kunnen bereiken. Maar kan IK dat weten.... Ik ben welkom en daarom haal ik mijn rugzak uit het hotel. De capucijnen hebben achter de oude muur een heel nieuw klooster gebouwd en daarin krijg ik een sobere, maar van alle gerief voorziene kamer: eigen douche, wastafel en bidet, apart van de slaapruijnte. Je zou zeggen: drie sterren hotel. Beter dan het vorige.

Tot mijn schrik ontdek ik een stuk of zes rooie pukkels in mijn nek, hals en op mijn kin. Zou het van het kussen van gisternacht komen? Later op de dag ontdek ik meer rooie punten. Dan weet ik het: vlooien! Zeker van die Zigeuners van gisteren, is mijn eerste, discriminerende gedachte. Nou ja,

ik zal straks eens een goeie douche nemen, dan ben ik er zo van af. Voorlopig is er wel meer te doen. Ik bezoek het VVV en krijg een stel folders mee. Ik sjouw naar de kathedraal en vandaar naar de kerk van N.D. du Port. Die laatste is romaans, de eerste is gotisch, voor een belangrijk deel pas in de vorige eeuw "voltooid" door Viollet-le-Duc. De kapitelen van het koor van de "Notre Dame" doen aan Vézelay denken. De verlichting ervan kost 1 fr. Zonder die lampen zie je niks. Ik koop brochures en kaarten. Op mijn kamer maak ik er wel een verhaal van.

Mijn gedachten gaan meer uit naar het winkelen. Ik heb nu mijn "Oostenrijkers" aan die de hakken ontzien, maar die de tenen afknellen. Zonder rugzak is het nog wel te hebben, maar ik neem me vast voor nieuwe schoenen te kopen. Hier, vandaag. Eerst haal ik post op. Jawel! Een brief van Angélique en Anne-Marie, met strafporto! Vlug dus een café in en lezen. Verder kóóp ik. De honderdjes vliegen door mijn handen. Een telescoop voor 88 fr. Vergroot 12x, weegt niks en is klein. Twee onderbroeken voor "slechts" 14 fr per stuk, plakzolen, ledervet met borstel, nieuwe schoenen. Heel stevige nieuwe schoenen met een dikke zool waaraan het leer is vastgestikt. Dat is belangrijk voor de duurzaamheid. Ook kan de schoen niet "inregenen". Zo. Nu kunnen die oostenrijkse krenge in de prullebak.

Maar wat koop ik NIET? Een slaapzak! Ik loop heel wat af, maar kan geen goed gesorteerde zaak vinden. Misschien morgen, onderweg de stad uit. Om vier uur kom ik belast en beladen in het klooster terug. Ik neem een flinke douche, verschoon mijn kleren en hoop de vlooiën kwijt te zijn. Ik voorzie de "italianen" van een extra zoollaag uit één stuk en bel de plaatselijke krant. Of ze mij de moeite waard vinden: pelgrim te voet uit Holland, op weg naar Compostela. Jazeker, dat vinden ze interessant. Er komt iemand naar me toe, Vóór morgenvroeg elf uur.

Er komt vanavond niemand, Om half acht eet ik, samen met drie capucijnen. Twee van hen zijn héél oud. De derde is een missionaris die hier op vakantie is. Daar babbel ik het meeste mee, maar vergeet te vragen naar de herkomst van de zwarte madonna's, die in deze streek veel vereerd worden: de kathedraal, N.D. du Port, Orcival, Rocamadour.... Na het eten ga ik naar boven, schrijf wat en lees in de brochures. Ik heb nog geen idee wat ik van Clermont moet "maken". Het artikel begint in elk geval met Asterix, i.v.m. de slag van de Galliërs tegen de Romeinen bij Gergovia. Om tien uur ga ik slapen en dat lukt spoedig in mijn zachte, schone bed. Beter dan in dat scheve bed van gisteren in dat vunzige hotel.

8 JULI.

Om half acht ben ik uitgeslapen en fris, en zit dan ook om acht uur aan het ontbijt. Het wordt voor me klaargezet door die missionaris, père Emanuel. Nou ja: koffie-met-melk. stokbrood en roomboter. Jazeker! Dat eet ik al de hele reis. Margarine kennen ze gelukkig in Frankrijk nauwelijks. In Holland zijn er mensen die echte boter versmáden. Nou moe!

Om half negen zit ik boven te schrijven. Ik begin inderdaad met Asterix en de daarin vaak genoemde strijd onder leiding van Vergingetorix. Het artikel lukt toch heel aardig. Halverwege word ik gestoord: of ik om een journalist gevraagd heb. Jazeker, zeg ik en rep me naar beneden. Daar word ik geïnterviewd door een jongen met geen al te aardig uiterlijk. Ik babbel heel wat af, maar zijn respons is niet zo groot. Misschien boeit het hem persoonlijk niet zo. Hij heeft geen fototoestel. Ik ben benieuwd wat hij van het artikel maakt.

Als ik mijn eigen werkstuk heb voltooid blaas ik de aftocht. Vóór elf uur heb ik de capucijnen verlaten. Ik vergeet het adres te vragen, maar noteer het op straat. Mijn oostenrijkse schoenen laat ik op mijn kamer staan. Ik ga het nu proberen op mijn splinternieuwe franse. Die laat ik bij een schoenmaker nog even oprekken, want ze klemmen aan mijn rechter dikke teen. Zonder veel problemen loop ik ermee naar Royat, waar ik de versterkte kerk bezoek. Ook hier is een zwarte madonna. Buiten op het plein staat een mooi kruisbeeld ("calvaire") van die donkere vulkaansteen. Op de onderste balk staan aan de vier zijden telkens drie apostelen. Ik zoek en vind St. Jakobus: met staf en reistas. Op het plein is een vlooiemarkt, maar daar blijf ik niet lang hangen. Ik moet gaan klimmen.

Na een flinke klauterpartij kom ik boven. In La Font de l'Arbre beloon ik mezelf met bier. Bij een mooi uitzicht op de Puy-de-Dôme wil ik een foto maken. Maar wat een ramp! In de bodem van mijn fototoestel is een gat, een stuk is naar binnen gebarsten. Hoe kan dat nou? Ik kan door het gat heen de film zien zitten. Verder fotograferen kan ik wel vergeten. Ik heb mijn tas zeker een keer laten vallen (daarom was mijn lichtmeter ook kaduuk), maar ik kan me niet meer herinneren wanneer. Ik draai het rolletje maar door en zie mistroostig af van fotograferen. Het verbogen plastic breng ik weer op zijn plaats, maar ik zal het nog moeten lijmen. Wat een pech!

Langs een drukke weg sjouw ik de Col de la Moreno over. Op de top drink ik een pilsje. Dat kost maar liefst 4 fr en na een kwartier word ik op straat gezet, want madam moet weg. Ik heb niet kunnen zitten want er zijn geen stoelen in de bar. Geen fooi!

Ik sjouw omlaag, hetgeen weer pijn doet aan mijn hakken (sinds la Font heb ik mijn italianen weer aan. Die nieuwe franse schoenen begonnen aardig te schaven!) en ik weet nu hoe dat komt: het voetbed aan de hak is ingezakt, behalve aan de rand. En dat drukt dus aardig in mijn vlees. In les 4 Routes drink ik weer een pilsje, koop een kaart van de Puy-de-Dôme en begin aan het laatste stuk naar Orcival. In de twee laatste kroegen was geen velpon o.i.d. te krijgen, dus kan ik nog steeds geen foto's maken. Dat is jammer, want bij St. Bonnet heb ik een prachtige blik op de "Chaine des Puys".

In Orcival ga ik de kerk in, nadat ik vergeefs bij een boerderij heb aangeklopt. Daar kreeg ik een beet in mijn broek en been van de waakhond, die maar één oog heeft (waar heb ik dat méér gezien? Juist ja, in Clermont!). In die mooie romaanse kerk met een prachtig Mariabeeld spreek ik een non aan, die zich mijn lot aantrekt. Ze gaat voor me op zoek en vindt twee andere nonnetjes in burger die hier zijn om het vakantiehuis van de congregatie in orde te brengen. Ik krijg een kamer waar ik op de grond kan slapen.

We eten samen en delen wat we hebben. Het is echt kamperen en ze excuseren zich duizendmaal. Maar ik vind het helemaal niet erg. We eten tomaten, ham, eieren, kaas en brood, en nemen soep vooraf. We babbelen gezellig. Het zijn tamelijk jonge nonnen, ik denk in de veertig. Eén van de twee heeft een flinke snor en baard. Maar ze zijn erg lief en aardig. Zelfs een beetje al te nederig en bescheiden als ze horen dat ze een drs. in de theologie voor zich hebben. Maar dat gaat vlug over.

Na het eten, tegen half negen, ga ik het dorp in om nog een pilsje te pakken. Ik kom in "Les Touristes" terecht. Aan de bar raak ik al snel aan de praat met de baas, die kok is. Hij troont me mee naar de keuken, waar drie jongelui, bijna kinderen nog, voor de afwas en de klusjes zorgen. Hij vindt mijn verhaal reuze interessant en giet me vol bier. Ook moet ik zijn flensjes proeven

(het is tenslotte een crêperie!) en verder zijn friet, zijn pâté, zijn ham en zijn worst. Vergeet het brood niet. Aan anderen stelt hij me voor als "mon camarade hollandais". Het is een jonge, grote man met een baardje, erg beweeglijk ondanks zijn al forse buik. Zijn kleine, kordate vrouwtje bedient de klanten. Ik kom weer helemaal in die sfeer van toen ik keukenhulp was in Interlaken. Ontspannen gebabbel wordt kwistig doorkruist door werk, pech en vloeken. Maar alles gaat gewoon verder.

Als ik wegga krijg ik een boel friet mee in een plastic zak. "Anders wordt het maar weggegooid". Ook krijg ik vijf frank om in Lourdes 2 kaarsen op te steken. Ik moet ze zeker schrijven en krijg hun visitekaartje. Het is moeilijk om van het echtpaar, de jongelui en de inmiddels binnengekomen schoonouders afscheid te nemen. Maar ik ga toch. Ik heb het gevoel op héél korte termijn hier een paar vrienden gevonden te hebben. Waar ik het aan te danken heb, weet ik niet, maar het is gewoon zo.

Om half tien ben ik aan het huis, tegelijk met de zusters. Ze bezorgen me wat boeken over de mariadevotie, maar over de herkomst van de zwarte madonna's kan ik niets vinden. Alleen weet ik nu dat de Onzelvevrouw van Montserrat óók zwart is. Ik maak wat notities en ga na een uur onder zeil.

9 JULI.

Om zes uur heb ik het zo koud dat ik er wakker van word. Eigenlijk zou ik nou moeten opstaan en inpakken. Maar ik wil op de zusters wachten om afscheid te nemen. Dus bibber en dommel ik tot acht uur. Had ik maar tóch een goeie slaapzak gekocht in Clermont!

Ik ontbijt met de zusters die Marie-Philippe en... Angélique heten en blijf méér van Limoges (hun woonplaats om en nabij) te weten dan zij zelf. Ach ja, reisleider geweest.... Om half tien neem ik afscheid, bid nog even in de kerk en koop onlegzolen voor mijn schoenen. Als het tienen slaat loop ik Orcival uit, enkele brochures en ansichtkaarten rijker.

Dan begint een heerlijke, prachtige tocht door de bergen van Auvergne. Ik heb mijn fototoestel geplakt en wil overal foto's maken, zó mooi is het. De zon straalt en er waait een frisse wind. Ideaal om te wandelen. Ik sjouw de Col de Guéry over en zie onderweg iets wat ik zo'n twintig jaar geleden ook gezien heb: La Roche Sanadoire. Dat is een berg waarvan één helling opgebouwd is uit basaltpilaren. Machtig gezicht. Vanaf de Col de Guéry heb ik een geweldig uitzicht op de besneeuwde hellingen van de Puy de Sancy. Het heeft hier twee dagen geleden nog gesneeuwd en niet zo'n beetje ook. Gisteren was de eerste mooie dag sinds weken in Auvergne. Ik tref het wel!

Langs de tamelijk drukke weg daal ik af naar Le Mont Dore, een mondaine stad met een reuze camping en vele hotels. Aan de voet van de Puy de Sancy, in elk geval: het barst hier van de toeristen, van die lui met sneeuw witte broeken en maffe petten en met kijkers of fototoestellen op hun buik. In het park liggen een paar rugzak-knappen. Ik voel me hier niet op mijn plaats en ga maar vlug de bergen weer in.

Een eindelijk slingerende en stijgende en dalende weg voert me naar La Tour d'Auvergne. Als ik op een gegeven moment tenslotte de bossen uitkom heb ik een fantastisch panorama. Het is onbeschrijfelijk, zo mooi als dat is: onophoudelijk golven de heuvels voort tot in de nevelig blauwe horizon. Onder de strakblauwe zuidelijke hemel steken enkele besneeuwde bergpieken omhoog. De brem bloeit overal en alle weiden zijn vol bloemen. Zoveel moois kan ik niet verwerken. Ik moet zingen, want ik zit vol, overvol.

En ik zing:

Wanneer ik door de velden ga
en zon en hemel gadesla
dan zie ik, God, hoe groot gij zijt
en buig mij voor Uw majesteit
U zingt mijn ziel op blijde toon
mijn God, Gij zijt oneindig schoon!

Ik moet er zelf van huilen, maar het is van vreugde. Van diepe, gelukkige
vreugde:

Gij tooit de feestelijke zon
zoals een jonge bruidegom
die als een reus zijn tocht begint
en alles met zijn gloed doordringt
U zingt....

Mijn God, wat ben je mooi! Dat ik dit mag zien! Ik moet het uitzingen in
een lied dat ik een jaar lang in de pastorie heb horen kermen door Joke,
de werkster. Nu zing IK het, op blijde toon. Wel drie keer, want ik ken
maar twee coupletten.

Even voor La Tour klop ik bij een boerderij aan. Twee heel smerige kerels
zitten in een al even smerige kamer kaas met brood te eten. Het is werkelijk
een zwijnestel daarbinnen. Maar de vader stuurt zijn zoon voor me uit en die
wijst me de hooizolder. Prachtig! Terwijl de heren melken (zo'n twintig
koeien met de hand!) ga ik het dorp in en eet in een restaurantje. Daar wil
ik tot slot wel een Gentiane proeven, maar dat wordt me min of meer geweig-
erd: het is een aperitief. Gaat hun het iets aan? Afijn, het wordt een
cognacje.

Omdat deze ballentent al vlug gaat sluiten omdat er geen klanten meer komen
zoek ik een heenkomen in een bar. Daar schrijf ik een hele tijd aan dit
dagboek, want ik ben flink achter. Om half tien echter moet ik inpakken,
anders ligt mijn gastheer al in bed en die wil ik beslist nog even ontmoeten.
Op de terugweg naar boven zie ik achter me een prachtig mooie zonsondergang.
De laatste wolken worden vlammend rood getekend, het grote mariabeeld op de
heuvel steekt er prachtig tegen af. Ik neem de tijd om er foto's van te
maken.

Ik tref de vader en de zoon nog thuis. Vader biedt me een glas wijn aan.
We praten een hele tijd. Het boerenbedrijf kan niet in zijn bestaan voorzien.
Daarom is hij losvast bosarbeider. Dat is gevaarlijk werk, met zo'n motor-
zaag, omdat je niet per uur maar per kuub betaald wordt. Dan werk je te
gehaast en dus onvoorzichtig. Hij laat me een paar enge lidtekens zien aan
zijn linkerarm. De pink links werkt nog maar half. Het is werkelijk een
smeerboel in de keet. Al jaren is hier niet meer gepoetst. Buytendijk schreef
eens: "De hand van een vrouw legt een glans over de dingen in het huis".
Die hand van een vrouw mis ik hier. Ik durf niet te vragen waarom. Om half
elf ga ik naar bed, en was me en poets mijn tanden onder het helder stromende
water van de dierendrinkbak. Daarin worden de melktuiten gekoeld.

Om half zeven word ik gewekt door de klokken en bellen van de koeien die
naar de stal worden geleid voor het melken. Er klautert zelfs een geit de
trap op die doodgemoedereerd bij me in het hooi komt liggen. Ik sta maar
op en drink samen met de heren chocolade. Ik eet er brood met boter bij.
Dan pak ik mijn spullen in en ben om zeven uur op pad. Ver ga ik niet, want
in het dorp duik ik een kroeg in in afwachting van het openen van de winkels.
Om acht uur ben ik dan echt weg, terwijl de opgaande zon mijn schaduw vóór
mij heel lang uittekent.

Na een uurtje poep ik ergens in de berm, trek mijn korte broek aan en baal van de vliegen die al dagen om mijn hoofd zoemen. Ik zal eraan moeten wennen. In Bagnals koop ik een krant en jawel hoor: ik sta erin. Zó trots ben ik, dat ik het de caféhoudster vertel. Die vindt dat heel interessant en we raken aan de praat. Ze zorgt voor een oude trui, die tegen de binnenkant van mijn rugzak kan spannen. Dan slijten de kranten niet meer. Zelfs knipt ze twee mouwen van een ander truitje, om die onder de draagriemen van mijn rugzak te doen. Dan knelt het niet zo aan mijn schouders. De koffie krijg ik voor niks. Maar ik moet voor haar bidden, in Lourdes. Ze heeft het wél nodig, zegt ze.

Dan sjouw ik weer verder, tot Gros op mijn nieuwe franse schoenen. Die bevallen toch heel behoorlijk. Dan wissel ik ze in voor de "Italianen" om blaren te voorkomen. Ik heb het zó uitgekend, dat ik om 12.15 u. in Pradelles ben. Daar is een restaurant. Kun je zien aan de rode streep onder de dorpsnaam op de Michelin-kaart. Ik eet er (onder andere) een stuk van een dood konijn. Heel lekker.

Na de maaltijd wordt het buiten warmer en warmer. De krekels die ik gisteravond en vanmorgen overal luid heb horen sjirpen, geven het op. Toch wandel ik nog lekker, al is de afdaling naar Bort best pijnlijk aan mijn voeten. De weg is heel steil. De zon steekt en het is benauwd. Er lijktonweer te komen. In het stadje neem ik er mijn gemak van. Ik werk mijn dagboek bij, stuur een kranteknipssel uit "La Montagne" over mij naar Het Nieuwsblad, en verzend mijn artikel over Clermont naar Lourdes. Ook haal ik weer geld op: 600 fr. Er zijn nogal wat nederlanders op het postkantoor. Ik voel me trouwens helemaal niet zo lekker tussen de terrasjes vol blonde kortebroekers. Ik lijk hier een ordinaire hollandse lifter.

Om vijf uur sjouw ik het stadje weer uit. 28 km zou genoeg moeten zijn, maar vind maar eens een boerderij in deze streek die leeft van een beetje industrie en veel toerisme. Na enkele mensen die veel lullen maar weinig helpen sjouw ik een heuvel op, waar enkele boerderijen liggen. Een vrouw die in de tuin zit met verband om haar benen vol spataderen, wil wel helpen, maar de nabijgelegen hooischuur is van de "propriétaire" die iets verderop woont. Die kan ik nog net opvangen als ze haar boerderij per auto verlaat. Ik mag in de schuur, als ik maar niet rook. Nee, dat doe ik niet.

Een hele tijd lig ik uit te rusten vóór ik wat ga eten. Ik eet de hele "baguette" op, maar dat is eigenlijk niks. Dan richt ik mijn nachtleger in op de hooibalen. Ik neus wat in de kaarten. Het is al vlug negen uur, want pas na zevenen was ik hier boven. Dan klop ik aan bij het nabije huisje om me te wassen. Eerst wordt er een hele emmer water voor me gevuld, maar dan mag ik toch onder de kraan.

Als ik mijn tanden gepoetst heb wordt me een glas wijn aangeboden. Die smaakt dan natuurlijk van geen kanten, maar het gebaar is toch aardig. We babbelen wat over mijn reis. De moeder heeft drie kinderen in huis; een zoon en dochter van tegen de twintig en een klein zoontje. Ik dénk tenminste dat het zo is, want ik heb het niet gevraagd. De televisie, waarop zich allerlei langgerekte figuren vertonen, wordt zachter gezet, maar op een of andere manier gaat het gesprek niet diep. Ik heb in elk geval weinig zin, want ik ben moe. Om tien uur blaas ik de aftocht.

11 JULI.

Om zeven uur sta ik op en pak mijn spullen in. Ik heb uitstekend geslapen. Het is zelfs best warm zo in het hooi. Het weer is helemaal omgeslagen, er

is tenminste geen zon en de wolken hangen laag. Om half acht ben ik op pad en groet nog even de buurvrouw, die met enige andere vrouwen bij de slagere-wagen staat. (Gastvrouw wil ik haar niet noemen, dus: buurvrouw. De "propriétaire" heb ik helemaal niet meer teruggezien).

Aan de andere kant van de bult ligt Ydes-l'Hopital, waar ik een half Auvergne-brood (dat is rond en half om half rogge en tarwe) koop en twee croissants. Het eerstvolgende café is echter pas in Lagnac, tegenover het station. Daar hebben ze 66k croissants en dus kan ik mijn eigen daar moeilijk oppeuzelen. Ik neem dus twee andere. Ik word door een oud vrouwtje bediend, heel huiselijk en mijn café-au-lait krijg ik in een porceleinen kop met roosjes erop. ("De aalmoezenier is zijn kop kwijt. Het is een witte kop met een blauw randje"! Grapje van de reisleader.) Haar man staat zich in de naastgelegen kamer in zijn hemd te wassen. De deur staat gewoon open. Man en vrouw bekvechten ergens over. Merkwaardig knusse sfeer, zo vroeg in de ochtend.

De lucht blijft grijs. Daarom is aan weinig te merken dat het al negen uur is, als ik weer op pad ga. Ik volg de nieuwe weg, die even vóór Lagnac naar Mauriac is gebaad (niet op de kaart) niet, maar blijf op de oude. Eerlijk gezegd had ik die nieuwe na Lagnac wél willen nemen, maar ik mis de afslag die niet is aangeduid. Als ik het verderop merk, heb ik geen zin meer om terug te lopen.

En dat is stom. Want ik krijg me toch een helling te verwerken! Dertien procent! Gelukkig absoluut geen verkeer op deze weg, maar uitputtend is het wél. Boven op de bergpas drink ik een pilsje in gezelschap van de stokoude barhoudster. Dan weer bergaf. Bij elke pas drukt de rugzak zwaarder op mijn schouders. Bij Vendes sluit de oude weg op de nieuwe aan. Dan begint een slopende, kilometers lange steiging. Zes en een halve kilometer moet ik klimmen. Nieuwe weg, tamelijk veel verkeer, maar vooral slopend omdat hij zo lang is, en je verdomme ook nog kan ZIEN hoe lang je nog moet klimmen! De enige afwisseling onderweg biedt een armzalige fransman die door een motoragent (die enge, keiharde jongens) is aangehouden. Hij moet zelfs nog in het zakje blazen. Hij zal dus wel gedronken hebben maar blijkbaar niet genoeg, want even later komt hij me opgelucht voorbijrijden. Nadat ik voorbij Boissières nog even heb moeten klimmen, krijg ik dan toch een rechte en vlakke weg tot Mauriac. Daar ben ik om één uur, op tijd voor een warme lunch.

In het eerste het beste restaurant hou ik stil. Daar moet ik nog wel twintig minuten op een tafel wachten, maar dat kan me niet schelen. Ik werk wel aan mijn dagboek. De tijd vliegt om en ik zit maar zo aan tafel. Daar word ik bediend door een charmant meisje met mooi vol half lang donker haar. Als in de shampoo-reklame. Ze heeft een heel fijn gezichtje en héél kleine sproetjes op de neus. Ze lijkt niet ouder dan zestien, maar misschien zit ik me enorm te vergissen.

Op het terras nemen twee duitse motorrijders plaats, een jongen en een meisje. Ze hebben het koud en bestellen chocolade en koffie. Het meisje blaast in haar handen en slurpt gretig van de chocola. Koud! En ik ben hier kletsnat van het zweet binnengekomen! Nou ja, ik weet zelf wel hoezeer je op een motor kunt blauwbekken. Minder dan twintig graden is al te koud. De stomme duitser weet blijkbaar nóg niet dat koffie altijd zonder melk wordt geseerveerd. Hij komt melk bijvragen. Het meisje heeft halflang wat vettig blond haar en hij heeft een blonde baard. Ik denk eerst dat het nederlanders zijn. Maar ze spreken tenminste frans en zijn beter af dan de twee Duitsers die aan het wisselgeld moesten zien hoe duur de lunch was.

Na het eten zeg ik tegen de restauranthouder: "Ik sta in de krant van gisteren, op pagina vijf." Achter in de keuken hoor ik ze bladeren en zoeken. Kunnen ze het niet vinden? "De krant van gisteren" verzeker ik nog als ik de deur uitga. Zullen ze leuk vinden, zo'n "docteur en théologie" te hebben mogen voederen!

In het dorp, dat flink op toerisme is ingesteld, bezoek ik nog even de kerk. Ik ontdek er een zwarte madonna achter het hoofdaltaar, maar het is zo donker dat ik het gezicht niet kan onderscheiden. Ik neem een folder mee, maar vergeet een ansichtkaart van die Maria te kopen.

Omdat het pas half vier is besluit ik elf km door te lopen naar Ally. Dat betekent een enorme daling en klim om door het dal van de Auze heen te komen. Bergop heb ik mijn franse schoenen weer aan. Ze zijn eigenlijk al best vlug gaan passen, maar ik ben er nog voorzichtig mee. Met blaren ben je in de aap gelogeed!

Het vinden van een onderdak in Ally is niet eenvoudig. Vier oudjes sturen me naar een adres waar ik "zeker welkom" ben, maar de boerin daar heeft het smoesje dat de schuur vol hooi is. Geen plaats. Maar uit haar houding lees ik: geen zin. Een man die ik op straat aanspreek vindt mijn pelgrimstocht heel interessant, maar kan absoluut geen onderdak bedenken. Als ik hem vraag van wie de hooischuur achter hem is (de deur ervan staat uitnodigend open) dan zegt hij dat die geen eigenaar heeft. Gelul!

Voor de derde keer moet ik langs het groepjelonkende en giechelende schoolmeisjes. Ik neem een weggetje naar wat boerderijen. Ik spreek twee ouwe mannetjes en een oud vrouwtje aan, die in de tuin zitten. Er is hier maar één boer, zeggen ze, en die is weg, hooien op het land. Verder is hier niks. Maar probeer het volgende dorp, daar is zeker plaats. Ik word bijna kwaad van dat laatste. Ik zeg dat ik er al 36 km op heb zitten en dat ik geen zin heb me te laten doorsturen. Hier in Ally moet óók plaats zijn. Er wordt wat gepraat, onderling. Dan zeggen ze dat ik moet aankloppen bij de "propriétaire", van wie die boer pacht. Die is wél thuis.

Ik klop aan en treed binnen. Twee oude vrouwtjes, een mannetje met een grote zwarte alpinopet (zo'n platte baskenpet) op en een zoon zitten binnen. Al vlug zijn ze erachter dat ik die jongen uit de krant ben. De krant van vandaag. Hoe kan dat nou? Dat kan omdat zij de Cantal-editie van "La Montagne" lezen. Daarin werd het artikel over mij vandaag gepubliceerd, op pagina drie. heb ik het in Mauriac helemaal verkeerd gezegd!!

Maar goed, de "patron" (zelfs zijn vrouw noemt hem zo) geeft me een plaats in de hooischuur. Straks. Eerst moet ik wijn drinken en zelfgebakken koekjes eten en praten met de zoon die hier op vakantie is en niet van me is weg te branden. Het is een stevige, rossige jongen, die in het departement van de Somme woont en vertegenwoordiger is in rustieke interieurs. Geen Leolux dus. We praten heel wat af. Hij is twee jaar geleden getrouwd en heeft op de huwelijksreis ook Lourdes bezocht. Zijn vrouw is een belgische.

Om acht uur wordt hij dan min of meer weggestuurd door zijn ouders. Het andere vrouwtje is al weg, het is een zus van de "patron". We gaan eten: Groentenat-soep met brood en kaas erin en daarna twee gebakken eieren. Het kleine vrouwtje sukkelte met te hoge bloeddruk en eet veel pillen. De man, net in de zeventig is fors en kerngezond, zo te zien. Hij eet ook alles. Tenslotte kaas uit Cantal. Die smaakt ongeveer als hollandse oude.

Ze hebben hun bezit niet verkocht, maar verpacht. "Wat moet ik met al dat geld?", vraagt de man, "Ik kan er toch weinig meer mee uitrichten. We zijn oud!". Gelijk heeft ie. Zo tegen half elf brengt hij me naar de schuur. Er zijn varkens beneden, maar die zijn rustig. Bovendien is het wel lekker warm boven die beesten. Op een laag los hooi op de vloer spreid ik mijn slaapzak uit. Ik slaap al tamelijk vlug, hoewel ik in het begin half buiten moet hangen vanwege de warmte.

Tegen dat ik indommel hoor ik gepiep. Ratten. Verdomd, denk ik, ik moet mijn tas ophangen. Dat doe ik. Als ik goed en wel slaap is er een enorme klap in de schuur. De vloer dreunt ervan. Ik schiet overeind en grijp mijn zaklamp. Niets te zien. Tot ik ontdek dat mijn tas omlaag is gelazerd. O God, mijn fototoestel!! Niet wéér! Morgen de schade maar opnemen, denk ik gelaten en hang de tas nu beter op. Dan slaap ik echt in.

12 JULI.

Om zes uur word ik gewekt door de boerenknecht die een karretje uit de schuur komt halen. Om zeven uur nog eens want nu komt hij het geval terugbrengen. Dan sta ik op en zit om half acht met de "patron" en zijn vrouw te ontbijten. Fototoestel en lichtmeter hebben wonder boven wonder geen schade geleden.

Ik vergeet een foto van ze te maken. Ze zijn zo'n schilderechtig stel. Jammer, denk ik als ik om half negen het dorp uit loop. Bij het tankstation zit één van de schoolmeisjes van gisteravond aan het stuur van een tracor. Ze lacht naar me en bloost. Ik ook trouwens. Dan begin ik welgemoed aan de golvende, rechte weg naar Pleaux. Daar drink ik wat en doe inkopen. Morgen komt hier de Tour de France voorbij. Iedereen praat erover, net als over die vreselijke ramp op die camping bij Tarragona.

Als ik de stad uitloop krijg ik gezelschap van twee duitse lifters uit Marburg. We wandelen een uur samen en babbelen over Frankrijk en Duitsland, het liften en zo. De jongen en het meisje hebben maar drie weken voor Frankrijk. Ze "moeten" naar Brive. Ik ben blij dat ik helemaal niks MOET. Ik heb de tijd, zij niet. Na een uur laat ik ze achter me, want ik loop en zij liften. Na een uurtje worden ze mij luid toeterend voorbijgereden in een vrachtauto. Ze komen er wel! In St. Julien neem ik een lunch. Toch maar mooi dat daar een restaurant is. Twee kinderen, ongeveer zes en acht jaar, doen de bediening. Het is behelpen maar je kunt wél lachen! Eerst laten ze je wachten en vervolgens jagen ze je op. Moeder staat in de keuken en krijgt de orders luid toegeroepen. Het is een slanke jonge vrouw met heel kort zwart haar.

Tot St. Privat krijg ik gezelschap van een blond jongetje van elf op een kinderfiets. Het blijkt een Amsterdammertje te zijn. Zijn ouders hebben hier een huis voor de vakantie. Vader is loodgieter. Kijk eens aan, toe maar! Hij klets heel wat af. Zelfs over zijn verkering op de manege en het te vroeg ontdekte nachtfeest met zijn klas. Toch weer leuk om nederlands te praten, nadat ook het Duits al is opgehaald.

De weg is aangenaam om te lopen, maar het wordt nu toch wel erg heet. Sinds Pleaux schijnt de zon volop en dat is te merken. Ik sjouw door tot La Maisonneuve. Daar is een café waar men mij een korter weggetje naar Argentat wijst. Daar liggen ook boerderijen aan, dus kan ik tussen de 30 en 40 km ergens stoppen.

Na 4 km bel ik aan bij een huis en vraag of ik in de schuur tegenover terecht kan. Als de hond eindelijk tot zwijgen is gebracht en mijn vraag begrepen is brengt een kwieke, rimpelige maar niet zo oude man me naar de schuur. Ik zoek mijn plaats maar in het hooi. Als ik gefinstalleerd ben mag ik mijn dagboek in de tuin verder schrijven.

Ik puf wat uit en trek een lange broek aan. Dan komt men me zelfs halen om een koel pilsje te drinken. Zo maken we kennis, het echtpaar en ik. Ze hebben twee kinderen, zoon en dochter. De zoon, pas getrouwd, heeft een zoontje van 14 maanden. De ouders zijn nu op het land aan het hooien. Dat doen ze voor de lol bij kennissen, want ze zijn hier op vakantie. Ze wonen in Brive. De grootouders zijn blij om mij als onverwachte gast te ontvangen. Ik mag vanavond mee-eten. Dan zie ik zoon, schoondochter en kleinzoon 66k nog.

De man gaat verder werken in de tuin en ik werk aan mijn dagboek. Ik beschrijf een dag maar ben nog niet "bij" als het om acht uur etenstijd is. Ik word door mevrouw als een vorst bediend en voel me wat al teveel in de watten gelegd. Tegen tien uur komt de zoon, een vinnig snel mannetje in korte broek en zijn vrouw, een jong charmant, wat mollig ding met blauwbruine ogen. Rare kleur, maar mooi.

Om half elf ga ik naar bed nadat ik me in de badkamer heb kunnen wassen. In het hooi kan ik geen goeie plaats vinden; er is een reuze kuil onder mijn achterwerk. Als je op je rug ligt gaat het best, maar op je zij kost het je ruggegraat. Bovendien is het echt warm. Een heldere sterrenlucht, maar een zweele nacht. De eerste warme zuidelijke nacht. De krekels sjirpen, de koeibellen klingelen de hele tijd. Het duurt lang voor ik slaap. Ik heb het gevoel dat ik op vakantie ben, ondanks het waardeloze bed. Ik kom in het zuiden. De sfeer is er helemaal.

13 JULI.

Ik ontbijt met de hele familie. De lucht is helder blauw. "Dat wordt een natte rug, vandaag" zou een Christoffel-chauffeur zeggen. Maar om acht uur ben ik op pad en wandel met prachtige uitzichten op het Dordognedal tot Argentat. Daar koop ik brood en een krant en drink koffie. "Mijn" artikel staat nog steeds niet in de Limoges-editie van La Montagne. Hij zal er ook wel niet meer komen. Ik stuur een kaart naar Madame Christiane in Lourdes. Ik kom er écht aan, dus wees voorbereid..... Dan vergeet ik nu eens niet wat ik moest kopen: een vliegenmepper. En die vind ik in Argentat. Eindelijk verweer tegen die strontvliegen die alleen maar zoemen, maar nooit gaan zitten.

Ik heb een theorie over die vliegen. Ze hangen eigenlijk alleen maar wat rond in de stankkegel die deze zwetende zwerver om zich heen heeft. Wanneer het nu windstil is, bv als je een helling beklimt, dan beginnen ze ook bij je ogen en oren te vervelen. Zolang je maar wat wind van voren hebt, heb je geen last van ze. Het zijn alleen maar zeurvliegen. De zitvliegen kun je wel verschalken. Maar waarom er soms zo véél vliegen zijn en waarom soms géén, dát weet ik nog niet.

De vliegenmepper helpt. Ik jaag de beesten aardig weg. Ik sjouw door naar Monceaux, waar een nederlandse priester woont. Hij is erg aardig, zei mijn gastheer gisteren. Natuurlijk is het het laatste huis van het dorp. Maar hij is er niet, als ik om half elf aanbel. Een niet onlelijke, tamelijk jonge huishoudster vindt het heel jammer voor me. Maar ik kan niet wachten tot hij vanmiddag terugkomt. Ik drink in het café aan de grote weg een pilsje

en steek de brug over. Aan de andere kant van de Dordogne volg ik een smalle, schaduwrijke en rustige weg.

Het wordt goed warm en eigenlijk heb ik nog niet eens zoveel gelopen als ik om twaalf uur langs de weg even uitrust. Maar als ik flink doortippel kan ik voor half twee in Brivezac nog lunchen. Dat lijkt me een plaatsje waar wel wat te eten is. Maar als ik net weer loop nodigt een nederlands stel me uit om een boterham mee te eten. Ze zijn met hun mini me net voorbijgereden en vonden mijn vliegenmepper erg grappig. Ik vertel wat over mijn reis en vertel wat ze in de streek kunnen verwachten. Ze willen ook wel gaan wandelen want de auto is toch niet alles. Ze hebben er speciaal rugzakken voor meegenomen. Het zijn jonge mensen, studenten. Zij is mollig en hij broodmager. Mooi stel. Ik verorher twee boterhammen en drink koffie. Politiek is er in Nederland nog niks gebeurd, vertellen ze. Na de vakantie komt het bezuinigingsdebat. Er worden enige bedragen genoemd uit de plannen van het kabinet- Van Agt.

Als ik om half twee hen verlaat weet ik dat ik het eten niet meer haal in Brivezac. Daar eet ik dus maar een sandwich als ik om drie uur aankom. Wat langharige spelen tafelfootbal en twee knappe, erg jonge meisjes hangen doelloos rond. Ik schrijf aan mijn dagboek.

Om vier uur denk ik dat de warmte wel wat minder is, maar dat is bepaald niet zo. Het dal lijkt wel een oven. De hitte is voor een deel wel te verklaren: net als tijdens de allereerste dagen van mijn tocht waait er een mild briesje in mijn rug. Maar omdat ik loop voel ik die wind nou net niet. Om kapot te gaan. Wanneer ik een beekje hoor stromen houd ik daar pauze en plons mijn armen, benen en hoofd in het heldere water. Heerlijk Koel! Maar vóór ik tien passen gezet heb is het effect alweer weg. Ik zucht en zweet tussen de villaprojekten en fruitbomen door en bereik tegen zessen Altiliac.

Ik drink limonade en bier en zit aan tafel met een onwezenlijk mooi meisje. Diep liggende zwarte ogen en een smalle, rechte mond. Die trekken komen me bekend voor. Ze doet me denken aan de dienstertjes van hotel Esplanade in Lourdes. En inderdaad, ze woont in Baskenland, in Hendaye, Ze wacht nu op haar vriend, die "even weg moest". Ze wacht al twee uur. We babbelen wat over haar vakantie en mijn tocht. Maar voortdurend gaat haar blik naar de straat. Ik maak het nog mee dat meneer aankomt. Zij is zielsgelukkig. Als ik alweer een kwartier onderweg ben langs de drukke weg naar het zuiden, komen ze me luid toeterend voorbijrijden. Ze zwaaien allebei. Zo'n vrouw moest je hebben, denk ik. Gewoon leuk, om te hebben.

Een stokoude magere boer met een grote strohoed op vraag ik om advies bij het zoeken van onderdak. Eén boerderij is onbewoond. Voor de andere die ik aanwijs geeft hij me niet veel kans: "Il y a du monde", er logeert nu familie uit Parijs.

Die zal toch wel niet in het hóóí slapen, denk ik, en ga er mijn licht opsteken. Er staat een caravan met een Paris-banlieue nummerbord. Een oud vrouwtje staat me te woord. Ze gaat te rade bij haar parijse schoonzoon. Die wil eerst mijn papieren wel eens zien. Ik laat mijn rijbewijs zien en het krante-artikel uit Troyes. Dat wekt vertrouwen. Onder een afdak is er op wat stobalen wel een plaatsje. Ik lig vlak naast de kippen. Gisteren de varkens en eergisteren de koeien. Aan elke strontlucht kun je wennen. (Aan je eigen nog het beste!)

Wanneer ik mijn avondbrood op heb en het klokkehuis van de appel tussen de

kippen heb gegooid word ik alsnog binnengenoed voor "wat soep". In feite wordt het een hele warme maaltijd, waarvan ik helaas maar ten dele kan profiteren omdat ik al zowat vol zit. Daarna worden de kaarten op tafel gelegd om de route naar Rocamadour uit te stippelen en wordt in een encyclopedie opgezocht waar Tilburg ligt: in Zuid-Nederland, niet ver van Eindhoven. Eindhoven, ja, dat kennen ze. "Die hebben Bastia verslagen". "Daar komen de VandeKerkhofjes vandaan, die van de Mundial". Moeder, dochter en schoonzoon willen alles weten. De drie kinderen, twee puberdochters en een klein jonge tje, gaan hun eigen gang.

Ik mag me wassen in de badkamer. Dan noteer ik het adres van mijn gastvrouw én van de parijzenaar. Want morgen ben ik al héél vroeg weg. Het wordt een warme dag. Ik kruip op de strobalen en slaap al vlug. Het is dan ongeveer half elf.

14 JULI.

Als de haan voor het eerst kraait vind ik het nog wat erg vroeg, maar kwart over zes sta ik toch maar op. Ik moet me een uur vergist hebben, want als ik goed en wel in het schemerlicht langs de weg loop zie ik dat het pas kwart voor zes is. Koud is het bepaald niet. Alleen zijn wél alle kroegen dicht, zo vroeg op deze nationale feestdag. Als ik de helling op moet bij Poujade begin ik het al warm te krijgen. Achter me ligt het Dordognedal in de grondniveaus. Ik maak er een foto van, maar veel van het effect krijg ik niet te pakken.

Door het golvende kalkland stap ik lekker door en ben om tien uur in Padirac. Op de thermometer zie ik dat het al 25 graden is. Maar eerst geniet ik van de café-au-lait en doe ik wat inkopen. De groentewinkel is gewoon open. Het is nog rustig op de wegen en door het golvende landschap wandel ik heerlijk. Bergop beter dan bergaf, want mijn hakken doen pijn. Om twaalf uur ben ik in Alviagnac en sta voor een moeilijke keus. Ik heb honger en hier zijn veel restaurants. Als ik doorloop heb ik kans net achter het net te vissen in Rocamadour. Het loopt dan tegen half twee. Maar als ik blijf, kan ik hoogstens pas om half twee verder. En dan is de temperatuur zeker niet te harden. Ik neem het risico voor het eten en loop door.

Dat is geen slecht idee geweest. Tegen één uur is de hitte op deze dorre kalkvlakte om kapot te gaan. Ik word gewoon gestoofd, als een stoofopeer. Gelukkig waait af en toe de wind, wel niet koel, maar voldoende om het zweet te drogen. Meewarige blikken van picknickers en automobilisten. Maar ik kan er nog wel tegen, want ik weet dat ik er bijna ben.

Om kwart over een ben ik in l'Hospitalet, de "bovenkant" van Rocamadour. Daar eet ik, in "Au Panorama". Niet slecht voor 20 fr 50. Het is tenslotte een toeristenoord. Een van afstamming spaans meisje bedient me. Ze vertelt me dat de pastorie bóven is, bij het kasteel van Rocamadour. Mooi dat ik dat weet, anders was ik voor niks het dal ingegaan. Maar nu ga ik voor niks naar het kasteel, haast voetje voor voetje vanwege de droge bak-temperatuur. Nee, in de pastorie is geen plaats. Er wordt niet eens naar mijn verhaal geluisterd. Ze hebben er al meer moeten wegsturen hoor ik van anderen. De tent zit vol.

Als ik wegliep denk ik verdomme, ik had die nonchalante kapelaan zijn gedrag moeten verwijten, ik had een hatelijke opmerking moeten maken, ik had..... Maar ja, dat is achteraffen. Ik ben gewoon weggestuurd en ik ben weggegaan. En de gidsen beneden maar vertellen over de vele pelgrims die hier kwamen. Die werden zó niet ontvangen. Het hospitaaltje dat de pelgrims

vóór het dal opving is een ruïne. Morgen komt er een Christoffel-bus. Wat heb ik dáár aan?

Ik sjouw het dal in en loop door de drukke winkelstraat. Het zal wel een hotel worden, tenzij ik buiten in het gras wil slapen. Op zich niet slecht met dit mooie weer, maar de hygiëne..... Ik duik een bescheiden uitzierend hotel in. Er is nog één kamer vrij, een eenpersoonskamer. Dat treft dan. Voor 35 fr ben ik de man. Het wordt een koele kamer aan de achterzijde van het huis. Op twee meter afstand van de rotswand. Een vochtige kamer, zal ik later merken.

Ik laad mijn spullen af en loop de trap op naar de heiligdommen. Het is helemaal niet zo hoog. De weg is me al min of meer bekend omdat ik "boven" al een boekje over het stadje heb gekocht en gelezen. De kleinere kapelletjes mag je alleen onder geleide betreden. Maar de kapel van O.L. Vrouw van Rocamadour is vrij toegankelijk. Daar zit ze dan, de zwarte madonna met haar zwarte kind op schoot. Zoek de zwarte madonna. Op mijn knieën aan de communiebank bid ik. Ik dank en ik vraag om steun voor al degenen die ik onderweg heb leren kennen en voor mezelf, nog steeds op pad. Achter me zegt een gids: "Dit is een plaats van gebed, daarom zal ik me tot de hoofdzaken beperken". Na deze hoofdzaken leutert hij erg lang over allerlei details. "Er kwamen vooral pelgrims uit het noorden: België, Duitsland, Nederland..." Hij moest eens weten, denk ik, dat je er hier een hebt in levende lijve...

Ik koop wat kaarten en soevenirs, o.a. de "Sportella" het pelgrimsteken dat je op je kleren kunt naaien. Ik vertel dat ik onderweg ben naar Santiago. De gidsen praten er veel over, maar veel van die pelgrims komen er toch niet. Het winkelpersoneel is tenminste aardig onder de indruk. En dat zie je niet gauw in zo'n oord. Na deze meer en minder religieuze zaken rust ik uit op een terrasje en drink citroenthee. Tegenover wordt een bus Belgen in een hotel gestouwd. Wat een toestand. Ik kom weer helemaal in de reisleaders-sfeer.

Op mijn hotelkamer eet ik mijn brood en knutsel wat aan mijn rugzak. Eén van de draagbanden is door de gesp bijna doormidden gesneden. Dat naai ik weer aan elkaar. De gespen, die toch niet goed houden, laat ik weg en ik naai de zaak zó vast. Hopelijk houdt het. Als ik een zadelmaker vind zal ik leren riemen laten aanleggen. Waar ik mijn sportella moet bevestigen weet ik niet.

Ik sjouw weer naar boven naar de intussen heel stil geworden heiligdommen. Ik blijf heel lang bij Maria. En ik vraag me af hoe het komt dat zovelen naar deze plaats zijn gereisd. Wat is het, dat boeit, dat mij boeit? Ik weet het niet. Buiten maak ik een foto van de witte wolken boven het dal in de avondzon. Dan daal ik weer af. De stenen zijn warm, de lucht is zwoel. Ik heb zin om te gaan slapen, maar nee hoor: de herrie en feestvreugde van "Quatorze juillet" moet nog beginnen!

En inderdaad: Om tien uur zetten enkele mensen de pick-up of bandrecorder buiten en er wordt op straat gedanst. Een heerlijk sfeertje, deze zwoele avond! Op de ene plaats draait men pop, op de andere "valse-musette". Het verkeer komt er maar met moeite door. Om elf uur kuier ik nog even rond en zie dat de postbus pas maandagmiddag geleege wordt. Kan ik mijn kaarten net zo goed meenemen naar Cahors, daar ben ik óók op maandagmiddag. Ik hoop maar dat 14 juli niet te lang wordt gevierd en kruip om half 12 tussen de lakens. Die zijn klam, maar dat heb je in zo'n kamer half in de rotsen. Ik poets alleen mijn tanden en neem me voor me morgenochtend uitgebreid te wassen.

15 JULI.

Om acht uur ben ik al lang op en heb me van top tot teen gewassen met een washand. Met koud water, maar dat is wel te hebben. In het naastgelegen restaurant neem ik een ontbijt en om negen uur begin ik aan mijn krante-artikel te pennen. Om kwart voor elf sjouw ik naar boven tussen de amechtig hijgende toeristen door. Die roken teveel en/of lopen te weinig, denk ik. Mij kosten die 216 treden tenminste geen enkele moeite. Boven neem ik deel aan de mis. Vier priesters concelebreren. Na de mis praat ik met de hoofdccelebrant, want ik moet mijn ei kwijt. Het is mooi te preken over liefde en gastvrijheid (de tekst van vandaag uit Mattheus behelst "wie een eenvoudig mens ontvangt, ontvangt Mij. Al geef je hem een beker koud water, je zult ervoor beloond worden") maar zelf hebben jullie me buiten laten staan. Het is een verwijt dat ik niet vóór me wil houden. Hij verontschuldigt zich en vraagt om begrip.

Daarna praten we heel ontspannen over mijn tocht en over de zwarte madonna's. Het levert weinig nieuwe inzichten op. Maar ik voel me verzoend met Rocamadour en dat lucht op. De kater is weg. Ik ga eens lekker eten voor 34 fr. (goedkoop is hier niks) en probeer waspoeder te kopen. Alleen grote pakken. Als ik in het hotel hierover mijn nood klaag, biedt de bazin aan mijn was te doen. Prachtig, dat sla ik niet af! Al vlug ben ik beneden met 1 onderbroek en twee T-shirts. Eén slip is vrijwel elastiekloos en trouwens zó smerig dat ik hem weggooi. Ik heb toch twee nieuwe gekocht in Clermont-Ferrand.

Om twee uur hobbel ik in de stoofhitte naar boven. Als ik daar aankom blijkt er helemaal geen Christoffel-bus te komen, vandaag. Ze hebben zich vergist want ze dachten gisteren dat het zondag was. Ik heb het altijd al een ballentent gevonden, maar nou helemaal. Ik drink bier en voltooi mijn krante-artikel.

Dan hobbel ik weer naar beneden. Tegen die zuidhelling is het werkelijk ontzettend warm! In het hotel krijg ik mijn kleren terug van de waslijn. De onderbroek is helemaal geel omdat het T-shirt van Agip nog steeds uitloopt. Nu zie je in elk geval geen zeikvlakken denk ik. Alles heeft zo zijn voordelen.

Op de trap van de heiligdommen maak ik nog een foto van de Jacobus-schelpen die hier overal als fossielen in de steen zichtbaar zijn. Daarna maak ik een gratis orgelconcert mee in de koele St. Sauveur-kerk. Volgens mij speelt die organist niet altijd goed in de maat. Het is een amateur, maar ik ben zeker geen kenner. Maar onregelmatigheden in het tempo kan ik horen sinds het Driekoningenkoor. Tegen zes uur ben ik weer beneden, koop brood en eet op mijn kamer. Na wat consumpties aan de bar neem ik afscheid. Ik krijg een wekker mee en hoef maar 30 fr. per overnachting te betalen. Dat zijn zo van die kleine aardigheidjes van mensen die ik onderweg ontmoet.

Als ik om half tien in bed kruip kan ik de slaap niet makkelijk vatten. Te weinig vermoeid? Onrust voor morgen? De wekker tikt dat het een lieve lust is. Precies zoals op mijn slaapkamer in de pastorie. Allemaal gelul, dat van: "zoals het klokje thuis tikt...."!

16 JULI.

Als de wekker daverend afloopt lijkt het nog midden in de nacht. Het kraaien van een haan vind ik toch sympathieker. Het weggaan heeft niet veel om het lijf, omdat de rugzak al grotendeels gepakt is. De trap afdalen in het

stikdonker is moeilijker. Maar ik kan de lichtknop niet vinden en wil de andere hotelgasten niet teveel storen (de kamers hebben raampjes naar de hal). Het geklos van mijn zware schoenen op de trap maakt al herrie genoeg.

Als ik langs de andere kant van het dal omhoog loop heb ik een prachtig uitzicht op Rocamadour, ook al is er nog geen zon. De hemel wordt al licht, de merels fluiten. In het ochtendlicht is dit stadje het mooist, maar als de zon over de valleirand komt kijken hoop ik al een heel eind op weg te zijn. Het wordt zeker heel, warm.

Een paar maal moet ik tot de bodem van een dal afdalen. Daar merk ik dat de kou beneden hangt, terwijl 150 m. hoger de lucht heel zwoel is. Zo heel hard zijn de luchtlagen vannacht dus niet afgekoeld. Een eindje voorbij Couzou ontbijt ik en verorber een flink stuk "pain de campagne" (vloerbrood, "mischbrot" zouden de Duitsers zeggen) en de Roquefort. In Carluzet vind ik om kwart over negen boven op de heuvel zowaar het dorpscafé open. Het is heel stil en idyllisch (hoe schrijf je dat woord nou?). De zon schijnt door de gesnoeide platanen. Er worden voorbereidingen getroffen voor het "fête votive", feestdag van de patroonheilige van het dorp. Ik zou graag blijven. Bij de café au lait krijg ik een stuk brood en zelfgemaakte jam. Gratis. Om mij op mijn tocht wat te sterken. Aardige mensen. Ze zijn toch overal.

Als ik om half twaalf Labastide Murat bereik ben ik heel blij, want de hitte is al moeilijk meer te verdragen. Er waait een briesje uit het noorden en daar heb ik dus weer géén profijt van! Ik koop een schaar voor maar liefst 18 fr. Er is geen goedkopere en geen duurdere. Er is geen betere, want er is geen andere. Ik heb er een nodig met een punt om die rottige ingroei-nagels van mijn dikke teen te knippen. Die maken het dragen van mijn nieuwe franse schoenen na verloop van tijd pijnlijk. Ook koop ik een groene jeans voor 109 fr. Sta ik er weer goed op. De ouwe "heel snelle" italiaanse verdwijnt in de vuilnisemmer.

Ik eet de "plat du jour" op het terras van een restaurant aan het plein. Natuurlijk in de schaduw. Het is lekker, voor 21 fr., ook al is het voor de tweede keer kip. Gisteren at ik dat ook. Ik doe het kalmpjes aan. Ik doe een dutje onder een boom en ontdek het zwembad. Het water zal wel lekker zijn, maar op het hele terrein is nergens schaduw. Mij dus niet gezien in die hitte. Trouwens, mijn zwembroek zit in mijn rugzak en die staat precies aan de andere kant van het dorp. Ik lees de krant en schrijf aan mijn dagboek in een kroeg. Als het weer zo blijft zal ik lange dagen én lange siësta's maken. Ik zal veel kunnen lezen.

Om zes uur ga ik weer verder. De zon staat lager en de bomen werpen nu lange schaduwen op de weg. Na wat klimmen en dalen kom ik in een dal dat bij de Lot uitkomt. Dat kan ik verder volgen. Vlakke weg, dus. Na een uurtje bereik ik St. Sauveur. Net als ik het dorpje uit ben bedenkt ik dat mijn veldfles bijna leeg is. Misschien is hier een kroeg dat ik hem kan vullen. De volgende dorpjes zijn nóg kleiner op de kaart. Ik ben van plan buiten in het veld te slapen, dat kan ik nog lekker lang doorlopen. Dus leg ik mijn rugzak in de berm en wandel het stukje terug.

Er is geen kroeg, zegt een man die me vanaf zijn terras ziet aankomen. Maar je kunt hier je fles ook wel vullen en wat drinken. Ik krijg aanleng-limnade te drinken en koekjes en vijgen voorgezet. Er zijn drie mensen: een echtpaar van in de dertig en een oudere vrouw. Dit blijkt hun weekend-huis te zijn. We praten wat in het algemeen over mijn reis en over Clermont-Ferrand in het bijzonder. Daar komen ze nl. vandaan en wonen ze nog. Het

is heel gezellig in de warme avondlucht, maar na drie kwartier ga ik toch verder. Wanneer ik zie dat de zon het dal verlaat en zijn stralen steeds hoger tegen de heuvelkant tekent, ga ik een slaappleats zoeken. Ik vind een vlak stukje terrein dat tamelijk vlak is. Tegen de berghelling, want ik weet dat het onder in het dal heel koud kan worden. Die mensen in St. Sauveur waarschuwden er ook al voor.

Ik blijf nog geen kilometer van St. Martin vandaan te kamperen. Daar kuier ik nog even heen na het eten. Ze hebben er een weerbare kerk, met overal schietgaten in de toren. Dat deel van de kerk is romaans, best oud dus. Het gebouw is gewoon open en is van binnen voorzien van vooroorlogse kalk-kitsch. Allemaal flink in verval. Het hele dorp is trouwens enorm aan het onderkomen. Er wonen nog maar een paar oude mensen. Veel krotten staan te koop. Sommige zijn door stadsmensen gekocht en opgeknapt. Maar uiteindelijk brengen die geen echt nieuw leven in zo'n dorp. Zondagavond. Het is heel stil.

Om half tien kruip ik mijn slaapzak in. De zon is al weg, er staat een halve maan. Over een paar dagen vol. Net boven de westelijke heuvelrand zie ik de eerste ster. De avondster, Venus. De sterre der zee, Maria. Slapen lukt niet best. Als ik eindelijk de laatste keien onder mijn matras uit gevist heb, beginnen de muggen om mijn kop te zoemen. Telkens net als ik bijna slaap. Bovendien wordt het best koud, en daar is de slaapzak niet tegen bestand. Maar ik zie een prachtige sterrennacht en ben toch best gelukkig. Waar ik die natte droom aan te danken heb weet ik niet. Zo vol kan mijn zak niet zijn..... Aardigheidje van godswege, zullen we maar denken.

17 JULI.

Om half zes word ik wakker. Ik heb het gevoel dat ik nét lekker begon te pitten, maar ja: we moeten in Cahors zijn vóór de grote hitte. De slaapzak is nat van de dauw en wordt zo opgerold. Als het zes uur slaat loop ik door St. Martin. Ongewassen, ongekamd. Het laatste water heb ik gebruikt om mijn gat te wassen na het poepen. Sinds de diarrhaeweeke (Auxerre-Nevers) gebruik ik geen papier meer, maar water. Praktischer en schoner. Geen remsporen meer, alleen soms een stinkende linkerhand. Maar dat peuter ik toch niet mee in mijn neus en tegen etenstijd ben je 'm al vergeten.

Door de vlakke weg ligt het tempo hoog: om half negen ben ik in Vers voor een café-au-lait en dan heb ik er 15 km opzitten. Dan heb ik een prachtig traject achter de rug waarbij de zon steil oprijzende kalkwanden prachtig verlichtte. Zelf heb ik nog bijna geen zonnestraat op het lijf gehad. Dat is ook nog niet het geval als ik door de Lot-vallei loop. Die hangt vol nevel die maar heel langzaam optrekt. Het kerkje van N.D. de Véles is op slot maar is van buiten toch wel aardig. De weg is drukker geworden, maar toev nog wel aardig om te lopen. Auto's komen vooral in groepen, dus hele tijden is het rustig.

Pas na Laroque is er volop zon. Dan hoef ik nog maar 6 km tot Cahors. Langs de weg zie ik een paar lifters (de langharige jongen zit uit het zicht tegen een boom, het mooie meisje, buik vooruit, staat te liften) die al heel lang bezig zijn uit Cahors weg te komen. "Dat kan heel lang duren, ik heb er ervaring mee", zeg ik. "Je kan beter lopen". Een eindje verderop zie ik dat een alleenstaande lifter wél wordt meegenomen. Door sensatieverhalen in de pers zijn vele fransen wantrouwig tegenover lifters. Zeker als het mannetje zich in de berm verstoppt, want dat zien ze tóch. Maar het heeft ook een praktische kant. Twee lui met een draagstel-rugzak kun je

alleen in een héél grote kar kwijt. Eén persoon met zo'n rugzak heeft al een hele achterbank nodig! Die hoge rugzakken zijn krenge in een auto: je kunt ze niet op schoot houden.

Net als ik in Cahors een goedkoop menu sta uit te zoeken word ik ontdekt door een Tilburgse familie: het echtpaar Janssen met twee roodharige puberdochters. Ze wonen sinds een jaar aan de Gimbrèrelaan, maar kennen me van de Driekongenkerk. Ze hebben jaren in Noord gewoond. Ze wisten niets van mijn tocht, ook niet uit de krant. Ze kamperen aan de Dordogne en hebben het al meer dan een week gloeiend heet. Ik moet mee naar de auto. We drinken koffie uit de thermoskan en eten er ontbijtkoek bij. Het is helemaal hollands. De Completa ontbreekt niet.

Nadat ik aardig ben bijgepraat en weer aan het Tilburgs gewend ben geraakt, nemen we afscheid. Ik ga in een restaurant wat eten. Naar mij zit een jonge handelsreiziger met wie ik aan de praat raak. Hij "doet" in ijs en diepvriesprodukten. Hij vindt dat ik mijn dagboekervaringen moet uitgeven. Zo'n avonturenverhaal vindt iedereen interessant. Deze Patrick Cazagon geeft me zijn adres. Ik kan met hem contact opnemen als ik wat voel voor een franse uitgave. Een kennis van hem heeft heel interessante studies over de geschiedenis van de Quercy gepubliceerd. Die moet ik eens ontmoeten. Zelf heeft hij veel in archeologie gehobbied. Jammer dat hij niet op de route woont, die Patrick.

Na een uurtje moet hij weer aan de slag. Hij betaalt mijn koffie en vertelt me waar een priester woont bij wie ik waarschijnlijk kan logeren. Het blijkt bijna drie kwartier buiten Cahors te zijn! Maar goed dat ik mijn rugzak in een kroeg heb laten staan. Voordien heb ik een donzen slaapzak gekocht voor 340 fr. Een katoenen binnenzak kost nog eens 40 fr. Ik laat de militaire slaapzak in de winkel achter. Op hoop van zegen. Deze slaapzak MOET beter zijn, ik kan er geen twee meeslepen. De nieuwe is wel véél lichter. Om half vier begin ik naar de Christoffelbus van Dries uit te kijken. Maar later bedenk ik dat die om deze tijd allang voorbij moet zijn. waarschijnlijk tussen half drie en drie.

Nou ja, jammer dan. Met behulp van verschillende mensen vind ik het "Grand séminaire". Daar moet ik een eeuwigheid wachten, maar een dame vertelt me tenslotte dat ik welkom ben. Kom om kwart over 7 maar terug voor het eten. Ze bekijkt mijn studentenkaart en paspoort goed. De rugzak kan ik in de hal achterlaten. Ik wandel naar de kathedraal van Cahors, die met koepels is gebouwd. Het zijn de grootste koepels van de 15e eeuw. Verder bezoek ik de schatkamer en de kloostergang. Buiten, voor het rommanse noorderportaal raak ik aan de praat met een jong meisje uit Vichy. Ik vertel wat over de romaanse ikonografie. Haar broer is in Holland geweest. Zij vindt de oude bouwkunst heel interessant. De babbel met Patricia duurt niet zo heel lang en ik ga wat informatie over Cahors zoeken. Ik kom uit bij een fotoboek over het departement Lot en een legenden-bundel van de Quercy. De duivel die op de pont Valentré zit (heb ik bezichtigd meteen na het postkantoor, na de lunch) komt er ook in voor. De bouwmeester van de brug zou zijn ziel aan de duivel verkocht hebben. Dat is het nekende Faust-motief in zovele middeleeuwse legenden.

Ik eet in het seminarie, dat in feite half bejaardenhuis en half conferentieoord is sinds er geen priesters meer opgeleid worden, en krijg een kale kamer aangewezen. Daar krijg ik een wekker van mijn buurman om om vijf uur te kunnen opstaan. Het is warm in het kot, maar ik heb geen puf meer om te lopen. Om half elf kruip ik in mijn nieuwe slaapzak waarin ik me rot zweet.

Bovendien word ik herhaaldelijk geplaagd door een of meer muggen. Om vier uur weet ik er één te verschalken. Om vijf uur loopt de wekker af. Heel het huis zou er van wakker worden!

18 JULI.

Als ik om zes uur langs het standbeeld van Gambetta rivierwaarts loop (nou ja, in heel Cahors kán je bijna niet anders!) zie ik dat er al een café open is. Daar drink ik mijn ochtendkoffie en eet twee croissants. Ik babbel met de enige klant, een stotterende jongen met lang zwart en vettig haar. Hij kon niet slapen, hij heeft problemen. Welke dan? De mensen lachen om hem, lachen hem uit. Ze nemen hem niet serieus. Hij is uitvinder (sic!) Ben jij pelgrim? Wil je voor me bidden "que mes inventions marchent bien"? Ik beloof het en schrijf zijn intentie in mijn agenda.

Blijkbaar ben ik erg gevoelig voor de spanning en zenuwen die mensen als hij in zich dragen. Ik ga zelf soms ook hakkelen, net als heel vroeger. Dat had ik ook bij die mevrouw in Le Veudre. Ik lijk wel een barometer: die slaat uit als de druk toeneemt.

VERGETEN - 12 juli: De man uit Ally die me onderweg aanhoudt om het krante-artikel in "La Montagne" te signeren. Hij geeft me 10 fr
- 13 juli: Vóór Argentat zit midden op de weg een vliegend hert, zo'n roodbruin insekt van wel 20 cm lang. Indrukwekkend gezicht.

Met die koffie heb ik het voor de hele ochtend wel gehad, want tot Castelnau zie ik geen enkel café meer. De eerste twee uur gaat het wandelen heel stroef, dan gaat het een paar uur best, maar de laatste 5 km zijn weer heel zwaar. Er zeurt nog altijd iets in mijn rechtervoet. Het is flink bewolkt en pas na tien uur worden het witte stapelwolken. Veel wolken. De wind komt uit het westen. Met de hitte is het afgelopen. Ik had niet zo vroeg hoeven op te staan....

In Castelnau ga ik naar de kapper. Dat kost maar 8 fr. De (vrouwelijke) kapper klaagt haar nood over de sociale misstanden: profiteurs van de werkloosheidswet, regelingen die alleen de rijken ten goede komen, de lasten voor de middenstand en het geknabbel aan de pensioenen. Bekende verhalen waar ik maar met een half oor naar luister. Ze wijst me een restaurantje waar Hélène, een oudere vrouw met rijkelijk veel spataders, voor 20 fr een geweldige maaltijd voorzet. Ik kom er niet eens helemaal doorheen. De wijn is inbegrepen. Er zitten bijna allemaal fabrieksarbeiders te eten. Een gezellige, luidruchtige sfeer in dat lokaaltje zo achteraf aan een getrapte zijstraatje.

Voor 20 fr ben ik de man. En aardig volgevreten. Ik hobbel naar het plein en drink daar koffie. Er is in dit stadje niet zo heel veel te zien. De kerk is namaak-italiaans. Ik doe wat inkopen en ben om half vier weer onderweg. De weg is nu heel rustig. Geen gekakker meer te zien. Er is geen stad in de omtrek waarheen men zich moet haasten, zoals Cahors. Er dreigt een enorme regenbui bij St. Aureil. Daarom schuil ik onder de narthex, want het kerkje is dicht. Het gaat enorm waaien, maar er valt geen druppel. Na een kwartier denk ik: de goede God heeft mij al zeven weken tussen de regenbuien door geleid, dat zal hij nu ook wel doen. En ik ga weer op pad. En inderdaad, de bui waait met een paar druppels voorbij.

Niettemin moet ik een uurtje later bij Cagnac toch schuilen voor een bui.

Ik kruip onder de paraplu. Ik zit uit de wind en koud is het niet. Dus best een half uurtje vol te houden. Als het weer droog is loop ik verder en begin om vijf uur onderdak te zoeken.

Op de eerste boerderij spreek ik een jongeman aan, die eerst zijn ouders moet halen. Dat duurt een kwartier, blijkt. Ik zet mijn rugzak maar tegen een struik. Dan komt de moeder me vertellen dat ze het niet willen. Ze hebben ook al eenstwee belgen geweigerd. En meer van dat gelul waar ik niet op zit te wachten. Ik denk dat de zoon het niet met moeder eens was en gezegd heeft: "Ga dat zelf maar vertellen". Anders had het nooit zo lang geduurd. "Er zijn nog genoeg boerderijen", zegt ze, "en verderop is zelfs nog een dorp". "Wat heb ik aan een dorp? Ik hoef alleen maar een onderdak", is mijn antwoord. Achteraf bedenk ik dat ik wel wat meer had kunnen katten. Want wat denk je van deze lulsmoes: "Die Belgen zijn niet teruggekomen, dus ze hebben ginds zeker iets gevonden". Dank je de koekkoek! Ik zeg: "Natuurlijk kom je niet terug, als je verderop moet zijn". Beter had ik kunnen zeggen: waarom zou je terugkeren op een adres waar je niet welkom bent? Afijn, het is gewoon kletsboek. Ik zeg: "Jammer" en verdwijn verder zonder groet. Het spijt me voor de zoon.

Op het tweede adres verwijst men me naar een derde adres, hoger op de berg. "Die man heeft twee huizen en zeker plaats." Wat een gezwets om van een pelgrim af te komen. Ik sjok naar boven. Daar staan een paar mensen een vrachtwagen te lossen. Ik spreek de vrouw des huizes aan. Ze vindt met haar man dat ik wel in de keuken van het oude huis terecht kan. Het benedendeel blijkt een beestenstal te zijn. Dwars door kippen, eenden, ganzen en kuikens bereik ik de trap naar het bovendeel. Ik kom in een grote kamer met een enorme schouw. Er staan veel lege veilingkisten en verder een diepvries en een lange tafel. Ik geef mijn krante-artikel uit Troyes af, als legitimatie.

Ik richt een slaappleats in op de vloer en ga op een omgekeerde vuilnis-
emmer zitten lezen. Buiten barst een enorme regenbui los. De ganzen en eenden vinden het prachtig. Na de bui spant God een prachtige regenboog tussen hemel en aarde, haast binnen handbereik. De kinderen van het huis komen wat later versgeraapte eieren in een mand doen in de kamer naast mijn hok. Ze zeggen dat ik wel op het bed in die kamer mag slapen. Het lijkt een soort logeervertrek. Affiches met motorrijders aan de muur en verder volgestouwd met spullen. Er blijkt een heel dure stereo-installatie tussen te staan.

Moeder komt om zeven uur vertellen dat ik mee mag eten. Ik neem het graag aan. Tegen achten komen drie van haar kinderen boven. Ze demonstreren de geluidsinstallatie, natuurlijk keihard. Ze mogen het ding niet in huis hebben vanwege de herrie. Het is bezit van de oudste zoon, een knaap van tegen de twintig. De ouders mogen niet weten dat het geval zo duur is.

Ik eet gezellig mee aan tafel, waar het brood een doorsnee heeft van bijna een meter. Een enorm groot rond geval. We drinken zelfgemaakte wijn van eigen bedem. Rooie en ontzettend zuur. Het is maar zo half tien. Ik sjouw naar mijn hok en lees nog wat in de krant en in mijn legenden-boek. Ver kom ik niet. Om tien uur doe ik het licht uit en slaap vrijwel onmiddellijk. Als een os. Als een blok. Als een roos.

19 juli

De volgende ochtend sta ik om kwart voor zeven op en ontbijt samen met het echtpaar. Dan blijkt dat "die twee Belgen" hier óók hebben overnacht. Dat was in 1970 of 1971. Het was een ouder echtpaar. Ze hadden een kat bij zich, in een mandje.

Door het golvende landschap bereik ik de grote en gevaarlijke weg naar Moissac. Veel hardrijdend vrachtverkeer. In een chauffeurscafé ga ik eten. Een luidruchtige tent. Mijn tafelgenoten schreeuwen mijn verhaal door de hele zaak. "Je moet hier eens in het klooster gaan kijken," zegt de spraakmaker van het stel, "daar zijn nog genoeg jonge nonnen. Kun je uitzoeken." Leuke lui, die chauffeurs. Wat rauw in de mond, maar bijzonder hartelijk. Bij het weggaan betalen ze mijn koffie. Hun vracht moet morgenochtend in Dieppe zijn. Goeie reis, jongens!

In het klooster van Moissac wandel ik een tijdje met de gids mee. Maar omdat ik na een half uur genoeg gestaan heb en bovendien de helft van het verhaal al ken, kuier ik op mijn eentje verder langs de kapitelen. Bij de uitgang koop ik een boekje en wat foto's. Ook babbel ik even met een heel mooi meisje dat hier eveneens rondleidt. "Je spreekt goed Frans" zegt ze. Nou, geen wonder als je dat verhaal al honderd keer verteld hebt!

Ik zoek een schoenmaker om mijn franse schoenen wat te laten bijwerken, maar de man is op vakantie. Likdoornkussentjes kan ik ergens wel kopen, want ik heb 'n eksterooog op mijn meest linkse teen. Dan loop ik langs de grote weg naar het westen, richting Agen. Als de weg smal wordt en vanwege het vele verkeer best gevaarlijk ga ik op het jaagpad langs het kanaal lopen, parallel aan de weg en de Garonne. Het is heel rustig op dat kiezelpad.

Maar de angst slaat me om het hart als ik de Garonnebrug voor me zie. De oprit begint aan de andere kant van het kanaal. Godweet hoe ver ik moet omlopen om daar te komen. Misschien wel helemaal terug. Er blijkt gelukkig een pylloon op de strook tussen kanaal en Garonne te staan. Daar staat een gammele houten ladder tegenaan die uitkomt bij zo'n hangende bak op rollen voor schilderwerkzaamheden. Dat geval hangt onder de brug en een klein ijzeren laddertje leidt vandaaruit naar het bovendeck. Ik moet onder een hekje en tussen brugrailing en laddertje door. Maar die doorgang is veel te smal voor iemand met een rugzak!

Er zit niets anders op dan langs de buitenkant van het hekje te lopen, hangend aan de rand, en de buitenkant van de ladder te gebruiken. Doodeng, omdat het gewicht op mijn rug zo raar gaat doen als ik buk of overhel. Stel je voor dat ik val. Met die tas om mijn nek raak ik mijn rugzak nooit op tijd kwijt. Als ik op de grond kom breek ik zeker mijn sleutelbeenderen door de klap, zo niet erger. Maar ik val niet want ik weet mijn evenwicht te bewaren. Hijgend en met zwarte handen kom ik boven. Mijn akrobatiek is door niemand gezien. Geen applaus klinkt op.

In de heldere zon steek ik de brede stroom van de Garonne over. Het is heerlijk weer geworden: zon en frisse westenwind. Vrolijk zingend kuier ik naar St. Nicolas. Bij de eerste boerderij beproef ik mijn geluk. Een zeventiger en een jongere vrouw staan me te woord. We zoeken een plaatsje in de schuur, ik zet mijn spullen neer en we drinken wat. Het draait erop uit dat ik mag mee-eten en een bed krijg in de kamer van het huis. "Omdat je kort haar hebt" zegt de vrouw. De zoon van de ouwe, een man van 47 in een korte broek komt ook thuis. De ouwe vertelt wat over de oorlog (óók al krijgsgevangene, in Wenen ondergebracht) en over de italiaanse gauwdieven. Hij lepelt een

paar ervaringen op.

Na het eten brengen we een van de landarbeiders naar huis die op het grote fruitbedrijf werkt. "We" dat zijn de zoon en ik. De man rijdt speciaal naar een mooi uitzichtpunt voor een blik op het Garonnedal. In Moissac blijkt een heel nest Italianen te zitten, waar de arbeider heen gebracht wordt. Moeder en dochter beginnen meteen over hun devoties en emoties. Ze hebben in een museum de kleren en spullen van eeuwenoude kardinalen mogen zien. Nou zeg! De priesters willen tegenwoordig de huizen niet meer wijden. Een aalmoezenier heeft het "stieken" gedaan. De arme man is een paar maanden geleden overleden. Hup, daar komen de tranen.

Ze zwelgen in hun ervaringen, vooral de trieste. Ze kletsen maar door en stellen geen echte vragen. Ze hebben het verhaal beslist al honderd keer verteld en zullen het zeker nóg honderd keer vertellen. En telkens weer op hetzelfde moment die tranen. Leer ze me kennen, de Italianen. Ik mag ze niet erg, als ze zo bezig zijn. Je hoort alleen maar "ik" en "wij". Ik zit wat schaapachtig te kijken. In sommige dingen ben ik het met hen oneens, maar het wordt me niet gevraagd. Omdat ze niet kunnen luisteren blijven ze dom, deze druktemakers.

In de avond word ik door de kortebroeker nog even door de hele omgeving rondgereden. Natuurlijk zie ik alleen strepen en lichtflitsen, maar het gebaar is toch aardig. Als we thuis komen is het half elf en ga ik meteen naar bed. Op de zolder is een kamer ingericht met bloemetjesbehang alom en vaste vloerbedekking. Allemaal heel sjiek en ik voel me de koning te rijk. Alleen het slapen in zo'n kuil-bed is nog steeds een probleem. Voor het eerst sinds dagen doe ik mijn onderbroek helemaal uit en konstateer een reusachtig remspoor. Dat wordt wisselen, morgen. Ik geneer me nu al voor de wasserij.

20 juli

Ik ontbijt om half acht met het echtpaar en de oude vader, waarna ik een douche neem en me scheer. Met de gewisselde kleren ben ik weer helemaal fris. Bij het weggaan krijg ik een tas mee met wel tien perziken uit eigen bedrijf, drie gekookte artisjokken en bijbehorende saus. Ontzettend aardig, dat gebaar maar ik moet het wel meesjouwen! Prop maar eens perziken in je rugzak, of gekookte artisjokken! De tas wordt aan mijn rugzak gehangen.

Omdat dat toch wel hard aan mijn schouders trekt peuzel ik de artisjokken vier kilometer verder op en stop ik de perziken elders. Ik eet met smaak en leg een goeie bodem voor de verdere ochtend. In Caumont drink ik koffie en ontloop een fikse regenbui. Zo komt het dat ik om half elf pas vijf kilometer van "huis" ben. Maar dan zet ik er de sokken in en ben om half een in Lavit. Mooi op tijd voor het eten.

Ik eet in hotel "Des Halles" op het marktplein. De sfeer is er tegenovergesteld aan die van gisteren in Moissac. Het is doodstil. Je bent haast bang iets te zeggen. Tegenover me zit een weinig spraakzame PTT'er, iemand die de postzegelautomaten in het departement onderhoudt. Servicemonteur. We

eten uitstekend. Om te beginnen maar liefst drie gerechten: soep, "crudités" en paté. Dan het hoofdgerecht. Ik neem "trippe" ondanks het feit dat mijn vader me daar ooit uitdrukkelijk voor waarschuwde. Het zijn aan flarden gesneden, gekookte ingewanden. Een moeilijk te definiëren bak honde- of varkensvoer. Het ziet er vreselijk uit, maar de smaak is heerlijk. "Als je het niet lust, krijg je iets anders" heeft de baas gezegd, een lange en zware man. Maar ik lust het best. Het is lekker gekruid. Ik krijg er linzen bij. Dan komt nog de kaasronde die wordt gevolgd door ijs. Dit alles voor 20 F.

Om twee uur hobbel ik naar buiten en kuier over een stille, smalle weg naar Beaumont. Halverweg staat een weg naar Lamothe aangegeven. Dat maakt de route 3 km korter. Maar ik vergeet dat ik nog naar de bakker moet en Lamothe blijkt alleen uit ruïnes te bestaan, waarvan er maar een paar bewoond zijn. De route is echter prachtig, met mooie uitzichten op het dal waarin Beaumont ligt. Deze streek heet Lomagne. Beneden in het dal kom ik op de weg van Aubiet naar Montech, die ik al vier keer met de bus heb gereden.

In Gimat is een bar-tabac waar ik rust en schrijf. Ze hebben geen brood, maar ik krijg voor niks een stuk mee van de bazin. Heel lief. Het is al na zessen als ik weer op weg ga en onderdak zoek. De eerste boerderij wordt bewoond door een ontzettend lelijke oude boer. Maar hij is behulpzaam. Ik mag best in de schuur, zegt hij, maar het is niet veel soeps. Dat klopt. De zaak is aan drie kanten open, staat vol karren en er liggen maar een paar strobalen. Met het oog op de wind en de kans op regen zie ik maar af van een verblijf hier. Dan maar verder zoeken. Ben ik verwend?

Een halve kilometer verder zie ik rechts een boerderij met een goed gevulde hooischuur. Een jonge man komt uit de stal. Hij lacht vriendelijk, aan een stuk door. Jazeker mag ik in de schuur, zegt hij na zijn ouders geraadpleegd te hebben. Met deze man, vóór in de dertig schat ik, wandel ik al kletsend naar de schuur. Hij vindt mijn verhaal prachtig. En maar lachen. "Zoek maar een plaatsje," zegt hij. Net als ik mijn rugzak naar boven wil slepen komt hij zeggen dat ik terecht kan in de logeerkamer. Daar staat een bed dat ze voor me zullen opmaken. Geweldig!

De tussentijd gebruik ik om schoenen te wisselen. Dan blijkt dat de sokken die ik Moissac heb gekocht en vanmorgen voor het eerst heb aangetrokken helemaal kapot zijn aan de hakken. In één dag doorgesleten! Vloekend gooi ik ze op de smeulende vuilnisbelt op het erf. Dan maar weer de sokken van twee weken geleden aan. De stank is er een beetje uit, maar schoon zijn ze natuurlijk bepaald niet.

Ik word onderdak gebracht in een logeerkamer met een deur naar het erf. Er staat een groot ledikant in en een kleiner bed dat volgestapeld ligt met poppen en kinderspeelgoed. Een broer uit Parys komt hier wel eens logeren met vrouw en kind. De jonge man die me heeft ontvangen werkt bij de ouders maar woont elders. Wel drie keer komt hij vragen of ik iets nodig heb. Maar als mijn veldfles is gevuld en de lampetkan vol water staat, heb ik alles wat ik nodig heb. Ik eet brood, zittend

op een keukenstoel en kijk naar de kippen en eenden op het erf. Om negen uur sluit ik de luiken en ramen en probeer een liedje dat al dagen in mijn hoofd hangt op te schrijven. Het valt niet mee, om mooie gedachten in een rijmschema te wringen.

Ik ga in mijn slaapzak op het bed liggen en slaap al vlug. In de verte hoor ik een uil roepen, zo'n zelfde als in St.Saulge.

21 juli

Al een paar keer ben ik wakker geschrokken met de gedachte dat het al volop dag is. Om zeven uur sta ik op en ontbijt samen met de zoon. Hij eet veel, compleet met kaas, paté en jam. Dat vind ik allang prettig, want dan kan ik meedoen. Zo ben ik bezig tot half negen, maar dan ben ik toch écht aan het vertrekken. De familie blijkt Christoffel wel te kennen. "Dat zijn die wit-met-rode bussen", zeggen de ouders, "Ze komen bijna dagelijks voorbij." "Ik ben hier al vier keer voorbijgekomen" zeg ik. En ik denk: de volgende keer zal ik hier stoppen. Maar kómt die volgende keer?

De weg is heel gemakkelijk tot Solomiac, al word ik herhaaldelijk van mijn sokken gereden door het snelverkeer. Ik drink een bakje koffie. Verderop is de weg wat heuvelachtiger omdat van dal gewisseld wordt. En dan ben ik zomaar ineens in Mauvezin. Het is pas kwart over elf. ~~Xxx~~ Er komen voorlopig geen restaurants meer en dus wacht ik in een bar etenstijd af. Ik eet in "Auberge du Cheval noir". De bazin heeft bril op met glazen als jampotbodems. Met het uit zijn krachten gegroeide zoontje is het al weinig beter. Die lijkt trouwens niet helemaal goed snik. Zijn bediening is wild en zorgeloos, maar hij bedoelt het allemaal erg goed.

Er komen nog vijf Hollanders binnen die geen woord Frans spreken. Ze willen thee drinken. En dat om half een in een restaurant! Maar ze krijgen wat ze wensen, al moet er een gedekte tafel voor worden ontruimd. Het eten is lekker. De hoofdschotel bestaat uit gebakken hondepik met witte bonen. Als ik afreken klaagt de baas over die toeristen die de landstaal niet spreken. Hij is krijgsgevangene geweest in Duitsland (óók al...) en vertelt over een Fransman die zich daar opwerkte tot tolk. Die had heel veel voordelen van zijn kennis. Zo iemand noemde men vroeger toch een collaborateur?

Als ik buiten kom heb ik net weer een miezerregenbui gemist en onder de opklarende hemel loop ik naar Aubiet. Onderweg moet ik mijn franse schoenen toch nog wisselen omdat ze zo'n pijn gaan doen. Lukt het nou nóóit met die dingen? Vlak voor Aubiet neem ik een zijweggetje om in het centrum van het dorp uit te komen. Ik loop een hele bult op en af en mis precies alle winkels. Het gevolg is dat ik vanuit de kroeg nogmaals de berg op moet voor de bakker en de kruidenier. Die laatste woont helemaal boven. Hoe bedenken ze het zo!

Na Aubiet dat ik tegen vijf uur verlaat krijg ik een veel rustiger weggetje door het dal. Dat loopt heel aangenaam. Als ik Castelnau-Barbarens nader vind ik het welletjes en loop naar de eerste boerderij die ik zie. Daarvoor moet ik een hele helling op. Als ik hijgend boven kom is daar een oudere man met een pet op hooi aan het afladen. Ik loop naar hem toe en zeg: "Je suis en pélerinage..." Verder kom ik niet. Met een rauwe,

onverstaanbare kreet onderbreekt hij me. Ik vraag wel drie keer wat hij bedoelt, maar het blijft even onduidelijk. Het moet zoiets zijn als "Moi, je travaille". Ik maak mijn verhaal maar af. Ik zoek onderdak, zeg ik. Maar de antwoorden blijven onvriendelijk, onverstaanbaar. Alsof ik tegen een bosneger sta te praten. Hij lijkt wel debiel, die Fransman. Ik haal mijn schouders op en loop zonder groet de berg weer af.

Op de volgende boerderij is een jongen met een tractor bezig mest van het erf te scheppen en op een kar te laden! Ik spreek hem aan en merk dat ik wel kans maak. Als vader terugkomt met de geleegde kar moet ik het verhaal nogmaals vertellen. Het is een magere man met een donkere huid en zwart haar. Hij heeft een baardje, hetgeen hem een oosters aanzien geeft. Hij lijkt jong en kijkt heel open. Hij is ook openhartig. Ik mag in de stal, zegt hij, bij de kalfjes. Dat is warmer. Of ik daar tegen kan? "Ik ben alles al gewend", zeg ik, "koeien, varkens, kippen, kalveren...".

De zoon haalt balen stro. ("nieuw stro" zegt vader nadrukkelijk) en bouwt daarmee een matras voor me. Ik vind het allang best. Als ik om acht uur net begonnen ben aan mijn avondbrood komt de vrouw des huizes met een aardige puberdochter bij zich, een kijkje nemen. Het is een heel vriendelijke vrouw, jong en charmant, met een vilten hoedje op de zwarte haren. Ze heeft brede heupen en mooie billen. Ze ziet er jong uit, maar is toch al van middelbare leeftijd. Ze is charmant, aardig. Zeldzaam, zo'n vrouw hier op het platteland.

Ik mag met het gezin mee-eten, maar dat duurt nog even. We praten heel wat, vader, moeder en ik onder het melken. Ik krijg een kom nog warme melk te drinken. Als we om tien uur thuis komen (het huis staat verderop tegen de heuvel) blijkt daar een andere tienerdochter aan het fornuis te staan. Ondanks de slonzige kleren is ze aardig om te zien. Maar ze is schuw en eet niet mee. We verorberen zelfgebakken brood en paté "de la maison" en dan volgt een complete warme maaltijd.

De ouders zijn dit jaar 25 jaar getrouwd. Ze zijn geboortig uit deze streek en hebben altijd gedroomd hier het boerenbedrijf te kunnen uitoefenen. Dertien jaar geleden hebben ze een bedrijfje kunnen kopen. Voordien was vader van alles, onder andere metselaar. Ze hebben zeven (zéven!) kinderen waarvan er vier inmiddels het huis uit zijn. Twee dochters, waarvan er een zwanger is, komen in de loop van de avond ook nog op de klep vallen. Ze hebben net zo'n bleke en zachte huid als de dochters van Verhoeven. Of denk ik dat maar? Is het de overvloedige vruchtbaarheid, die ik herken?

Tegen elven heb ik zoveel slaap dat ik de aftocht blaas. De half wilde katten blijken in de tussentijd mijn voedselvoorraad gelukkig niet geplunderd te hebben en de kippen hebben ook niet op mijn slaapzak gescheten. In t-shirt en onderbroek kruip ik in de slaapzak en barst nóg van de hitte in de loop van de nacht. Goeie slaapzak!

22 juli

Al om kwart over vijf begint de haan die in de stal heeft overnacht te kraaien. Om half zeven begin ik mijn spullen te pakken en meld mij om klokslag zeven uur voor de koffie, volgens

afpraak. Men is pas net wakker. Wanneer het echtpaar hoort dat ik theologie gestudeerd heb word ik bestookt met vragen over exegese, Getuigen van Jehovah en mgr. Lefèvre. Dat laatste onderwerp vind ik altijd moeilijk omdat je maar nooit weet of je aanhangers van hem voor je hebt. In elk geval vindt men dat de Kerk "te snel" is veranderd en dat "alles is losgeslagen". En dat, bedenk ik, terwijl de vernieuwing in Frankrijk maar heel traag is doorgevoerd!

Het is al over achten voor ik weg kan. De baas is een uur over tijd met melken. De koeien staan al lang te wachten (ze komen uit eigen beweging het dal in, naar de stal) of zijn in arren moede maar gaan liggen. Ik moet het echtpaar Laporte verlaten. Heel fijne mensen zijn het, doodgewoon en hartelijk. Ik zou er graag nog eens terugkomen, kind aan huis willen zijn.

In Héréchou is een café waar ik koffie drink. Dan gaat het onder de allengs warmer wordende zon naar Masseube. Het wordt warm vandaag, voorspelde de krant en het contrast met de nevelige ochtend is inderdaad groot. Nog net op tijd voor het eten bereik ik een restaurantje van "Les Routiers", een chauffeursadresje. Daar eet ik heel lekker. Het tussengerecht heet "Cervelles", dat zijn gekookte hersenen. Niet leuk om te zien, maar toch wel smakelijk. Voor 22F50 ben ik klaar, bier vooraf en koffie na inbegrepen. Dat is toch geweldig?

Nadat ik in een ander café uitgebreid koffie heb gedronken ga ik weer verder. Het is nog steeds ontzettend heet, ook al loopt het tegen vieren. De weg gaat voortdurend heuvelop-heuvelaf. In de stille dorpjes is nergens een kroeg. In Samaran kruis ik een beekje dat volgens de kaart herhaaldelijk ondergronds gaat. Het blijkt een bevoeiingskanaal te zijn dat met tunnels en aquadukten door de heuvels wordt geleid.

Vanaf Samaran volg ik de D 226. Ik had beter een klein stukje kunnen omlopen over Passanac, bedenk ik als ik naar het landschap kijk. De omweg was vlak geweest en had beslist minder zweet gekost. Het stuk dat ik nu krijg is geomorfologisch heel leuk: aan de oostzijde zijn de heuvels tussen de beekdalen die alle zuid-noord lopen vlak stijgend, terwijl hun westzijde heel steil is en begroeid met bossen. Dat loopt heel erg prettig, want van het klimmen merk ik weinig en het dalen aan de zonzijde geschiedt in de schaduw van de bomen.

In St.Ost besluit ik er toch maar een punt achter te zetten. Ik heb er tenslotte al 36 km op zitten. Nadat ik een beetje ben uitgerust probeer ik de dichtstbijzijnde boerderij. Daar is een oma met een klein meisje in de tuin bezig. We praten een hele tijd over mijn tocht en over Lourdes en dat vindt ze heel interessant. Daarom duurt het even voor ik aan mijn vraag om onderdak toekom. Maar dan bevriest haar gezicht en is het gebabbel meteen afgelopen. Ze moet het de zoon vragen en die is er niet. Bovendien: ze fokken hier vee en hebben geen plaats. Ook niet een klein plaatsje? Nee, ook niet. Maar probeer de buurman, die heeft een grote schuur. Merkwaardig om te zien hoe snel sommige mensen willen wegwezen als je iets van ze wilt hebben!

Bij de bureu tref ik een jong meisje dat me naar oma brengt.

Ik zie een grote hooischoor maar daar kan ik niet in terecht. "Probeer het iets verderop" zegt ze, "bij de burgemeester, meneer Duran. Die zal je zelfs een kamer geven." (Waar heb ik dat méér gehoord?) Ik raak geïrriteerd en zeg dat het wel makkelijk is om namens de buurman te spreken om van iemand af te komen. "Ik vraag het aan ú of HIER plaats is. Ik vraag niet naar de buurman!" Maar ze bezweert me dat ik veel beter naar Duran kan gaan. Die heeft al eerder jongeren ontvangen. Ze krijgen een kamer en een bed en ze mogen mee-eten. Met tegenzin en zonder dankjewel ga ik verder. Er stopt een Parijzenaar naast me die me een lift wil geven naar Trie. Ik weiger en daar snapt hij niet veel van.

Bij de burgemeesters-boerderij loop ik eerst tegen een oma aan die me zegt dat haar zoon elk moment kan komen. Dus zet ik mijn rugzak neer en wacht met haar bij de poort tot ik een ons weeg. Haar kleinzontje wil om een of andere reden niet weggestuurd worden om vader te waarschuwen. De vrouw des huizes, een mager onvriendelijk scharminkel met een bijna tandeloze mond laat me eerst een tijdje op het erf rondhangen. Ze geeft geen enkele duidelijkheid als ik mijn verhaal gedaan heb. Ik konkludeer dat ik op de baas moet wachten.

Als die eindelijk komt krijgt hij eerst flink op zijn flikker van zijn vrouw. Waar het over gaat kan ik niet verstaan. Tenslotte krijg ik de kans om me voor te stellen. Hij mompelt wat en kijkt langs me heen. Hij werkt weer verder en ik sta er voor joker bij. Wat moet ik hier eigenlijk? Tenslotte word ik binnengehaald om wat te drinken. "Je mag hier blijven slapen zeggen ze" fluistert het zontje me toe als ik binnenstap. Het is het eerste duidelijke woord dat ik hier hoor.

Na een glas limonade gaan ze meteen weer naar het land om het hooi binnen te halen. Nou ja, meteen... De baas wil niet opschieten en de bazin loopt voortdurend bevelen te geven aan oma, de meid en de slager. Duran staat sullig uit zijn ogen te kijken. Het zontje lacht en knipoogt. Ik bied aan mee te helpen bij het opladen van de hooibalen. Hoewel ik honger heb wil ik deze sukkel toch wel ten dienste zijn. Misschien kunnen we dan een beetje vriendschap sluiten.

Ik werk hard mee. Alleen de allerhoogste balen-rij kan ik niet meer bereiken met mijn vork. Daar is een zekere techniek voor nodig. Met nog net geen blaren in de handpalmen en met overal hooi in de kleren keer ik huiswaarts met hen. De zon is al bijna onder; het loopt tegen half tien. Ik voel weer de honger. Staande aan tafel wordt weer een glas limonade gedronken. Oma zit bij het haardvuur. Een idyllisch tafereel waar ik een foto van maak. Het wordt een tijdopname, maar oma wil niet stilzitten. Het plaatje zal dus wel mislukt zijn.

En dan... dan blijkt dat ze wéér naar het land gaan om de volgende kar vol hooi te laden. Hier bedank ik toch vriendelijk voor. Ik eet brood, poets mijn tanden bij de pomp en ga slapen. Tegen elf uur komt de familie weer thuis. Het is al helemaal donker. Gedurende de nacht word ik gepest door een of meer muggen en ik zweet flink. Inslapen lukt maar slecht.

23 juli

Het wakker worden lukt des te beter met al die kraaiende hanen. Om half zeven was ik me en pak mijn spullen. Als ik om zeven

uur weg wil lopen zie ik dat de luiken van de keuken al open zijn. Daarom klop ik aan en vind meneer Duran in huis. Hij had me graag laten ontbijten maar zijn vrouw is nog niet op. Gisteren had ik ook mee kunnen eten, maar toen sliep ik al. Ik zeg dat ik geen tijd heb c.q. had. Het wordt warm vandaag en ik wil vroeg weg. Duran neuzelt en beuzelt nog wat en brengt me naar de weg. Daar nemen we afscheid. Wat moet ik van dit gezin denken? Hun ontvangst was niet bepaald geweldig, maar ze zijn toch niet harteloos. Kan het leven mensen zó eenkennig maken?

Er is hier in St.Ost iets gebeurd waardoor de mensen zo wantrouwig zijn jegens onderdak vragende zwervers. Wat het geweest is, weet ik niet. Eén goeie opmerking van Duran: "Als de mensen ergens van af willen laten ze het de burgemeester opknappen." Duran ten voeten uit: gastheer tegen wil en dank. Al 25 jaar burgemeester. Waarschijnlijk omdat niemand anders zich met die bijbaan wil laten opzadelen.

In Trie doe ik wat inkopen omdat ik vanmiddag geen lunchadres kan bereiken. Als ik het dorp verlaat bedenk ik dat het zondag is en dat ik niet geprobeerd heb een mis bij te wonen. Het misbezoek was de eerste weken van mijn tocht beduidend hoger! Ik troost me met de gedachte dat ik dat vanaf morgen in Lourdes overvloedig kan compenseren.

Na een klein stukje grote weg kom ik weer op kleine weggetjes. De heuvels zijn niet bepaald hoog, maar de warmte gaat me parten spelen. Ik heb het gevoel dat ik maar wat sukkel. Op de helling vóór Meilhas eet ik. In Trie heb ik paté in een potje gekocht om mezelf te trakteren vanwege de zondag. Tenslotte zit er geen warme maaltijd in, vandaag. In Trie was ik te vroeg en in Moulédous zal ik te laat zijn.

Ik zit in de berm, in de schaduw. Een eindje verderop, achter een paar struiken blijkt een boer in het gras te zitten. Die komt na een halfuurtje voorbijkuieren. Tenminste, hij zet vier pasjes en staat dan weer stil. Zijn rechterarm, waar een verschrompelde hand aan zit draait de hele tijd rondjes. Hij is gehandicapt en niet goed wijs. Afzichtelijk om te zien met z'n ene tand in de mond. We wisselen wat woorden, maar een fatsoenlijke conversatie wordt het niet. Hij blijft een tijdje in mijn buurt rondhangen, maar waggelt tenslotte toch verder de heuvel af, heel langzaam. Telkens een paar pasjes en dan weer stilstaan. Hij slingert midden over de weg, de riek over de schouder. Een paar auto's hebben moeite om hem voorbij te rijden. Ik ben blij dat ik van hem af ben want zo in de eenzaamheid word ik liever niet lastig gevallen door dit soort mensen.

Als ik een vijf kilometer lange afdaling goeddeels door de bossen achter de rug heb kom ik in Goudon, waar een bar is. Nou ja, een kamer met lange tafels en houten banken. Het is er flink donker omdat de luiken vrijwel dicht zijn, en heel koel. Ik drink er bier en schrijf. Zelfs krijg ik het koud in dit hol. Ik bel naar het hotel in Lourdes, maar madame Christiane is er niet. De boodschap dat ik morgen kom wordt door een onbekende aangenomen. Ik zie de finale van de Tour de France op de TV en ga om vijf uur tenslotte weer op pad.

Het contrast is groot. Buiten is het smoorheet. De zon tekent een ring in de grijze lucht, maar ik weet niet wat dat betekent. De drie flesje bier die ik achter de kiezen heb en de koelte

van de bar bekomen me slecht. Ik krijg een lichte hoofdpijn. Heel kalmpjes wandel ik daarom over een gemakkelijke weg naar Laslades. Ik klop aan bij een boerderij met een grote schuur. In het hooi kan ik om een of andere reden niet terecht. In de karreschuur is de grond te smerig. Maar de baas weet wel wat: ik kan terecht in de "salle des fêtes" van het dorp. "Kan ik daar zomaar in?" vraag ik. Jazeker, luidt het antwoord, hij is gewoon open. Hij is van het hele dorp.

Ik krijg twee glazen citroenlimonade te drinken en word door een zoon weggebracht. Als ik bij de "feestzaal" aankom vallen mijn schoenen haast uit van verbazing. Het jongetje is al weg, anders had ik mijn bedankjes aan zijn familie teruggetrokken. Die feestzaal is gewoon een hangar waaronder een tractor en wat auto's geparkeerd staan. Je kunt er inderdaad op 14 juli een feestzaal van maken. En inderdaad, de zaal is open. Zó open dat ik zowat op straat slaap. Zeker vijf paar ogen van dorpsbewoners kijken hoe ik mijn rugzak aflaad.

Dit is me wat te gortig. Ik ben geen vagebond! Toevallig heeft men me in het vorige dorp verteld dat er hier geestelijken wonen en daarom zoek ik de pastorie op. Een dikke man doet open. Hij is alleen thuis, want zijn collega is op vakantie. "Een hele maand" zegt hij erbij en ik meen een zekere onvrede te horen. Maar goed, ik kan terecht in een kamer die leeg staat. Ik haal mijn rugzak en als ik naar de voordeur wandel doe ik voor de derde keer de twee hagedissen wegvluchten die op het pad liggen te zonnen.

Ik kom in een kamer van een geestelijke die hier maar af en toe is. Hij heeft de zaak aardig verwaarloosd. Het stof ligt overal dik bovenop en de korsten vuiligheid maken de wasbak bepaald onaantrekkelijk. In het stof liggen de versleten scheermesjes van minstens een jaar scheren. Maar ik kan op het afgehaalde bed mijn slaapzak spreiden en waarom zou ik "eerlijke koeiemest" (eergisteren) of "eerlijke eendestront" minder smerig vinden dan de "eerlijke huidschilfers" die vanavond de kraan omzomen?

Beneden is voor me gedekt en ik eet er mijn brood. De dikke priester, Jean, warmt zelfs nog erwten-in-tomatensaus op. Hij voorziet me van zeer zure wijn uit de streek en laat me een stuk edammer kaas keuren op echtheid. Die hollandse kaas kent iedereen in Frankrijk. Er wordt veel reclame voor gemaakt en hij is erg populair. We praten heel openhartig over de opstelling van verschillende bisschoppen tegenover hun priesters en gelovigen en over de problemen van de sakramententoeiening aan de "heidene" die de meeste Fransen toch zijn.

Om half tien ga ik onder zeil. Ik heb te weinig puf om door te kletsen met Jean, hoe interessant ik het ook vind. Ik heb maar net tijd om me te wassen en tuimel dan onder het dons. Doodmoed ben ik. Ik slaap heel behoorlijk, ook al word ik een paar maal door een mug gepest.

24 juli

Om half zeven hoor ik een kraan lopen. Mijn gastheer is dus al op. Zou hij denken dat ik om zeven uur weg wil? Ik heb toch gezegd: zeven uur opstaan...? Om kwart voor zeven sta ik dan

ook maar op, scheer me en pak de rugzak in. Vervolgens ontbijt ik. Jean eet wéér niet mee. Gisteren had-ie dat al gedaan voor ik kwam en vanmorgen heeft hij de koffie ook al op en meer gebruikt hij niet vóór de middag. Ik eet er goed van. Het is trouwens mijn eigen brood. Jean heeft bijna geen brood in huis. "Celibatair, weet je", zo zegt hij verontschuldigend, telkens wanneer er iets aan de verzorging ontbreekt. Ik vind het niet zo erg, misschien word ik later ook wel zo.

En dan begint het laatste stuk. Om acht uur geef ik Jean, die me nog een keer de beste weg (staat niet op de kaart) uitduidt, een hand. Ik loop een andere weg, naar het zuiden. Door de heuvels. Die zijn helemaal niet hoog en ik heb een prachtige weg met geweldige uitzichten op de Pyreneeën. Ik loop een groot stuk over de heuvelkam. Uitzicht aan alle kanten en een lekker briesje van opzij. Foto's maken van de bergen lukt minder goed. De nevels maken veel onzichtbaar. Onder het fotograferen moet ik opeens ontzaglijk schijten. In de haast moet ik dat zowat op de weg doen, maar er is gelukkig niemand in velden of wegen te bekennen.

Bij die gelegenheid constateer ik dat ik weer vlooiën heb. Eén beet is heel vervelend want die zit net op de plek waar de rugzak schuurt. Nou ja, denk ik, vanavond neem ik een douche en dan spoelen die beesten wel weg. Maar waar heb ik^{2e} opgedaan? Er zijn geen zigeuners die ik de schuld kan geven.

Fluitend en zingend kuier ik het dal in, waar drie mensen heel hard hun best doen een ouwe koe uit de sloot te halen. Die staat gewoon klem tussen de beekranden en reageert niet, hoezeer de mensen ook roepen en slaan. Beneden drink ik een pilsje en bereik in de toenemende warmte Montgaillard. Hier is een restaurant. Ik kan er pas om half een eten, maar een beetje rust is best welkom.

Om half twee is het alweer veel warmer. Aan het begin van de 3 km stijging naar Loucrup stopt een groene eend in de berm. De chauffeur stapt uit en biedt me een lift aan, die ik hooghartig weiger: "Als je al 1400 km gelopen hebt, heb je een lift voor de laatste vijftien niet nodig." "Veertien kilometer? Bravo!" De man klapt in zijn handen, groet uitgebreid en rijdt verder. De klim valt me zwaar, maar ja: as we begin, so shall we go.

Boven op de pukkel, in Loucrup drink ik wat. Daar blijkt de barhouder Christoffel wel te kennen, met name door Lambert, de oude reis leider die ik in april nog in Lourdes heb ontmoet. Die heeft kanker en zal niet lang meer leven, vertel ik. Daar schrikt de gastheer danig van. We praten een hele tijd over Loucrup, de hollandse pastoor die ze er hebben, mijn tocht, Christoffel. Dan begin ik in de stoofhitte aan de afdaling. Het is drie uur. Nog tien kilometer.

Het is druk en de weg is heel smal. Maar ik loop licht en het verkeer doet me niets. Dan eindelijk zie ik het bordje "Lourdes". Ik fotografeer mezelf op dit historische punt. Dan sjouw ik bijna zwevend door de stad, bergaf tussen de steeds dichter drommende pelgrims en toeristen door. Het Tantum Ergo van de ziekenzegening schalt over de Esplanade en ik zing

luid mee voorzover ik de tekst ken. En dan ben ik bij de grot. Bij een groep geknield biddende kinderen doe ik mijn rugzak af en leg die voor me neer. Ik kniel, vouw mijn handen en buig mijn hoofd. Ik ben er. Ik heb het gehaald. Ik heb het gehaald. Ja, huil maar, dat mag je. Ik heb het gehaald. Je hebt de hele weg van thuis naar Lourdes gelopen. Je bent er. Ja echt, je bent er. Je hebt het gehaald. Ja huil maar. Dat mag je. Je mag er zijn. Zó ver heb je het gebracht. Welkom. Huil maar rustig.

En de tranen druipen over mijn wangen. Wie spreekt er? Het lijkt de stem van mijn moeder. Het is warm en troostend. Het is balsem op alle pijn, op alle harde en moeilijke belevenissen. Het is lief, zacht en nabij. En ik huil. Niet hardop of met uithalen. Maar met een warme natte bevrijdende vloed door mijn oogleden. Het kan me niet schelen dat nieuwsgierige kortebroekers voor me langs lopen en gluren. Ik vouw mijn handen. Ik kijk naar dat weinig expressieve, wat scheef staande witte beeld in de rotsholte. Ik knijp mijn handen stijf in elkaar. Ik bid, voor alles en iedereen.

Dan vervul ik de belofte uit Orcival en ga twee kaarsen van 2F50 kopen. Ik heb alleen 10 F en dus neem ik er vier. Ik steek ze zelf aan in de aparte fikhokken terzijde. Twee voor de mensen uit Orcival. Eén voor mijn moeder en een voor Maria. Het is alsof ik droom. "Laat de mariadevotie geen voorbijgaande gevoelsopwelling zijn" herinner ik me uit Lumen Gentium nr. 66. Zelfs al is het emotie, vandaag, en niets anders, dan nog kan het me niets schelen. Na 51 dagen sjouwen voel ik het nu eenmaal zo. Mag ik?

Ik drink een pilsje bij "Albert" en moet het verhaal van mijn tocht aan een ongelovig maar bewonderend publiek vertellen. Iedereen vindt het enorm. Mij doet het weinig. Gewoon lopen, elke dag weer. Maar ja, zo'n pelgrimstocht, dat spreekt blijkbaar aan. Het is méér dan "gewoon lopen" zegt men. Ik weet het niet.

In hotel Esplanade word ik hartelijk begroet door madame en de kinderen. Ze gaat het verhaal rondbazuinen aan iedereen die het maar wil horen. Dries en Hermien, het Christoffel-Lourdes-echtpaar, komen ervoor uit de eetzaal. "Je roem is je vooruit gegaan", zeggen ze, "we hebben onderweg al over je gehoord. Meneer Marco uit Troyes liet heel trots dat kranteartikel over je zien." En Dries vertelt het weer verder aan zijn mensen: een pelgrim te voet uit Holland.

Ik zweef wat rond door de drukte van het hotel. Ja echt, ik heb het gevoel dat ik zweef. Dus nog nét niet over het paard getild. Ik mag een douche nemen en trek de laatste schone kleren aan. Hopelijk zijn de vlooiën weggewassen. Ik eet samen met een belgische geestelijke en vertel hem over de priesteropleidingen in Nederland. Ik eet me zowat te barsten, want ik krijg dubbele porties. "Je bent vermagerd", zei madame, "je moet weer aankomen."

Ik praat met meer en minder bekenden tot tien uur en word dan in een Fiesta geladen. In het huis van madame krijg ik onderdak. In een rose kinderslaapkamer. De wanden en kasten hangen c.q. staan vol speelgoed. Vooral poppen.

25 juli

Paniek bij Christoffel, heeft men me gisteren verteld, want men had geen reisleader voor de bus die nu komt. Ze vroegen of jij al in Lourdes was, dan kon je hier invallen. Mooi is dat. Ben je aan de andere kant van Frankrijk en begin je je net een beetje pelgrim te voelen, dan komt de ouwe baas met zo iets prozaïsch aan. Maar ja, ik wil ze toch niet in de steek laten, daar in Rotterdam en daarom begint de ochtend tamelijk vroeg. Om kwart voor negen is er op het postkantoor geen poste restante voor me en bij Christoffel is Bruys nog niet aanwezig. Wel breng ik mijn fotorolletjes weg. Misschien zijn ze op tijd klaar om een paar positieven te laten maken. Donderdag kan ik de negatieven komen ophalen. Met de rugzak op (om? aan?) wandel ik dan naar de heiligdommen waar een aantal foto's van me gemaakt wordt volgens de afspraak van gisteravond. De zon staat 's morgens erg goed voor een statiefoto voor de basiliek. Van de beste opname zullen me vijftig af-drukken worden geleverd.

Dan krijg ik in het hotel een ontbijt, ook al is het intussen tien uur. Ik bel Christoffel. Ze hebben een reisleader gevonden, maar ik mag hem helpen. Graag zelfs, want hij weet niks van Lourdes. Ik keutel wat rond, babbel zo'n beetje met iedereen en ga om half een aan tafel. Ik krijg gezelschap van een half gare Belg die almaar over zichzelf en zijn vetloze kuur zit te zwetsen. Ik geniet van zijn scheve ogen als blijkt dat mijn vlees beter is dan de door hem speciaal bestelde steak.

De middag besteed ik aan inkopen. Ik speur naar goede wandelschoenen maar vind er nog geen. Wel vind ik nieuwe draagriemen voor mijn rugzak. Mijn "franse schoenen" breng ik naar een schoenmaker om ze wat te laten bijrekken, want ze knellen een beetje. De dag gaat verder op aan van alles.

Na het avondeten loop ik nog naar de grot en bid er voor alle mensen die me onderweg hebben geholpen. De namen van overnachtingsplaatsen ken ik nog vrijwel allemaal uit mijn hoofd en de gezichten heb ik weer direkt voor ogen. Een kwartier zit ik geknield in het donker op de nog warme stenen. Vóór me schuifelen honderden mensen door de grot. Om elf uur wandel ik naar boven, naar "mijn huis" waar de dochter des huizes me een glas cola aanbiedt voor het slapengaan.

26 juli

Vanmorgen hoef ik niet naar het hotel te lopen want de dochter rijdt me er met de auto heen. Ze is net haar moeder, dezelfde vinnigheid en zakelijkheid, ook al is ze nog zo lief en jong. Je zou haar net vijftien geven, maar ze rijdt auto. Ze is dus zeker al 18 geweest. Ze heeft een bleke, gave huid en een bos wild zwart haar, kort en zonder veel krullen. Ze ziet er tamelijk kinderlijk uit. Maar let op die zwarte ogen en dat scherpe mondje. Mooi is ze niet en een foto van haar zou zeer zeker tegenvallen. Net haar moeder. Madame wil ook nooit gefotografeerd worden. Ze zou dan een lelijk spook worden, zegt ze steeds. Gek, dat een fototoestel iets anders registreert dan mijn ogen zien. Want ik vind net als iedereen trouwens die madame kent haar lief en charmant. Kun je op een foto dat fluïdum niet zien?

Ik krijg aan de balie een heel pak bruine enveloppen, die ik onderweg heb opgestuurd aan mezelf. Het zijn de artikelen voor de krant. Tot mijn schrik merk ik dat er drie ontbreken, die over Hasselt, Reims en Troyes. De eerste drie van de serie. Ik vraag nog eens na, maar echt, er is niet meer. Misschien op een andere plaats neergelegd? Nee hoor. Dit is alles. Ik krijg te horen dat die brieven bij de post moeten zijn kwijtgeraakt want men heeft ze hier nooit gezien. Het pak dat met Christoffel meekwam uit Nevers was het eerste wat men hier ontving.

Ik geloof er geen snars van. Het is veel te toevallig dat nou net de eerste drie zijn kwijtgeraakt. Volgens mij hebben ze die brieven gewoon weggegooid toen er na weken nog niemand om was komen vragen. In ieder geval is de "tekst voor madame" op de eerste enveloppe niet gelezen. Had ik haar tóch maar eerder en separaat geschreven! Er is niets meer aan te doen, maar ik baal ontzettend. Temeer omdat ik nooit achter de waarheid zal komen. Maar het is veel te toevallig dat de post drie brieven aan dit adres achter elkaar zoek maakt! Wanneer het balen over is begin ik 's middags het artikel over Reims opnieuw te schrijven. Die stad moet beslist in mijn serie voorkomen. Ik schrijf alles uit het blote hoofd op en krijg gemakkelijk vier bladzijden volgeschreven.

Ik schrijf een hele tijd, deels in het hotel en deels "thuis". Na Reims begin ik over Lourdes te schrijven. Hermien wil het graag lezen als het af is, zegt ze. Morgen ben ik er wel mee klaar, geloof ik. Nu kan ik nog pennen, want de typemachine is er nog niet. Die komt met die blanco reisleider mee. Hopelijk is de rest van de week het typen met het reisleiderswerk te combineren.

Om vijf uur ga ik naar het "Bureau de la Presse" van de heiligdommen. Ik stel me voor als correspondent van de BrabantPers en krijg alle gevraagde informatie: enquetes en analyses van de pelgrims en andere bezoekers, aantallen per jaar en verder wat teksten over de taak die Lourdes voor zichzelf weggelegd ziet in de moderne tijd. Ik krijg er heel wat uitleg bij van de directeur. Voor het tweede deel van

Voor het andere aspekt van mijn aanwezigheid heeft hij veel minder tijd en aandacht. Drie keer vertel ik dat ik te voet uit Nederland ben gekomen, maar hij geeft geen asem. En ik dacht nog wel dat deze man wel ruchtbaarheid aan mijn aanwezigheid zou kunnen gaan geven! Dat idee laat ik nu maar varen en ik denk bij mezelf: waar doe je ook moeite voor? Je bent hier in Lourdes een van die vele "bijzondere gevallen" waar ze zo vaak mee pronken. De een komt met een kruis op zijn schouder, de ander op blote voeten. De derde komt op de fiets uit België en de vierde in een invalidewagen helemaal uit de Jura. Je kunt het zo gek niet bedenken of het komt wel naar Lourdes. Dageelijks is er wel een bijzonderheid. Dit soort extravagaties zijn hier een goedkoop consumptieartikel.

Tegen de avond komt de Christoffelbus aan. De reisleider is een ouwe sok van tegen de zeventig die bij iedereen met wie hij praat op de schouders gaat hangen. Hij staat voortdurend aan je te plukken, hij luistert maar slecht en informeert zijn mensen

verward en onduidelijk. Dries en Hermien praten deze meneer Van der Mark wat bij en ik zal met hem en zijn groep naar de lichtprocessie gaan. Zijn groep weet dat hij geen bal van Lourdes kent. De chauffeur, Bertus, kent trouwens ook weg noch steg. Men heeft flink gedwaald voor men het hotel had gevonden.

Om half negen wil ik wandelen, maar dan zijn er maar een stuk of tien mensen. Van de Mark kan zijn mensen niet bij elkaar krijgen of houden. Hij geeft tegenstrijdige inlichtingen. Hij stelt me voor als "mijn collega van Christoffel die hier in Lourdes is om service te verlenen". Dank je wel! Ik vertel er zelf meteen achteraan dat ik hier geheel privé ben en hem uit naastenliefde help. Toch beginnen er prompt mensen bij mij te klagen over hun kamers. Ze zien me inderdaad aan voor een Christoffelfunktionaris met standplaats Lourdes!

Als we bij de heiligdommen aankomen lopen we degenen die met de bus zijn gegaan mis. Dat zat er dik in. Als de ronde langs de belangrijkste punten is voltooid hebben we nog vijf mensen over. Wat een zootje ongeregeld! De reisleader zelf is óók zoek. Het restant vindt de weg verder wel zelf; ik ga naar huis. Later in het hotel kom ik Van der Mark weer tegen. Hij vraagt me om de rondleiding door Lourdes mee te doen opdat hij kunstjes van het vak leert. Ik wil de man en zijn groep niet in de steek laten en beloof dat ik kom.

27 juli

Er zijn nu een stuk of 15 mensen. Waarom er steeds zo weinig belangstelling voor de excursies is, snap ik niet. Geen vertrouwen in de reisleader? Al wandelend geef ik alle nodige informatie, maar meneer geeft bijna niets door. Ja, onbenullige algemeenheden waar niemand wat aan heeft. In feite moet ik de hele wandeling alleen verzorgen omdat ik de mensen toch iets wil meegeven. Ik heb niet de indruk dat Van der Mark veel onthoudt voor later.

Na het eten haal ik de negatieven op. Nogal wat opnamen zijn te donker, maar er zitten toch heel mooie tussen. Ik had toch meer foto's van mijn gastheren moeten maken, bedenk ik met spijt. Dan begin ik aan het typewerk. De machine is in de bus stukgerammeld, maar met een schroefje van elders kan ik het zaakje gelukkig repareren.

Net als ik de eerste twee pagina's van het artikel over Reims getypt heb gaat de telefoon. Het is madame. Ze geeft me een hollandse dame van de Christoffelbus aan de lijn. Die is lichtelijk in paniek want ze is trombosepatiënt en moet gecontroleerd worden. De reisleader heeft veel beloofd maar niets gedaan en is nu nergens te vinden. Die controle moet belist vandaag, anders kan ze morgen niet mee op de excursie. Madame komt weer aan de telefoon en zegt dat ik haar auto mag lenen voor de rit naar het ziekenhuis. "Ik kom eraan", zeg ik.

Een kwartiertje later ben ik bij het hotel, balend van de geringe oplettendheid van Van der Mark. Op naar het hospitaal! Gaandeweg wordt het geval me duidelijk. Trombosepatiënten moeten een bepaalde bloeddikte kunstmatig handhaven met pillen. Dat

luistert heel nauw. Deze dame moet wekelijks gecontroleerd worden om veranderingen meteen bij te sturen. Anders is de schade niet te overzien: openspringende aders en andere enge dingen.

In het ziekenhuis kunnen we vanavond niet meer terecht: het is immers al vijf uur. Morgenvroeg om negen uur mogen we terugkomen. Een half uur eerder dan normaal, vanwege onze excursie. Wij blij. Maar als we in het hotel terugkomen zegt de reis-leider dat hij niet wil wachten. Hij heeft de excursie naar Gavar-nie op half negen bepaald. Iedereen is ervan op de hoogte dus het kan niet meer worden veranderd. "Jammer, maar dan kan ik niet mee" zegt mevrouw met een spijtige stem. Haar man en een bevriend echtpaar zullen dan ook maar in Lourdes blijven.

Als Van der Mark me vraagt of ik morgen meega zeg ik dat ik het nog niet weet. "Ik moet die mevrouw naar het ziekenhuis brengen" zeg ik. Ik heb geen zin om mee te gaan. Als een reis-leider zijn programma en de meute op de enkeling laat voorgaan dan hoort hij volgens mij niet in Lourdes thuis. Zijn mensen zouden een vertraging voor zoiets best accepteren, ze zouden zo'n regeling zelfs waarderen.

Blijkbaar is het toch de dikke schedel binnengedrongen want na-dat Van der Mark onder het eten een rondje langs zijn mensen heeft gemaakt zegt hij: "We kunnen misschien toch om half negen vertrekken en dan eerst langs het ziekenhuis rijden". "Je zou er veel goodwill mee kweken" zeg ik alleen maar. In mijn hart ben ik blij.

Verschillende mensen komen me om raad vragen. Da's logisch. Als de reis-leider steeds roept dat hij niks weet dan komen ze van-zelf naar mij. Ik help waar ik kan. Ik versier een invalidenwa-gen voor een mevrouw die slecht ter been is. Ik vertel wat over de excursie van morgen. Sommigen leer ik al wat beter kennen.

Petro belt op en zegt dat hij maandag in Lourdes is. Hij komt met twee vriendjes en vertrekt pas zondagmiddag. Het zal hem zeker niet meevallen om in anderhalve dag hier te zijn. Hij zal dus wel heel laat aankomen en daar moet ik dan een dag langer voor hier blijven. Eigenlijk wou ik de eenendertigste vertrekken. Ma-dame heeft er geen bezwaar tegen dat ik nog een dag langer blijf.

Ik heb DDT gekocht. Smerig spul, maar hoe kom je anders van vlooien af? De man in de apotheek gaat een beetje verder van me af staan als ik hem vertel over de beestjes die mijn op de huid zitten. Voor het slapen gaan spuit ik mijn kleren wol witte poeder en kruip naakt tussen de gepoeierde lakens. Hoogst ongezond, maar ja, die vijftien jeukende rode plekken op mijn schouders en onderlijf maken me desperaat.

28 juli

De excursie begint dus met een tocht naar het ziekenhuis. Daar zijn we een kwartier te vroeg. Klokslag negen uur wordt het bloed geprikt en vijf minuten later kan de bus weer rijden. De mensen applaudisseren als we weer instappen. Zie je wel, dat het kan! De verdere tocht gaat goed. Ik zit achter de reis-leider en ver-tel de verhaaltjes vooruit. Hier en daar wat instructies voor de chauffeur en zo komen we er best.

Het weerzien met Chantal in Cauterets is heel leuk. "Zie je wel" zegt ze, "je bent er alweer. Je moet nooit zeggen: dit is de laatste keer!" (zei ik nl. in april, tijdens mijn enige Lourdes-reis voor Christoffel dit jaar). De mensen kopen niet veel omdat ze ook niet zijn opgejut. Afijn reisleider, het is je eigen geld. Ik koop een paar lange kousen en steek de reductie zelf in mijn zak. Gisteren heb ik mijn bruine corduroybroek die in de wasserij in Nevers is gekrompen omgetoverd in een knickerbocker. Een zeer eenvoudige en bruikbare oplossing. Het is alleen nog geen weer voor wollen kousen. Al dagen liggen de temperaturen rond de dertig graden.

Bij Pierrot in Gavarnie is alles nog best. Nog steeds veel vliegen en vuiligheid in de keuken, maar wél lekker bikken. Ik krijg een pilsje aangeboden van de vier mensen die eerst niet mee dreigden te gaan en loop een stukje van de weg naar Spanje. De hele dag al heb ik mijn Lourdes-schoenen aan. Ze doen het best. Heel ver loop ik overigens niet, want het begint te regenen.

Om vier uur plenst het al heel behoorlijk. Des te beter, dan zijn de mensen tenminste op tijd bij de bus. Vrijwel zonder vertraging kunnen we om kwart over vier vertrekken. "Tot dinsdag!" roep ik naar Pierrot en zijn vrouw. Zeer zeker ben ik welkom, hebben ze me nogmaals bezworen. Dries en Hermien hebben al weken geleden mijn komst aangekondigd toen ze wisten dat ik écht onderweg was. Dinsdag zie ik ook de aardige vijftienjarige dochter terug. Leuk kind. Ze heet Sylvie maar we roepen steeds "Minou". Dat is een troetelnaam, een lokroep voor een poes.

Op de terugweg laat ik me verleiden morgenochtend om zeven uur de kruisweg te doen. Dat is iets wat ik graag doe, dus mijn offer is niet groter dan érg vroeg opstaan. Als we terug zijn probeer ik nog een invalidenwagen te versieren bij het pelgrimsziekenhuis. De tent is al dicht maar via chauffeur Joep van "De Zwerver" kan ik er een overnemen, morgenochtend. Ze laten het karretje dan wel op straat staan. Nu kan een mevrouw die nog bijna niks van Lourdes gezien heeft omdat ze zo moeilijk kan lopen tóch mee met de kruisweg.

Madame zal me morgenochtend om half zeven telefonisch wekken. Gaat u maar rustig slapen.

29 juli

Om zeven minuten voor zeven word ik wakker door de telefoon. Het is madame. Ze heeft me vergeten en zegt dat ik me moet haasten. Dát weet ik ook wel! Ik kleeed me schielijk aan en steek om vijf over zeven de Gave al over, tegelijk met de Christoffel-bus. Ik haal de invalidenwagen op en loop naar de uitstapplaats bij de bovenste basiliek. De vertraging voor de reizigers is zo'n minuut of acht, dus de schade is beperkt gebleven.

En dan de kruisweg. Wat kan ik ervan vertellen? De woorden schieten me te binnen als ik voor de staties sta. Ik roep veel op en ben blijkbaar heel indringend. Verschillende mensen huilen als ik zo wat levensleed oplepel uit hun eigen bestaan. Maar ik geef ook moed en woorden van troost. "Niemand leeft voor zichzelf" zegt het lied. Christus ging dóór de dood naar het leven. Zijn weg is de onze, zijn kruisweg is de onze.

We sjouwen ons rot, met twee invalidenwagens die berg op, maar de afdaling is nog veel steiler en vermoeiender. Maar we komen er. Het levenspad is ook niet eenvoudig, de kruisweg dus al helemaal niet, zeg ik. Ik zeg zo veel... Ervaringen van Werkgroep 7 en van andere kruiswegen voeg ik samen tot één verhaal. Ook nieuwe gedachten: bij de kruisafname bv. dat niet alleen Jezus door de dood heen moet, maar ook zijn moeder en zijn leerlingen. Met een geliefde dood vóór je realiseer je je dat ook jij er doorheen moet. Veel mensen beginnen te snotten. Godweet wat ik allemaal oproep.

Het ontbijt heb ik al bijna op als de bus aankomt. Die is weer eens verdwaald in de stad. Het schijnt toch niet eenvoudig te zijn voor dit tweetal. Na het eten ga ik het bloedproefresultaat halen in het ziekenhuis. Stom als ik ben vergeet ik de enveloppe ter plekke open te maken. Dat doe ik in het hotel en dan blijkt dat ik weer terug moet. Er staat een laboratoriumresultaat in, maar om te weten wat dat betekent voor de pillendosering moet ik terug om een internist te raadplegen. Ik vind een jonge, lange en wat weke vent in het ziekenhuis en die schijnt er niet al te veel van te snappen. "Lichte verhoging van de dosering" is zijn advies. Ik vul zelf het pillen-inneem-schema maar in, want daar begrijpt-ie niet veel van. $1\frac{1}{2}$ -1-1 wordt $1\frac{1}{2}$ - $1\frac{1}{2}$ -1. Laten we hopen dat we getweeën de zaak goed geregeld hebben voor die dame!

Na deze klus verlaat ik het hotel. Het recept blijft achter bij de balie en ik klim weer tegen de berg op om "thuis" verder te typen. Anderhalf artikel krijg ik nog af voor het eten. Na de lunch stopt de geholpen dame me 100 F toe. Dat is haar terugbetaling van de door mij voorgeschoten 38F75. Dank je wel! De groep gaat naar Médous terwijl ik weer achter de schrijfmachine kruip. Tegen etenstijd zijn er nog maar twee artikelen over die op een netschrift wachten.

De avondbestede ik grotendeels aan het bijwerken van dit dagboek. Dat valt niet mee, want ik lig vier dagen achter en ik pen me rot. Alles loopt door elkaar, ik weet gij god niet meer wat ik wanneer gedaan heb. Om tien uur ben ik zo'n beetje bij en ga ik een pilsje drinken bij "Le Roi Albert". Daar zitten de Christoffelchauffeur en reisleader van "mijn" groep, de pas binnengekomen christoffeljongen Jan Houweling en zijn vrouw en verder "snelle Henkie" van Arke Reizen, ook chauffeur. Verderop zitten ook Arke-mensen die mij kennen omdat ze al eens met Henk in Esplanade zijn komen borrelen. Henk zit nu met zijn arm om Jeanne, 17, heen geslagen en ik zie wel dat hij avances maakt. Kitty, de dikke vriendin van Jeanne zit er ledig bij en ik bekommer mij wat om haar. Dan wordt het aanstaande korte-termijnpaar tenminste niet geremd. Trouwens, zelf heb ik al twee maanden niet meer gescharreld dus zonder eigenbelang is mijn aandacht voor dikke Kitty (formaat: Annemie van Puisten-Piet) natuurlijk niet!

Er wordt heel wat bier gedronken daar kan ik niet goed meer tegen. Het is al vlug drie uur en als we opstappen ben ik goed zat. En geil, jazeker. In een donker hoekje bij het hotel rotzooi ik een hele tijd met het gretige grietje maar het "grote gebeuren" is er toch niet bij. De geslachtsdelen blijven niet onberoerd maar wel onaangeroerd. Driemaal komt er een politie-

auto langsrijden, benieuwd om te weten hoe ver we zijn. Voor die agenten is er op deze zwoele avond toch niets anders te beleven. Ten lange leste wordt het grensverleggend onderzoek gestaakt en wankel ik naar huis. Echt waar, ik wéét dat ik ongelijk loop, maar ik kan het niet verhinderen. Als ik tussen de lakens kruip zie ik nog net dat het half zes is. Half zes!

30 juli

Het is tien voor twaalf als ik met een spijker in mijn kop opsta. Héél voorzichtig schuifel ik naar het hotel waar ik lunch. Dan weer stilletjes naar "mijn huis" waar ik de laatste artikelen uittyp. Tevens maak ik het "verrassingspakket" voor het thuisfront klaar. Alle troep die ik kwijt wil doe ik in een grote envelop. Ik hoef nu niet selektief te zijn, want ik hoef geen porto te betalen: Petro zal mijn postbode zijn. Tenminste, dat hoop ik. Voor het Nieuwsblad maak ik ook een envelop klaar met alle folders en teksten netjes gegroepeerd. Ik richt mijn rugzak weer in met de nieuw gekochte en de oude, gewassen spullen. De legercape laat ik eruit, de gaat terug naar Tilburg. Die heb ik twee maanden niet nodig gehad en in Spanje zal ik hem voorlopig zéker niet nodig hebben. Ik bevestig de nieuwe draagriemen en als ik dan de rugzak optil is het net of-ie lichter is geworden. Of ben ik sterker geworden?

Onder het avondeten komt fotograaf Gonzales eindelijk met de foto's. De prijs valt mee; voor 100 F heb ik 58 afdrucken. De kwaliteit is beroerd; hoewel het negatief scherp is zijn de positieven dat niet. Maar ja, ik moet het ermee doen. Anderhalf uur lang zit ik er adressen en groeten op te schrijven. "J'ai prié pour vous" schrijf ik aan al mijn gastheren en -vrouwen van onderweg. Mooie Dina Merckx van touroperator Sunsnacks (wat een naam! Echt iets voor België) haalt koffie voor me. Deze keer babbelen we niet met elkaar, want ook zij is driftig kaarten aan 't schrijven. Onder het pennen haal ik me de mensen weer voor ogen. Tot mijn schrik merk ik dat twee adressen niet in mijn boekje staan. Twee heel gastvrije gezinnen die me een visitekaartje hebben gegeven. Als ik die maar niet reeds naar Nederland heb gestuurd! Ik zal het verrassingspakket nog eens moeten doorzoeken.

Met lamme vingers van het schrijven kom ik bij Koning Albert voor de afscheidsavond. Morgen gaan Van der Mark en chauffeur Bertus naar huis. "Snelle Henkie" van Arke laat Jeanne vanavond links liggen. Ik heb met haar te doen. Ze is vannacht niet thuisgekomen, vertelt Kitty. Na één nacht heeft Henk er blijkbaar genoeg van. Nu kan ik me dat wel voorstellen want voor ze met hem meeding beloofde ze nog aan haar vriendin de liefde voor haar vriendje in Holland ongeschonden te houden. Als haar dat inderdaad gelukt is, heeft snelle Henkie de finish niet gehaald en daar baalt die jongen natuurlijk van. Trouwens, mocht hij wél sukses gehad hebben, dan heeft-ie óók reden om haar verder uit de weg te gaan.

Arme Jeanne! Echt luddevudduh, liefdesverdriet van een jong meisje. Na een uurtje ruimt ze het veld. Degelijke Bertus zal haar vergezellen maar even later zie ik hem alleen aan de bar staan, een door de zaak aangeboden afscheidspilsje hijsend. Het meisje moet blijkbaar alleen over straat, alleen met haar ver-

driet. Kitty ziet er daarentegen blozend en gezond uit. Heeft ze het beter getroffen? Als ik haar om twee uur naar het hotel breng wordt er wat gekust, maar verder wil ik toch niet gaan. Dat gedoe...

Henk is nu eenmaal anders dan ik. Ik ben ook wel bot, maar liefdesverdriet kan ik niet aanzien. Ik probeer steeds op een of andere manier een fatsoenlijk slot aan een affaire te maken en dat is lang niet altijd gemakkelijk of verstandig. Ook een eendagsliefde kun je niet zonder meer op de afvalhoop gooien. Maar goed, Henk is anders. Het is een niet zo grote, goed gebouwde jongen. Een gezellige prater, toffe jongen met een mooie snor en een gebruide huid. Ergens in de dertig. Jonge vent en toch degelijk. Die indruk geeft hij in elk geval en daarmee heeft hij sukses bij jong en oud. Hij is niet te rot om rondjes te geven en zoiets komt maar zelden voor in zijn vak. Hij heeft dat watervlugge, hij ontglipt je steeds. Hij dartelt voorbij. Een discrete playboy-chauffeur. Liefdesverdriet is voor anderen. Die hebben erom gevraagd. Zo heb ik ook willen worden. Ik ben wel rap, maar niet bot. Niet bot genoeg, tenminste. "Pistolen Paul-tje" is een wens maar geen werkelijkheid.

Van een van de Arke-reizigers krijg ik twee metworsten mee voor onderweg. De man is slager en hij garandeert de kwaliteit. "Lekker voor onderweg", zegt hij, "ze blijven zeker een paar weken goed." Toch aardig, zo'n gebaar van iemand die me eigenlijk maar heel even heeft gezien. Een pelgrim doet gaandeweg heel wat op. "Iedereen zal je eten geven". Ik moet steeds denken aan dat lied dat het Driekoningenkoor zong op de dag dat ik van huis ging, op weg naar Compostela.

31 juli

De hele nacht weerlichtte het al, maar tegen de ochtend begint het echt te onweren. Klokslag zes uur doet een enorme knal me opveren. Die was vlakbij! Met dit akoestische uitroepteken wordt het onweer meteen besloten. Ik slaap weer in. Ik zou wakker gebeld worden om nog afscheid van "mijn" christoffelaars te kunnen nemen, maar het bericht is blijkbaar niet blijven hangen. Om tien voor acht schrik ik wakker, kleed me aan en hol met de rugzak om naar beneden. Ik kom de bus nog tegen. Bertus stopt en ik neem afscheid van de reizigers via de mikrofoon. Jammer dat het zo moet want ik had graag persoonlijk afscheid genomen. Iemand had nog een foto van me willen nemen. Wie weet had ik hier en daar nog een fooi kunnen opstrijken als ik eerder was gekomen.

Als ik het hotel met rugzak en al binnenkom vraagt madame of ik tóch ga vertrekken. Als ze hoort dat ik het alleen voor die busgasten heb gedaan merkt ze op dat ik wat erg veel "cinéma" in mijn pelgrimstocht doe. "Publicité, publicité!" roep ik uit maar zij vindt dat maar zozo.

Ik besteed de ochtend aan het zoeken van een "sportelle", een insigne van Lourdes dat je op je kleren kunt naaien, net als dat ding uit Rocamadour. Maar noppes. Allerlei medaljes, speldjes en sleutelhangers, maar niets voor op de kleren. Ik kom uit bij zo'n stoffen embleem met "Lourdes" erop. Nogal kitsch, iets voor op het jasje van een schoolkind. Het vloekt flink met het middeleeuwse teken uit Rocamadour, maar ik heb geen keus.

Na het eten zoek ik in de boekhandels naar een boek van Engelmänn over spaanse pelgrimsreizen. Dat is waarschijnlijk uitverkocht maar ik vind een gloednieuw, pas uitgegeven boek vol pelgrimsverhalen over de weg naar Compostela: "Priez pour nous à Compostelle" door P. Barret en J.-N. Gurgand, uitgegeven door Hachette in 1978. Ik begin er meteen in te lezen. Nu begint de reis naar Santiago écht. Ik ben "outward bound", uitva-
rig. Lourdes ligt achter me.

Er hangt een heel vliegtuig Engelsen in het hotel rond. Ze zijn door de stiptheidsaktie van de franse vluchtleaders gedupeerd maar krijgen hier gelukkig toch nog te eten. Dat moet nu in twee ploegen geschieden. Twee mannen vertellen over hun oorlogs-ervaringen terwijl we aan de bar zitten. Het waren commando's die in Noorwegen de fabriek voor "zwaar water" (grondstof voor de H-bom) op moesten blazen. Als de oudste vertelt over hoe hij de wachtposten geluidloos doodde en hoe hij helemaal rood kleurde door het bloed dat van de brug over hem heen stroomde voegt zijn vriend hem tweemaal toe: "Je bent hier in Lourdes, man. De oorlog is voorbij." Deze lugubere verhalen staan in contrast met de sfeer van Lourdes, maar ze zijn levensecht.

Die arme Engelsen moeten veel geduld hebben. Om zes uur vanochtend werden ze naar het vliegveld gebracht en om elf uur kwamen ze onverrichter zake terug. Hun vertrek om vijf uur vanmiddag ging niet door. Toen kregen ze te horen dat ze vanavond om elf uur het hotel zouden verlaten in de hoop op een toestel in de vroege ochtend. De halve nacht in een wachtkamer, wat een vooruitzicht! Ze verdragen het heel flegmatisch. Ze worden al zo vaak gepest door de vakbonden in hun eigen land dat dit er nog wel bij kan. Het zal trouwens ook wel een beetje in hun aard liggen, dat ze tegenslag zo gelaten kunnen aanvaarden.

Net als ik om acht uur aan tafel ga belt Petro. Hij zit nu te eten in Agen. Hij denkt er over twee uur te zijn, maar ik verwacht hem écht niet om elf uur, dat haalt-ie nooit. Ik baal. Een hele dag hang ik hier in Lourdes rond omdat iemand me wil zien. Maar wat heb je aan een bezoek dat pas midden in de nacht komt opdruven! Ik kan het niet laat maken want ik wil er morgen vroeg uit. En ja, of ik óók nog voor een slaappleats voor de heren kan zorgen. Drie man! Ik vraag het aan madame. Ze heeft één ingerichte kamer vrij. Verder bekijken we het maar.

Ik hang rond in de lounge, lees en praat. Om elf uur krijgen de Engelsen te horen dat er voor morgenochtend geen vliegtuig gaat. Ze mogen in de al verschoonde kamers slapen, maar niet tussen de lakens. Schoenen uit en op bed, niet erin. Alle spullen, alle koffers staan nog op het vliegveld. Men applaudisseert voor madame's goedheid en bidt een weesgegroet. Zomaar ineens een weesgegroet. Raar hoor. Dan gaan de meesten naar bed. Morgen om half vijf worden ze gewekt voor het vertrek. Een blind meisje zingt met enorme halen een Ave Maria dat ook Mieke Telkamp op het repertoire schijnt te hebben. Het klinkt niet mooi, maar is toch ontroerend.

Om elf uur komen Jan Houweling en zijn vrouw terug van "Albert". Het is er een gekkenhuis, zo druk, vertellen ze. Ze slepen me mee naar de naastgelegen bar omdat de hotelbar al dicht is. Het is tenslotte onze laatste avond en die Petro kan nog wel

even op zich laten wachten. Inderdaad, pas om kwart voor twaalf komt hij de kroeg binnen, doorverwezen door mijn briefje op de hotelbalie. Hij heeft het laatste stuk enorm hard gereden. In 2 uur en 15 min. Agen-Lourdes, 163 km. Dat is niet niks. Zijn vriendjes hebben er nu nog klamme handen van.

Het weerzjen is hartelijk en vrolijk en we drinken er goed op. Om één uur gaan we nog naar "le Roi Albert" waar we ons aan cognac tegoed doen. Om twee uur beginnen twee heethoofden plotse-ling met elkaar te vechten. Door de aanwezigen worden ze samen met de halve inventaris met een rotvaart naar buiten geduwd. Een naast ons zittende Lourdesnaar windt zich dermate op over die vechtersbazen dat hij erheen stormt om ze allebei eens af te rassen. Wat een onzin! Op hetzelfde moment komt er een politieauto voorbij. Ook dat nog. Poep aan de knikker, want de tent had al lang dicht moeten zijn. En kloppartijen geven Albert een slechte naam bij iedereen. Daarom worden de klanten snel de deur uit gewerkt. Ook wij rekenen af. De lolbroek-obers zijn ineens erg nerveus en gespannen. Jammer dat we hen zó moeten verlaten. Monique de bazin zien we ook niet meer; ze is al een uur weg.

We tuffen naar het huis en de drie heren worden onderdak ge-bracht. Een van hen gaat met zijn slaapzak op een nog niet ver-schoond bed slapen. Petro kruipt met een ander in een tweeper-soonsbed. Zo komen we eruit. Ik krijg een reiswekker en die wordt op zeven uur gezet. Verder wordt er niet veel meer geouwehoerd. Het loopt tenslotte al tegen drieën.

1 augustus

Om zeven uur loopt de wekker af en met moeite kom ik uit bed. Petro gaat echter nóg langzamer en zo zitten we pas om twintig voor acht aan het ontbijt in het hotel. Daarna geef ik her en der handen. Madame moet ik zonder kadootje achterlaten. Gister-avond om acht uur dacht ik pas aan een dankbaarheidsgebaar en toen waren er nergens meer bloemen of goeie bonbons te krijgen. Misschien kan Petro dat nu voor me doen, denk ik. Maar als ik afscheid neem vergeet ik het hem te vragen. Nou ja, morgen-avond zie ik hem terug in Gavarnie, want daar gaat hij ook heen.

Na vier kilometer drukke weg kom ik op een mooi binnenweggetje tot Pierrefitte. Ik ben weer op weg, op weg naar Compostela! On-derweg doe ik mijn korte broek aan want de lucht is helderblauw en het wordt een prachtige dag. De lucht is ontzettend helder door de regen van de afgelopen dagen en zo heb ik een heerlijk uitzicht op de steeds hoger wordende bergen. Zo mooi zie je ze eigenlijk alleen op ansichtkaarten. Ik geniet. De schoenen hou-den het behoorlijk, al voel ik onder mijn linkervoet een blaar komen. Gek hè? Die loopt toch net zoveel als de andere voet, zou je zo denken.

Langs de weg kleed ik me om. Het is een stil weggetje, maar net als ik in mijn onderbroek sta komen er wel vier auto's voorbij. Belachelijk. Ik wissel de harde nylon sokken uit Lourdes voor de militaire uit Nederland. Misschien kan dat het schuren ver-minderen en krijg ik geen blaren. Op mijn gemak kuier ik verder. Ik heb trouwens geen energie om hard te gaan, want ik heb maar vier uur geslapen, vannacht.

In Préchac denk ik koffie te kunnen drinken maar het café is dicht. Op een muurtje in de zon eet ik brood met een stuk chocola en raak aan de praat met een bejaarde die in de nabije vakantiekolonie huist. Hij weet dat er cafés zijn in Beaucens. Daar kan ik ook lunchen. Daar was ik ook al achter want Beaucens is rood onderstreept op de Michelin-kaart. Die restaurants blijken echter erg sjiek te zijn en daarom loop ik nog maar even door. Het is nog voor twaalfen en misschien is er in Villelongue wat.

Jawel hoor, "na 900 m. rechts" zie ik langs de weg staan. Nu zegt dat niet alles, want na die negenhonderd meter zie je meestal een bordje waarop je kunt lezen: "Naar het restaurant 4 km.". Maar goed ik loop en loop en zie tenslotte een bordje, vlak bij Pierrefitte: één kilometer terug. TERUG! Ik ben er dus voorbijgelopen. Ben ik zo afgestompt dat ik niks gezien heb? Ik ga er maar van uit dat die zaak al jaren geleden opgedoekt is en dat men alleen de bordjes niet heeft weggehaald. Dat is niets bijzonders in Frankrijk. Maar omdat ik niet van ganzenbord-in-het-groot hou op dit moment ga ik niet terug. Ik keer bijna nooit terug op mijn schreden. Ik zet mijn rugzak goed verftopt in de wëgberm en wandel op mijn gemak naar Pierrefitte. Dat loopt een stuk prettiger, zo zonder die bagage!

Het is half een. Dat is een mooie tijd. Er is plaats genoeg in het restaurant dat ik in Soulom, even vóór Pierrefitte aantref en waar ik door twee giechelende meisjes word bediend. Ze moesten al lachen toen ik binnenkwam en daar gaan ze maar steeds mee door. De reden waarom ontgaat me. Misschien komt het wel door mijn korte broek.

Het eten is goed. Ik zit in de tweede zaal omdat de eerste vol is. De enige andere aanwezigen zijn een jongen en een meisje, waarschijnlijk hotelgasten. Wat later komt er nog een eenzame eter binnen die achter me ergens plaats neemt. "In stilte zult hij uw maaltijd gebruiken". Aan dat zinnetje moet ik altijd denken als ik zo alleen zit te eten. Komt het uit de kloosterregel van Benedictus? Ik weet bij god niet waar ik dat adagium vandaan heb.

Als ik om half twee bij de rugzak terug ben staat die er nog ongeschonden. Ik laad hem op en ga verder langs de helder stromende Gave. De weg is druk. De auto's rijden steeds in files achter de langzaamste. Inhalen is hier nauwelijks mogelijk. Al jaren ben ik met de bus langs een punt gereden waar een kleine tunnel door de rots is geboord, parallel aan de weg. Ik kijk daar nu in en zie dat hij niet versperd is door een instorting of zo. Omdat deze donkere gang een stukje van de smalle, kronkelige en gevaarlijke weg afsnijdt duik ik dat donkere gat in.

Spannend hoor! Het licht dat ik achter me heb wordt steeds geringer. Het wordt aardedonker en op het laatst stap ik op goed geluk voort. Als er een rotsblok op de grond zou liggen zou ik hem zeker niet zien. Een peilloze afgrond zou ik zonder meer induiken. Maar ik ga ervan uit dat de bodem begaanbaar blijft en stap blindelings voorwaarts. Afgezien van de plassen en losse stenen is de bodem voldoende begaanbaar. Na een minuut of zeven sta ik weer buiten in de warme zonneschijn. Geen feestmuziek, geen juichende mensen. Een puur privéavontuur. Met alle gevaren van dien want je zult hier maar een poot breken...

Een eindje voor Luz duik ik een café binnen en als ik buiten kom en de eerste pijnlijke passen (het begin is altijd moeilijk zei ik vroeger bemoedigend tegen kleine meisjes, maar nou voel ik het zélf) zet zie ik een hollandse ~~weg~~ ^{man} over de rechte weg op me af suizen. Hij gaat hard en deint behoorlijk. Als hij dicht bij is zwaait de chaugfeur uitbundig naar me en lacht. Ik zwaai terug. In een flits zie ik hem nog de mikrofoon pakken. Ik ken hem, maar het duurt even voor ik het weer weet. Ik heb hem gisteren bij Albert gezien, met enkele van zijn klanten. De man is een Tilburger en hij rijdt voor een onderneming uit Baarle-Nassau. Hij zal mijn verhaal nu wel aan zijn mensen gaan vertellen.

En dan ben ik vlug in Luz dat zijn naam te danken heeft aan spaanse handelaars die het stadje zagen als een veilig lichtpunt op hun tocht door dit onherbergzame dald. Het is er een drukte van belang met al die voornamelijk franse toeristen. Er staat een kilometer file aan de andere kant van het dorp. Allemaal auto's die van Gavarnie terugkeren. Het was er echt weer voor: helder en niet warm. Onderdak zoeken is hier niet zo eenvoudig. Boerderijen zijn er bijna niet, alles is door vakantie- en weekendmensen bezet. Na eerst te zijn doorgestuurd naar een boerderij die onvindbaar is kom ik in een zijstraatje goed terecht bij een boerderij. Ik mag in de hooizolder van een gebouwtje dat los staat van de woning. Dat zie je hier overal. Je moet er met een ladder in en daarom kan ik de vele schuren die allerwege los in het veld staan moeilijk "kraken".

Ik breng mijn spullen op die zolder en ga inkopen doen in het stadje. Er is een sportzaak die allerhande rugzakken verkoopt. Helemaal niet duur en dat zou je in zo'n toeristenoord wel verwachten. Ik koop er een waterdichte hoes voor de slaapzak, want die heb ik nog niet. De oude hoes zit vol gaten, maar ik bewaar hem opdat-ie als hoofdkussen kan dienen. Ik kies de kleur oranje, kleur van mijn vaderland. De man van deze sportzaak laat me een slaapzak zien, helemaal doëns voor 200 F. De helft van wat ik in Cahors betaald heb! De man verklaart dat aldus: die lui ginds hebben geen verstand van hun vak. Als ik stropdassen moest verkopen zou ik er óók niks van maken! Zijn vrouw die de stoep staat te vegen lacht. Ik minder.

In een café drink ik warme chocola nadat ik mijn broodmaaltijd op mijn zolder achter de kiezen heb gewerkt. Ik lees nog wat in mijn Compostela-boek en ga na een cognacje te hebben gedronken naar bed. Het is pas half tien maar ik val óm. Geen wonder, na zo weinig nachtrust in Lourdes! Het is moeilijk om geen hooi in de slaapzak te krijgen, want ik lig diep weggezakt. Na een heleboel geklungel lukt dat dan toch. Ik hoor wat piepgeluiden van niet thuis te brengen wilde beesten, maar dan slaap ik in.

2 augustus

Om half acht sta ik op, kam mijn haren en ga ongewassen "de deur uit", d.w.z. de ladder af. Daarbij vergeet ik dat de laatste sport ontbreekt en dus kom ik hard op de grond terecht. Da's effe schrikken. Als ik aanbel en afscheid neem wordt mij nog een ontbijt aangeboden. Natuurlijk moet ik over mijn reis vertellen. Tegen negen uur ben ik dan echt weg. Tenminste...

Ik bedenk dat ik peseta's moet hebben en gelukkig is er een bank om de hoek. Het kon wel eens de laatste zijn vóór Spanje. De juf-

frouw aan het loket doet er eindeloos lang over om voor twee Spanjaarden voor me honderd francs te wisselen zodat ik begin met de hatelijke opmerking: "Als u voor elke 100 F een kwartier nodig hebt, dan bent u met mij een uur zoet. Ik wil nl. 400 F wisselen". Vijf minuten later sta ik buiten met 6.600 peseta's in handen.

Bij de Napoleonsbrug biedt een Parijzenaar me een lift aan. Ook nu weiger is hoewel mijn linkervoet pijn doet. Gisteren heb ik een blaas geprikt, maar de ellende is er niet minder door geworden. Maar nee hoor, ik 166p. Bedankt voor het aanbod. Ik wandel links van de weg, behalve in binnenbochten. Die zijn te onoverzichtelijk. Over het algemeen is mijn weghelft kalm want de overgrote massa's auto's rijdt me achterop, op weg naar Gavarnie.

Ik heb alle tijd om in de diepe "gorges" te kijken. Ook kan ik nu rustig een blik op de gedenkstenen langs de weg werpen. Wat te denken van die arme ingenieur die doodviel op zijn eigen lawine-afdak over de weg. Hij wilde het geval midden in de winter nog eens inspekteren maar gleed op de berghelling uit. En in Gèdre staat een gedenksteen voor het feit dat hier in 1859 de eerste vierwielige wagen kwam. De steen voor de bus met 28 Hollanders die hier voor de oorlog in het ravijn stortte mis ik. Gek hè? Je zou denken dat een voetganger niks hoeft te missen, maar hij kijkt meer naar zijn schoenpunten dan naar de natuur- of kultuurmonumenten om zich heen!

In Gèdre loop ik even de expositieruimte-wachtkamer van de waterkrachtcentrale binnen. De gids zie ik net weglopen met een groep, maar ik doe geen moeite om deze excursie nog mee te maken. De foto's en plattegronden zijn interessant genoeg. Trouwens, ik heb haast. Ik kom maar langzaam vooruit en wil toch tijdig in Gavarnie zijn. Gisteren om deze tijd had ik er twintig kilometer op zitten, nu nog geen twaalf.

Met een kilometer meer in de sloffen ga ik eten in de berm. Net als ik verder ga spreekt een man me aan. Hij gelooft zijn oren niet als ik zeg dat ik naar Compostela ga. Ik hou het verhaal kort. Hij woont in een haarspeldbocht en heeft het verhaal al aan Marie de boulangère doorverteld vóór ik de achterkant van het huis voorbij ben. "Bid voor mij in Compostela" zegt ze tegen me. "Priez pour nous à Compostelle" heeft gelijk: een pelgrim draagt de wensen van velen van onderweg met zich mee. "Je prierai pour vous" zeg ik en klop haar op de magere schouders. God, wat is ze mager!

De weg blijft stijgen. Ik moet tot 1353 meter. Als ik daar aankom is het drie uur. Ik ben in Gavarnie. Er zijn me al heel wat bussen gepasseerd maar bij Pierrot is het rustig. Ik zeg iedereen goeiendag en krijg een pilsje. Petro is er nog niet. Ik zie mijn kans schoon om aan mijn dagboek te schrijven maar kom niet ver. Ik raak aan de praat met een belgische reisleader en verdwijn met hem in de keuken in de hoop op de traditionele maaltijd. Maar die komt niet. Deze mensen hebben allemaal al gegeten. De parkeerplaats stroomt geleidelijkaan vol met bussen.

Op een gegeven ogenblik word ik door Petro dreunend op de schouders geslagen. Hij is er, maar de familie Delporte geeft weinig tekenen van herkenning. Hij zoekt een kampeerplaats en weet die zowaar te vinden. Zijn vrienden zie ik nergens, die heeft hij het hobbelpad op gestuurd om het "circus" van dichtbij te bekijken.

Geleidelijk wordt het drukker. Pierrot, die een beetje mank is, huppelt bedrijvig heen en weer om al die bussen een plaatsje te geven. Chauffeurs en reisleiders doen zich in zijn keuken te goed aan koffie, kaas en paté. Er wordt flink gesmikkeld. Het zijn allemaal onbekenden voor mij maar heel vreemd is dat niet: Christoffel komt hier nooit op woensdag.

Samen met Petro ga ik naar het kerkje van Gavarnie waar de pastoor, een jonge man, net bezig is met een enorme geluidsinstallatie. Hij draait moderne muziek, goed hard. Het zal wel een test zijn. Ik maak een foto van het 14e eeuwse Mariabeeld "Notre Dame du Bon Port", waarvoor de pelgrims baden alvorens de gevaarlijke Port de Gavarnie (= de Boucharo) over te gaan, op weg naar Santiago. Er staan ook "jaquets" afgebeeld bij Maria, maar die kleine houten beeldjes zijn niet zo oud. Hier kreeg ik vorig jaar het idee om van Lourdes naar Santiago te lopen. Vooral die gevaarlijke bergpas sprak me aan. Hoe romantisch dacht ik toen nog over een bedevaart!

Ik steek een kaars op en bid even bij dit beeld van "Onze Lieve Vrouw van de Goede Haven" zoals ze genoemd wordt in het in slecht Nederlands gestelde informatieblaadje. Ik zou zeggen: "van de goede overgang" of "doorgang". "Port" slaat namelijk op de Port de Gavarnie en niet op een haven. Er is hier in de verste verte geen haven te vinden! Ik bid even voor een behouden doortocht. Tot de top is er een geasfalteerde weg. Dat klimmen zal wel pittig zijn en de afdaling, over een bergpad, is zeker slopend. Maria, sta me bij!

Voor het eten loop ik nog even langs de camping. De heren staan verschrikkelijk te klungelen met een oude bungalowtent. Nu zijn dat al geen trektenten, maar die oude systemen zijn helemaal hopeloos. Petro, als goed pedagoog, helpt nu eens niet mee maar draait sjekkies nu de aardappelen al geschild zijn. Als de zaak helemaal vastloopt of een stang door het doek scheurt geeft hij geërgerd instructies. Zijn voorbeeld heeft hen in de voorgaande dagen blijkbaar weinig geleerd want er wordt vreselijk geklooid. Petro zal straks de tent wel weer moeten naaien en daar baalt-ie van. ~~De heren gaan morgen~~

De heren gaan morgen weer op pad, maar gaan niet over Lourdes. De dankbrief voor madame Christiane die ik in Luz schreef kan dus niet door hen bezorgd worden, samen met een door hen te kopen bloemetje. Nou ja, dan wordt het wat later en kunnen Dries en Hermien dat doen.

Na een half uur wordt de tent nog steeds opgebouwd en neem ik afscheid. Het zal wel lang duren voor ik de heren terugzie. De ontmoeting heeft een vreemd karakter gehad. Enerzijds vond ik het fijn vrienden uit Nederland te zien. Anderzijds was het contact maar oppervlakkig, soms zelfs hinderlijk. Hun gejaagde, toeristische wereld is de mijne niet.

Ik eet samen met vijf paardendrijvers en de zoon van Pierrot, Patrick. De jongens willen van alles weten totdat baas Patrick roept dat ze pas mee mogen praten als ze hetzelfde hebben gepresteerd als ik. Ik neem de jongens in bescherming. Ze lopen dagelijks vier, vijf keer op en neer naar het "circus" van Gavar-nie. Dat is toch zeker zo'n 40, 50 km per dag. Het enige verschil met mij is dat zij op en neer lopen terwijl ik alles achter elkaar doe. "Maar jij draagt nog een rugzak" zegt Patrick. Er is dus wel degelijk een gróót verschil.

Als de heren uitbetaald worden komen de meisjes aan tafel, met moeder en dochter Delporte. Pierrot is netjes opgedoft ergens heen vertrokken, "à la fiancée" zegt hij zelf. Ik heb afscheid van hem genomen omdat ik morgen al vroeg op pad zal zijn. Patrick zal me dan meenemen, de berg op. Hij zal ook voor brood zorgen want dat heb ik niet meer. En dan het onderdak. Wie denkt bij Pierrot vertroeteld te worden (en dat dacht ik; Jan Houweling heeft het me bezworen) vergist zich. Paarden, kinderen, knechten en gasten worden allemaal hetzelfde behandeld; ze moeten tevreden zijn met wat ze krijgen. Ik kom terecht in het huis-in-aanbouw van Delporte, misschien wel een toekomstig hotel.

Patrick gooit een matras op de stuivende cementvloer en dat is dan mijn bed. De voordeur moet om een of andere reden op slot en ik moet door een raam naar binnen en naar buiten. Water is er niet, licht ook niet. Ik bekijk het maar. Weg is Patrick. Tot morgen.

Water vind ik aan een kraan langs de straat. Nu kan ik vanavond mijn tanden tenminste nog poetsen. Tegen tien zit ik een hele tijd te dubben. De paardendrijvers hebben me uitgenodigd om tien uur naar de kerk te komen want daar draait de pastoor dan al-lerhande muziek en hij vertelt erbij. Dat duurt tot half twaalf. Ze zouden het heel leuk vinden als ik kwam en de pastoor zeker ook. Enerzijds ben ik erg benieuwd om te zien hoe die pastoor deze jeugd die hier anders niks te beleven heeft "vangt". Anderzijds staat het late uur me tegen; om vijf uur moet ik er im-mers weer uit!

Ik besluit toch maar niet te gaan en kruip tussen het dons van mijn slaapzak, in stilte bang dat ik voor twaalfen de slaap niet zal vatten en dan net zo goed naar die bijeenkomst had kunnen gaan... Maar gelukkig slaap ik vlug in.

3 augustus

Om kwart over zes word ik wakker van hanengekraai. Er is geen Patrick geweest om vijf uur. Als ik uit het raam kijk zie ik dat het hele dal vol mist hangt. Patrick meldt zich om half zeven. "Alles hangt vol mist", zegt hij, "je kunt beter later vertrek-ken." Daar ben ik het roerend mee eens en kruip nog eens lek-ker behaaglijk weg in de warme slaapzak. Ik ben al lang blij. Als hij net zo hard loopt als gisteravond wordt het een heel verve-lend tochtje voor me.

Om zeven uur is hij er wéér. Boven is géén nevel, dus ik kan nog mee als ik vlug ben. Daar voel ik niks voor. "Ik kan niet zo vlug weg en ik moet nog eten..." "Nou, dan niet", zegt hij

kortaf en blaast de aftocht. Ik sta om kwart over zeven op, pak mijn spullen in en loop naar het restaurant van Delporte. Alles is nog dicht. Ik baal en was mijn kop onder een kraan op het terras. Ook scheer ik me, want dat werd tijd. Als er dan nog niemand is ga ik zo maar weg. Dan net kom ik Patrick tegen in een auto. Daar snap ik niets van. Hij zwaait even en laat me verder lopen.

(Nu ik dit opschrijf begint er iets bij me te dagen. Het kan best zijn dat Patrick me in zijn auto wilde meenemen, misschien om me op de Boucharo te brengen maar veel waarschijnlijker om me mee te nemen bij het halen van de paarden die 's nachts op de berg-hellingen grazen. Onderweg wilde hij me de streek laten zien, heb ik van gisteren begrepen. Daarna hadden we dan, teruggekeerd in Gavarnie, kunnen eten. Als het zó is, dan heb ik een groot en pijnlijk misverstand achter de rug waar ik maar beter niet verder over moet nadenken.)

Ik loop balend naar boven maar zie tot mijn vreugde aangekondigd staan dat halverwege de helling een restaurant is. En dan begint de klim. In de nevel kom ik keer op keer paarden tegen die "naar het werk gaan", al of niet door een man in een auto gevolgd. Ik kom zelfs nog een van de drijvers van gisteravond tegen. Die is te voet en is waarschijnlijk door Patrick weggebracht. We geven elkaar een hand ten afscheid.

Dan kom ik buiten de nevels, waar de zon op de bergtoppen schijnt. De lucht is glashelder en zuiver blauw. Het lage licht geeft de rotsen een prachtig reliëf. Als ik hoger kom zie ik het dal beneden in de watten liggen. Af en toe steekt het beeld van O.L. Vrouw ter Sneeuw, een groot wit beeld op een bergtop, er maar net bovenuit. Machtig, dat neveldal met die massale bergen erboven. Ik klim steeds hoger, af en toe tussen de wolken, tegen de steile en eenzame helling op. Er rijden maar weinig auto's. Eén ervan stopt en biedt me een lift aan. Nee, dank u.

Als ik bij het hotel aankom is de tent op slot. Waarschijnlijk alleen in de winter open, maar waarom laten ze dan TOT VOOR DE DEUR die uitnodigende bordjes staan met al datgene erop wat er te halen is?? Ik ga in het gras zitten. Er waait een frisse wind. Ik eet mijn laatste stukje brood op, samen met de tweede worst van die hollandse slager, Arke-klant in Lourdes. Het smaakt en ik ga op weg in de hoop dat er boven op de bergpas iets te eten te krijgen is.

Wat geofysici en geologen van de universiteiten van Nijmegen en Utrecht, die bij hun autootjes hun rugzakken staan af te doen, halen me uit de droom! Er is daarboven niets, helemaal niets, géén worstjestent, géén ijscokarretje, niks. De fut om verder te klimmen is er nu wel uit bij mij. Herhaaldelijk moet ik rusten en uitblazen. Ik voel me slap. Zal ik daarboven moeten gaan bedelen om brood? Het wordt me bang te moede.

De uitzichten op de bergen blijven even mooi, ongelooflijk. Werkelijk, je moet er geweest zijn om het te geloven. Foto's geven nauwelijks een indruk (ik heb trouwens vergeten foto's van Gavarnie te kopen!) van de rauwheid, de grootte, de ruimte, de leegte van dit berglandschap. Het is heerlijk op hier te lopen,

ondanks de honger, ondanks het ratelende hart en de hijgende longen!

Boven op de bergpas staat een koude, harde wind. Ik laat me fotograferen door een wandelaar en raak met de man aan de praat over mijn armoe. Hij heeft helaas geen brood maar spreekt me moed in: "Je mag best een beroep doen op iemand. Bergvrienden helpen elkaar als het kan." Dat geeft me wat durf en ik spreek een vrouw aan die met man en kind naar de auto loopt. Ik begin mijn verhaal met "U zult me wel een bedelaar vinden, maar..." Ze geeft me een "bâton" (formaat van een stevige pik, maar acht keer zo lang) en wil van betalen niets weten. Dat is me al eens eerder overkomen. Vreemd, dat men voor brood geen geld wil vragen als het om hulp in nood gaat. Daarvoor wordt het teveel beschouwd als noodzakelijk voedsel en daar vráág je dan geen geld voor.

Helemaal blij, met tranen in de ogen ga ik dalwaarts. Ik ben nu op spaanse bodem. Ik moet een héel steil en stenig pad af. Dood-
eng soms. Herhaaldelijk glij ik uit of blijf ik met mijn schoenen haken. Gelukkig verzwik ik mijn enkels niet en val ik evenmin. Maar het is opletten geblazen. Als ik loop kan ik niet om me heen kijken, dat is veel te gevaarlijk. Nee, om van het landschap te genieten moet je zo'n geitenpad zeker niet nemen.

Het eerste stuk gaat stel bergaf over een kale rotshelling. Hier en daar is het pad geblokkeerd door dikke pakken sneeuw die nog liggen te smelten. Dan moet ik een omweggetje maken en daarbij lijkt het meer op een tráp dan op een pad, waar ik loop. Op een gegeven moment, na een half uur, bereik ik een vlakker stuk waar gras groeit. Hier maak ik een foto van de Port de Gavarnie, achter mij. Ik loop eerst in de richting van een berghut, maar zie dan het grootste pad aan de andere oever van het beekje. Dat steek ik over, springend van steen tot steen op een doorwaadbare plaats. Voorbij de berghut wordt de andere oever ineens teile rotswand, die ik nu. Het beekje ligt ineens honderden meters dieper. Ik loop over een enorme keienhelling, waar het pad waarschijnlijk elk jaar opnieuw gebaad moet worden. Fascinerend zo op een steenslagwand te lopen. Heel eenzaam. Alleen de stenen en ik. Verderop kom ik een paar zwetende klimmers tegen.

Dan bereik ik weer grasland, waar het pad gemaakt lijkt om de wandelaars te pesten: niets dan losse stenen. Overal zijn dan ook parallelpaadjes door de wei. Die lopen heel wat gemakkelijker. Een tijdlang denk ik dat het te bereiken dal vóór me ligt, maar dat is een hooggelegen zijdal. Het dal van de Ara ligt veel en veel dieper. Daar kijk ik aanvankelijk gewoon overheen. Nadat de eerste kleine boompjes zich beginnen te vertonen komt tenslotte het echte bos. Ik ben dan op de westhelling van de berg aangeland. Die is niet zo koud als de noordwand en daarom is hier meer begroeiing te vinden.

De wind is niet meer zo koud en straf als op de bergpas. Ik trek mijn korte broek aan. Aan de kwaliteit van het pad merk ik dat hier méér gelopen wordt. Het lijkt hier wel een speeltuin, zo is hier alles afgetrapt. En toch... hier en daar is het oeroude pad nog te zien. Dat ligt diep en is met grote

keien geplaveid. Dat heb ik in april aan de franse kant ook kunnen waarnemen. De tijd heeft van dit pad niet veel heel gelaten omdat het al eeuwenlang niet meer onderhouden wordt. Hoger op de berg is het nog te herkennen als een soort loopgraaf door de wei. Er liggen veel losse stenen op, waarschijnlijk door de sneeuw aangevoerd. Het oude pad is onbegaanbaar geworden. Er komen alleen nog maar klauteraars over deze pas en die hebben dat pelgrimspad niet meer nodig.

Over een glijbaan van zand en keien bereik ik tenslotte de grazige oevers van de Ara. Bij dat ik ben! Het is half drie. De afdaling duurde iets meer dan drie uur want ik heb een eindje onder de bergpas ook nog geluncht. Naar boven duurde het vier uur: Van half acht tot half drie ben ik bezig geweest met de Boucharo.

En nu zijn we dan in Spanje. Een nieuw land, een volslagen vreemde taal. Ik ken maar een paar zinnetjes, onthouden van een TV-cursus Spaans. Omdat er geen grensverkeer is, begint hier plotseling een andere wereld. Frankrijk is eindeloos ver weg. Het ligt achter het "stenen gordijn" van de Pyreneeën.

Over een heel oude boogbrug steek ik het riviertje over naar het drie huizen tellende St.Nicolas. Eén huis is ingestort. Een tweede, waarschijnlijk een kapel, eveneens. Het derde is een café-restaurant, of wat daar voor doorgaat. Ik drink er eerst twee pilsjes. Als ik zie dat een hele groep mensen nog aan tafel gaat bestel ik ook te eten. In de Polyglott-gids die ik van Peter Pijman kreeg lees ik dat je van één tot half vier aan tafel kunt gaan in Spanje. Ik eet er goed van en kom voor 400 pts weg. Daarvoor heb ik zelfs een koffie gratis, want de eerste kop gooi ik op een onbewaakt moment over tafel en in mijn kruis.

Om half vijf ga ik door het dal verder. Gebaande weg heb ik nog allerm minst want deze weg is niet verhard. Op al die losse keien moet je net zo goed uitkijken als op de berghelling. Er rijdt hier heel wat spaans toeristenverkeer, op en neer naar de camping van San Nicolas. De weg stuift me onder. Op twee punten stroomt een beekje over de weg, op een speciaal hiervoor gelegde betonnen bodem. De eerste keer neem ik het voetgangersbruggetje maar de tweede keer loop ik stoer door het ondiepe water. Dat reikt niet hoger dan zo'n 8 cm. Mijn schoenen zijn inderdaad waterdicht.

Als bij de brug over het riviertje aankom ben ik te ver en moet ik terug om de heremietenkluis van Santa Elena te zoeken. Bij de tweede doorwaadbare plaats links, zegt een hulpvaardige Madrileen. Heel ver is het gelukkig niet. Over een smal pad, dwars door de struiken klauter ik naar boven, tot ik voor een onbewoond gebouw sta. Rechts was vroeger een woning die nu als stal en hooizolder gebruikt kan worden. Links is de kerk, met een romaans tongewelf waar de verf flink van afbladdert. Achterin staat een geplunderd altaar, lelijk barok. De kerk is al jaren buiten gebruik zou je zo denken, maar de verdroogde palmzondagtakken op de stookplaats voor het gebouw doen anders vermoeden.

Boven, op het zangkoor richt ik mijn nachtleger in. Er is al eens iemand door de vloer gezakt, maar mijn gedeelte is steviger. Het is hier niet zo vochtig koud als beneden. Er ligt overal kalkstof, maar verder is het toch schoner dan hier-naast. "In het huis van de Heer wil ik wonen" zing ik. Ik voel me best thuis en ben om een of andere reden niet bang, ondanks de volstrekte eenzaamheid.

Buiten schrijf ik in kleermakerszit aan mijn dagboek. Dat veroorzaakt een rommelig en kriebelig handschrift. Ik heb alle tijd om de achterstand, in Gavarnie opgelopen, in te halen. Ook naai ik de draagriemen van mijn rugzak vast, want onderweg hebben de gespen wel vijf keer losgelaten. Dat is afschuwelijk ongemakkelijk en bovendien pijnlijk als die rugzak schavend langs de blote benen omlaag komt.

Ik poep eens uitgebreid in de heldere beek die hier in een enorme waterval langs het huis dondert. Als ik me omdraai om het bruine bootje voorbij te zien varen is het al voorbij. Te snel gestart, want omdat ik bijna achterover in het water viel heb ik te vroeg afgeknepen van de schrik. Ik was mijn gat goed, maar kan niet eens meer mijn hol vinden, zó koud is dat water.

Wellicht zullen de lezers thuis deze gore details niet op prijs stellen, maar zij dienen te bedenken dat juist deze details het vlugst vergeten dreigen te worden. En ze zijn haal belangrijk in ~~in~~ mijn gevoelsleven. Dat gevoelsleven drukt zich uit op drie wijzen, zegt Freud: oraal, anaal en genitaal. De orale aspecten van mijn tocht komen genoeg aan bod: eten, drinken, praten. Zingen, kussen en likken ontbreken weliswaar, maar worden toch niet zo erg door me gemist. De anale aspecten komen alleen ter sprake als het om boeiende afwijkingen gaat zoals diarrhee, remsporen en een ijskoude kont. De genitale aspecten tenslotte blijken geheel afwezig in dit dagboek. Daar is ook niets over te melden behoudens enig, niet eens zo frekvent "eenzaam amusement". Soms denk ik dan aan Angelique, maar lang niet altijd. Het hangt samen met de momenten dat ik een etappe van mijn lange weg heb afgesloten, hoewel de geilheid ook wel los verkrijgbaar is. Genoeg hierover. Niet iedereen hoeft alles te weten.

Ik lees tot negen uur in "Priez pour nous" en drink rum die ik nu al zes weken onaangeroerd meesleep. Ik poets mijn tanden aan de beek en ga slapen. De zon is weg achter de bergen, maar het is nog flink licht. Eindeloos veel vliegen en muggen heb ik op mijn lijf doodgeslagen. Dat belooft wat bij het slapen, denk ik, maar dat blijkt mee te vallen.

Midden in de nacht is er een enorme onweersbui buiten. Gelukkig zijn er overal luiken voor de ramen. Lichtflitsen storen me dus niet veel, maar de rollende donder is indrukwekkend. Het galmt van jewelste in deze bergkloof, een heel donker geluid. Buiten plenst de regen en ik lig behaaglijk in "mijn" kerk. De voordeur is afgesloten. Ik lig veilig voor onweer en onmensen. Wat kan me deren?

4 augustus

Vandaag is het alweer vrijdag. Om zeven uur sta ik op, was me in de beek (hoe romantisch) en ga op weg. Een machtige route

door het diepe kloofdal leidt me zuidwaarts. Een eind verderop wordt het dal breder. De bergen zien eruit als de Dolomieten. Als ik om kwart voor negen in Torla aankom lijkt het of ik mijn horloge verkeerd heb staan, zo stil is het. In een café drink ik koffie en kijk op de klok. Nee hoor, Spanje heeft zomertijd, net als Frankrijk. Ik koop een half brood bij de bakker en slaag er elders in een nieuwe schrijfblok te kopen. Dan begint de weg naar boven teneinde in een ander noord-zuid dal te komen dat meer westwaarts ligt. Na twee uur te hebben gedaald moet ik nu weer stijgen naar 1450 meter. Gelukkig is er in Linas nog een kroeg waar ik water kan halen, koffie en bier drink. De zon begint flink te bakken terwijl ik de stijgende weg blijf volgen.

De bergen zijn hier anders dan aan de franse kant: er kaal en afgeregend aan de toppen. Ook zijn ze wat ronder. De dalen zijn breder. De leegte van die bergen valt het meest op. Wat dat betreft lijkt het hier op Wales. Nergens huisjes, hotels of skiliften. Komt dat omdat het hier een natuurpark is, de Valle d'Ordesa? Of men heeft teveel bomen gekapt óf het is droger dan aan de noordzijde, maar de kaalheid van die afgeregende bergwanden is wel frappant. Overal steenslaghellingen. Daaronder groeit een krans van naaldbomen. Helemaal beneden is het lichtgroene dal. Er is veel spaans toerisme, maar weinig accomodatie.

Bijna uitgeput rust ik op de hete helling uit. Komt er nou nooit een eind aan die klim? Liever nog klauter ik over een steil bergpad naar boven dan dat ik over zo'n eindeloos stijgende weg sukkel! Maar o wonder, als ik verder loop blijkt het hoogste punt net om de hoek te zijn. Dat betekent wel dat de rugzak weer even af moet. De weg gaat namelijk door een tunnel en die duisternis wil ik niet betreden zonder zaklamp in de hand. De tegenliggers moeten me kunnen zien. Ze zien me inderdaad, maar sommigen denken door mijn zwaaiende lamp dat er een ongeluk is gebeurd en gaan zowat stilstaan. Het duurt even voordat ik dat in de gaten heb.

Aan de andere kant daal ik af en dat is gelukkig een minder warme bezigheid. Maar waar blijft het eerste dorp? Dat duurt een hele tijd. Het blijkt aan de andere kant van het dal te liggen en bovendien wat hoger tegen de helling. Ik heb geen zin om een extra klim voor niks te maken en ga er voor het gemak van uit dat er wel geen restaurant zal zijn. Om drie uur kom ik door een dorpje waar wél een "meson" is, maar waar alleen "bocadillo's" (sandwiches) te krijgen zijn. Biescas is maar twee km verder troost men mij en na een vlug pilsje ben ik weer weg.

Het eerste restaurant waar ik kom neemt geen eters meer aan en voor het tweede moet ik nog een heel eind lopen en de brug over. Overal hangen militairen rond, van de colonne die me onderweg voorbijreed. Ze doen de kroegen uitpuilen: ook het leger houdt siësta. Zou dat in de oorlog ook zo zijn?

Een blond meisje, door medelijden bewogen, doet een goed woordje voor me bij de gérant en ik kan nog eten. In de keuken hoor ik de koks vloeken en dat kan best op mij slaan. Ik eet echter best en vrij snel. Toch zit ik op het laatst in mijn eentje in

deze zaal te eten. Alleen een belgische familie waarvan de moeder zo te zien spaans is, zit er nog. Daar wordt driftig gekaart. Na al dat grotendeels onverstaanbare Spaans is het leuk weer eens te horen "Ik pas!" en "Wie deelt er, jij?".

Als ik heb afgerekend loop ik terug naar het dorp waar de winkels weer opengaan. Ik koop een strohoed met een brede rand tegen zonnesteek of verbrande nek en verder twee T-shirts. 180 pts is toch geen geld voor zo'n katoentje? Trouwens, méér dingen zijn hier goedkoop: voor 15 pts koop je een pilsje aan de bar (niet op het terras). In hollands geld is dat 45 cent. Spanje is door de vliegende inflatie toch duurder geworden, ook al daalt de waarde van de peseta op de geldmarkt even snel. Tien jaar geleden dronken we voor 30 ct (toen 6 pts) een pilsje op een terras in Palafrugell aan de Costa Brava.

Om zes uur verlaat ik Biescas om in een dorp onderdak te zoeken. Het is nog heel warm. Dat komt zeker door de zomertijd die de dag veel vroeger laat beginnen dan in Nederland dat immers veel oostelijker ligt. De grootste hitte heb je dus pas tegen vier uur. Daarom ben ik blij dat ik onderweg mijn kop in het koude water van een irrigatiekanaaltje kan steken. In Esquerd houd ik halt. Ik zet geen stap meer; hier moet ik ergens maar een onderdak zien te versieren.

De barhoudster bij wie ik bier drink en over mijn tocht vertel geeft geen asem. Een man die langs de weg bij een stel kinderen staat heeft geen plaats. Er wordt uitgebreid onderling en met mij gedebatteerd, maar veel snap ik er niet van. Tenslotte verwijst men me naar het huis aan de overkant waar men echter al evenmin van me wil weten. Wéér ruim overleg met al die kinderen. Die bedenken dan dat de school leegstaat. De barhoudster heeft de sleutel. Ik zeg dat die me niet wou helpen, dat ze in elk geval zelf geen mogelijkheden voor me zag. De meute kinderen loopt daarop met me mee naar de bar. Het zijn er zo'n tien van zes tot elf jaar. Ze zetten de barhoudster zo te zien onder druk. Er wordt veel gepraat en hard geroepen. Ze zegt dat ik om negen uur moet terugkomen om de sleutel te halen.

Met de hele troep loop ik naar de school om mijn tijd af te wachten. Ze vragen honderduit en ik doe mijn best hen te begrijpen en goed te antwoorden. Net als de Fransen spelen ze in op je slechte kennis van de taal door alles drie keer te zeggen, maar steeds even snel. Met langzaam praten zouden ze me veel meer van dienst zijn! Ik speel wat deuntjes op de mondharmonika en dat vinden ze prachtig. Muziek is internationaal. Nog meer kinderen komen erbij.

Een jongetje, een intelligente knaap met grijsgroene ogen, krijgt van zijn moeder een bocadillo. Het is een mooie, gave blonde vrouw, achter in de dertig schat ik. Ze nodigt me uit om thuis wat te komen eten. Mijn spullen en de kinderen laat ik achter terwijl ik een laatste wjseje op de harmonika speel.

Daar thuis tref ik een heel nest Spanjaarden aan: vader, moeder, oom, tantes, zusjes met vrijers die zitten te kaarten en verder een hele troep kinderen. Er zijn wel zo'n twintig mensen in tuin en terras. De blonde dame is een dochter van pa en

moe die hier wonen. Ik babbel wat met oma en dochter in een mengelmoes van Frans en Spaans.

Ik krijg brood, een gebakken ei, worst en leverpastei voorgezet, samen met aangemaakte sla. De wijn krijg ik in zo'n gekke glazen gietkan die je door het handvat moet vullen. De wijn moet je van een afstand met een zeikstraaltje in je (natuurlijk geopende) mond laten lopen. En niet vergeten te slikken! De blonde dame doet het eens voor en het kunstje lukt mij ook, zonder morsen. Het is nogal zure wijn. Vreemd hoor om zo'n beschaafde vrouw met zo'n priegelding te zien werken. Ik dacht dat die kannen alleen bedoeld waren om domme toeristen voor de gek te houden!

Ik doe spelltjes met de kinderen en ben onverslaanbaar met ping-pong. Als ik wat effectballetjes uitprobeer zijn ze nergens meer. Ik kan niet duidelijk maken dat ik truukjes uithaal. Zo is het al vlug negen uur. Ik moet de familie verlaten en neem hartelijk afscheid. Fijne mensen. Beneden aan de bar worden de sleutels aarzelend voor me gehaald. Dan snap ik waarom ik tot negen uur moest wachten: dan komt zoonlief thuis. Die stapt net binnen. Als zijn moeder, de barhoudster, heeft uitgelegd hoe het zit zegt hij dat ik de school niet in kan omdat die wordt verbouwd. Dat had ik ook al gezien. Moeder vindt het toch ál te dol om mij nu nog de straat op te sturen en brengt me naar de wagenshuur. Daar kan ik op de vloer slapen. Er staat een kar die volgeladen is met strobalen en wel drie keer bezweert de bazin me toch vooral niet te roken.

Ik haal mijn rugzak op bij de school en krijg de hele troep kinderen weer achter me aan. Ik vraag het adres van het mooie jongetje om hem een kaart te kunnen sturen als ik in Santiago ben. Een omstander bemoeit zich ermee om te zeggen dat de knaap niet van hier ("de aqui") is. Het adres is ergens in Pamplona, dus ik denk dat hij hier op vakantie is bij de grootouders.

Voor het slapengaan drink ik nog een pilsje aan de bar. De zoon, een magere man met een gegroefd, chagrijnig gezicht loopt elders in huis te donderjagen. "Is het je vader?" vraag ik aan het mooie meisje dat me bedient en dat al net zo veel wordt afgesnauwd als de bazin. "Nee, het is mijn man." Ik probeer mijn blunder toe te dekken met de verklaring: "Omdat hij zo hard is..." Trots, zoals geen hollandse vrouw kan zijn, gaat ze er niet op in. Ze zou het trouwens eens moeten wágen...

Het adres "van hier" wil ik niet eens hebben. De zoon vloekt en tiert op zijn moeder, heel zeker over mij. Hij wil die zwerver niet op zijn erf hebben, dat is wel heel duidelijk. Als ik om elf uur de slaap probeer te vatten komt hij met een zaklamp de hele schuur doorzoeken, morrelt hier en daar wat en maakt herrie. Luidruchtig schuift hij de garagedeuren dicht. Klokslag twaalf komt hij weer binnen en ~~knalt~~ knalt keihard de vrachtwagendeur dicht. Ik erger me, heb het warm en slaap slecht.

Om vijf uur is die zoon alweer op, start met grote peuten gas zijn auto en stuurt het ding met veel kabaal naar buiten. Wéér knalt hij met de vrachtwagendeur. Ik ben overeind gaan zitten, denkend dat het buiten al licht is, maar het is kunstlicht. "Ga je weg?" vraagt hij niet bijster vriendelijk. Ik geef een on-

verstaanbaar antwoord. Als meneer weg is probeer ik de slaap weer te vatten. Wat een rotnacht!

5 augustus

Om kwart voor zeven sta ik op en moet zó hard schijten dat ik maar nét de tegenover het huis stromende beek haal. Het lijkt wel of je darmen weten dat je wakker bent, want als ze aan de beurt zijn laten ze het merken ook. Nadat aan hun behoefte is voldaan ruim ik mijn spullen op en ga op pad. Het gedoe van gisteren heeft me nerveus gemaakt en dat heeft me een slechte nacht bezorgd. Het is wel lekker om driekwart niet te kunnen verstaan, want dan kun je lekker bot volhouden. Je voelt je niet zo vlug afgepoeierd en speelt de domme Hollander. Maar ja, die pesterijen van vannacht waren toch wat teveel.

Het wandelen valt tegen. Vóór ik een pas gezet heb ben ik al doodmoe. Nergens is een kroeg te vinden die open is. Het wordt steeds warmer en drukker op de weg. De struiken in de berm groeien tot op de weg en de accacia's, hondszrozen en bramen schrammen mijn linkerarm. Voor de aanstormende auto's kan ik niet opzij gaan zonder mezelf pijn te doen. De Spanjaarden rijden al net zo hard op me in als de Fransen. Alleen voor een vrachtauto wil ik nog wel eens in de berm gaan staan. Alle anderen mogen me doodrijden als ze dat willen. Sterven onderweg staat gelijk met Santiago bereiken. Wat kan het me dus schelen?

Mijn linkervoet doet pijn. Gek, want ik dacht dat het na Gavarnie over was. Het wisselen van schoenen biedt enig soelaas maar het slechte wegdek vol gaten en losse stenen maakt het lopen toch pijnlijk. Ik kom niet in het ritme. Twee keer word ik bijna geraakt door een inhalende auto van achteren. De chauffeur heeft zijn stuur dan aan mijn kant en kan me zo rakelings passeren. Maar helaas, ik slinger nogal op zo'n rotweg en dat was soms bijna het teveel. Ik denk dat die automobilisten er zelf ook wel van schrikken, maar veel zullen ze er niet van leren.

Met veel vloeken en zuchten bereik ik Jaca, aan het eind van de kaarsrechte weg. Verder ga ik niet vandaag. Jaca is een station op de oude pelgrimsweg over de bergpas van Somport, dus voor mij moet er maar een onderdak zijn. Om half twee ben ik in de stad waar ik eerst in een café twee pilsjes neem. Die zijn maar zó weg. Dan zoek ik een restaurantje zonder kralensnoer voor de ingang (kralensnoeren rukken het matras van mijn rugzak af) en vind er een in een zijstraatje. Daar eet ik een dagemenu van 225 pts, samen aan tafel met een oude man. Die biedt me zelfs een sigaret aan welke ik gewoontegetrouw afsla. Hoe saai is in dit opzicht het leven van een niet-roker!

Via een nonnenklooster kom ik bij het groot-seminarie terecht. Het kost me wat praten om erin te komen. De oude man aan de poort zegt dat alleen priesters als logés worden ontvangen tijdens de schoolvakanties, althans dat begrijp ik uit zijn verhaal. "Over een paar maanden ben ik ook zo ver", zlieg ik, "dus wat een onzin om mij nu buiten te laten staan!" Nu volgt er overleg met mensen die wat meer voorstellen dan de portier zelf en na deze ruggespraak laat de man me binnen. Het kost me 400 pts voor twee nachten, het dubbele van wat ik eerst gehoord meen te hebben. Maar goed, duur is het niet.

Ik kom terecht in een kale seminaristencel. De toeloop van priesterstudenten neemt ook hier af, vertelt de portier me. Ik doe wat inkopen in de stad, bezoek de kathedraal en probeer aan meer gedetailleerde wandelkaarten te komen, toch minstens 1:200.000 zoals de Michelin-kaarten van tot dusver. Niet te krijgen. Tegen zessen ben ik terug, strek me uit op bed en dommel wat. Om twintig over tien schrik ik wakker. Omdat om elf uur de tent hier op slot gaat haast ik me naar een kroeg waar ik drie pilsjes merk Voll Damm (volle smaak, net als Trappist triple) en een sandwich tot me neem. Om kwart voor elf ben ik dan weer braaf terug.

Jammer om al zo vroeg weg te moeten. Jaca heeft al helemaal de ambiance van een spaanse (en van een enkele zuidfranse) stad: veel jongelui op straat die flaneren, lawaai, auto's, muziek, gelach... een zwoele avondlucht die de mensen tot laat over straat doet gaan. De terrasjes zitten vol. Tegenover het seminarie is het flaneerpark waar jong en oud met of zonder kinderen rondwandelt. En een tuin zie ik de heldergroene lichtjes van een heel stel gloeiwormen. En ik... ik zet de ramen aan de stille westzijde wijd open en ga slapen. Eerst denk ik dat het voor-dutten me van de slaap heeft beroofd maar dat valt toch mee.

o augustus

Om zeven uur ben ik klaar wakker en om half acht begin ik me uitgebreid te wassen. Met de washand, want warm water levert de douche niet. Die gebruik ik dus alleen voor mijn haren. Het is alweer elf dagen geleden dat ik me helemaal gewassen heb. In Lourdes heb ik alleen de allereerste dag gedoucht. Toen er in het huis van madame eindelijk warm water was had ik geen tijd meer voor een wasbeurt. Nu kan ik dus pas de DDT wegwassen voorzover die nog niet in mijn lichaam is opgenomen.

De zeep die ik in Auxerre gestolen heb is nu eindelijk op. De dure shampoo uit Reims bijna. Hoeveel hollandse spullen heb ik nog? Er is al heel wat vervangen. Gisteren liet ik mijn schouder-tas achter in een tassenwinkel waar ik een knalrooie nieuwe kocht. De winkeldame wees me erop dat ik mijn "amulet", de witte haas die aan mijn tas hangt dreigde te vergeten. Die bungelt dus óók nog met me mee. Ik hoop dat ik met mijn eigen gele rugzak weer thuiskom. Niet omdat die zo geweldig is, maar omdat ie dan net zoveel beleefd heeft als ik.

Gewassen en wel maak ik de mis mee in de kathedraal. Die gaat geheel volgens de voorgeschreven rite, nu alleen in het Spaans. Ik kan nauwelijks meebidden. Alleen "Senor prenn' piedad" herken ik. Ik ontbijt in een café. Daar komt een duits jong paar aan mijn tafel zitten. Ze moeten heel Spanje nog "doen". De man wil één dag op de pelgrimsweg naar Santiago lopen, zegt hij. Daar verwacht hij zeker een kick van. Rare jongens, die toeristen! "Was für ein Landsmann sind Sie denn?" vraagt hij. Mijn zeer blonde want pas gewassen kop verrazdt mijn germaanse afkomst. En zo praten we - alweer - over mijn voettocht. Heb ik nou zo'n reisleaderskop dat ze eerst denken dat ik per bus gekomen ben?

Nadat ik de Santiagokerk en de Carmelietenkerk bezocht heb drink ik een bakje zwarte koffie en keer naar het seminarie terug. Een verbazingwekkend ding heb ik gekonstateerd: in elke kerk zijn dagelijks drie missen. In de weekends zijn er wel acht: twee zaterdagavond en zes op zondag. De missen die ik in de drie verschillende kerken zag zaten allemaal vol. Hoe kan dat nou? Is die grens van de Pyreneeën dan zo radikaal? In Frankrijk zie je geen hond in de kerk en hier barst het van de mensen! De roepingen lopen weliswaar terug maar aan het kerkbezoek is de crisis nog niet te zien. Het is wel een heel gekke gewaarwording, dat verschil tussen de ene en de andere kant van de bergen.

Ik heb een klein pakje waspoeder gekocht (het heet "Norit" en dat doet me bepaald niet aan witte was denken!) en in de keuken van het seminarie doe ik de was met koud water in een tobbe van de werk-zusters. Daarna komt alles aan de lijn, waar de felle zon en de droge wind hun werk wel snel zullen doen. Misschien werkt de zon blekend, hoop ik, want de koffievlek in mijn onderbroek die op mijn eerste dag in Spanje opliep, is niet helemaal weg.

Als ik het restaurant van gisteren weer opzoek kom ik tegelijk met een jonge militair binnen met wie ik aan één tafeltje word gezet. Hij heet Rafael, komt uit Barcelona en is dienstplichtig bij de bergtroepen. De militairen krijgen 300 pts zakgeld per maand, echt waar! We vergelijken het nederlandse en het spaanse leger en komen wat haarlengte, inspraak en discipline betreft tot aanmerkelijke verschillen. Rafael "moet nog" tot 15 maart. Dan heeft hij 15 maanden gediend. Het is een jonge, zwartharige man. Mijnentwille spreekt hij zijn Spaans langzaam. Hij heeft rechten gestudeerd met de specialisatie notariaat. Ik ken nog een paar namen uit de rechtsfilosofie maar bemerk tot mijn schrik dat ik er een heleboel vergeten ben.

We slagen erin een heel interessante conversatie te voeren. Als ik een paar dagen met hem zou kunnen blijven omgaan zou mijn Spaans stukken beter worden. Maar ja, na het eten scheiden zich onze wegen. We wisselen adressen uit en ik zal hem een kaart sturen uit Santiago. Een groet aan een eenzame jongen die zijn familie en vrienden erg mist. Als ik de hechtheid van de spaanse families zie, kan ik me dat voorstellen. Het zijn net allemaal Verhoevens.

Als ik terugwandel naar het seminarie loop ik door het park. Van alles is er te zien: jongelui, ouwelui, kinderen, militairen van de speciale bergdivisie die hier is gelegerd... maar Rafael staat op wacht. Ik begin aan mijn kranteartikel over Jaca als ik een uurtje plat heb gelegen. Het lukt nog niet zo best, vooral omdat het niet gemakkelijk is om uit te leggen wat er boeiend is aan de romaanse fresco's en muurschilderingen die in het Bisschoppelijk Museum zijn te bewonderen.

Na deze arbeid voortijdig gestaakt te hebben ga ik koffie drinken, zie een plaatselijke wielervedstrijd en twee agenten die wielrenners én snelverkeer doorgang moeten geven. Het valt die fluitende druktemakers niet mee. Ik vind het wel amusant.

Om zes uur blijkt ik te zijn buitengesloten; niemand maakt de voordeur van het seminarie open en mijn bellen aan de zijdeur wordt door de nonnen al evenmin gehoord. Dus maar weer de kroeg in. Ik kijk fijn op het drukke kruispunt waar nog steeds wielrenners overheen suizen. Veel jongelui, goed gekleed. Mooie meisjes. Ach, was ik maar een vlo, een muis of iets dergelijks! Dan kon ik hier eindeloos lang blijven kijken en niemand keek naar mij. Gewoon die fijne spaanse sfeer ademen, almaar door. Meer hoeft niet. Onopvallend tussen de Spanjaarden verkeren. Meisjes kijken. Al die toekomst, al die jeugd, al die dromen, ik zou erin willen delen... Maar nee hoor, ik loop hier gewoon voor lul als een toerist in een bont T-shirt en een korte broek. Bruine benen met witte voetjes in de espadrilles. Ik zou er nooit zo bij lopen als niet al mijn andere kleren aan de waslijn hingen!

Als om half acht nog niemand openmaakt kruip ik over een uitrijpoort en vind de achterdeur onafgesloten. Dat is geluk hebben. Mocht men de politie gewaarschuwd hebben dan moet die me maar eens zien te vinden! Van zo lang buiten staan wórd je wel balorig. Het kranteartikel lukt nu veel beter.

Om 10 uur kan ik weer door de voordeur naar buiten want de portier is weer op zijn post. In de kroeg hoor ik dat de Paus dood is. Ik kan er niet blij om zijn, hoe vaak ik ook van Paulus VI gebaald heb. Ik heb hem namelijk ook vaak bewonderd om de wijze waarop hij tegen de stroom van de tijd wilde oproeien. De portier vindt het óók heel erg zegt hij als ik mijn 400 pts kom afrekenen. Hij vertelt me dat ik er morgen niet voor acht uur uit kan. Dat is ook wat!

Ik pak mijn rugzak in en zet het raam open. Het is koud buiten, veel kouder dan gisteren. Daar slaap je wel lekker op.

7 augustus

Om zeven uur word ik onder mijn ene dekentje wakker van de kou. De lucht is bedekt, zie ik, dus warm zal het niet worden. Tevreden maar rillerig keer ik me daarom nog maar eens om. Om half acht sta ik op, ontbijt wat en drink de rest van mijn gisteren gekochte melk op. Het overgebleven brood dat nog uit Torla komt mik ik uit het raam. Klokslag acht uur kom ik beneden aan de deur waar ik afscheid neem van de portier. "Tot de volgende keer", zegt hij. Nou ja, wat moet je anders zeggen?

De post is nog dicht, dus kan ik geld opnemen noch brieven posten. Dan begint het te regenen, eerst wat kleine buitjes maar na een uur een enorme hoosbui. De paraplu biedt hier te weinig bescherming tegen en ik moet mijn zeilpak opgraven, dat na zoveel onbruik diep is weggestopt. Wie had dat gedacht! Gisteren schreef ik nog in mijn artikel: "Invloed van de zee kant is hier nauwelijks". Kom je achter! Het stortregent wel een uur achter elkaar. Als ik het "Hostal de Aragon" bereik is het net weer droog. Daar warm ik me een beetje op bij de open haard die in een speciaal stookhol volop brandt. Ik ontbijt en kom de kou en rillerigheid geleidelijk te boven.

Ik kan hier afdraaien naar Santa Cruz en San Juan de la Pena. Het is een enorme uitstap, maar misschien is er vanuit San Juan ook een weggetje westwaarts waardoor ik die drukke weg naar Pamplona kan vermijden. Want die is afschuwelijk. Ook hier schrammen de bramen vlak langs me heen. In noodgevallen kan ik nauwelijks de berm in. Omdat ik in "Priez pour nous" heb gelezen dat pelgrims bepaald niet linea recta lopen maar van oord tot oord dat de moeite waard is, besluit ik Sta Cruz en San Juan niet voorbij te lopen. Wat kan het me schelen, ik heb toch alle tijd? Ik heb in Frankrijk al genoeg laten liggen omdat ik "op tijd" in Lourdes moest zijn!

In Santa Cruz staan twee kleine, sobere romaanse kerkjes. Voor een ervan laat ik me fotograferen maar de man zet me op zo'n grote afstand dat ik wel nauwelijks te zien zal zijn op de foto. Over een bergpad klim ik naar boven naar San Juan. Net zo'n pad als op de Boucharo. Hier en daar moet ik me door kletsnatte stekelstruiken heen wringen. Het weer is flink opgeklaard: hoge witte schepen met grote plekken blauw ertussen. Ik krijg geleidelijk een prachtig uitzicht op de Pyreneeën. Daar is juist verse sneeuw op gevallen. Een heerlijk gezicht. Ik klauter maar verder en verder, higgend en glijdend. En tenslotte ben ik, na een uur en 10 minuten, boven. Daar lijkt het op een verlaten speeltuin voor dagjesmensen. Met mooi weer zal het hier wel druk zijn, maar nu is het veel te koud.

Op die bergtop staat een barokkerk, volop in restauratie. Verder zijn er de ruïnes van een klooster te zien. Maar dit is niet hét klooster, dat ligt lager. Ik lunch in het hostel naast de kerk. Om drie uur sta ik dan een eindje lager bij het oude klooster, ook al verlaten, dat onder een overstekende rots verscholen ligt. Rocamadour is het klein. De kruisgang heeft heel mooie kapitelen die je van dichtbij kunt bekijken omdat ze niet hoog staan. Ik spoor de drie koningen op en fotografeer ze. Het is enorm kil en winderig, dus ik ben maar zó weg. De rest zie ik wel in het boekje, denk ik. Ik lijk wel een Amerikaan...

Over een akelige steenslagweg die een ellende is voor je voeten bereik ik Sta Cruz weer in anderhalf uur. Men heeft prachtige uitzichten onderweg, maar wat heb ik daar aan als ik steeds moet opletten waar ik mijn voeten neerzet?

Van Santa Cruz ben ik na drie kwartier weer terug in het Hostel de Aragon. Ik had er mijn rugzak wel kunnen laten staan, bedenk ik mismoedig. 24 km met dat ding lopen was overbodig. Maar ja, ik kon niet tevoren weten dat ik dezelfde weg weer terug zou moeten. In het hostel drink ik koffie en bier en zit een uurtje bij te komen. Ik heb er tenslotte al 34 km op zitten en effe tot 1220 m geklommen. 700 pts voor een kamer in het hostel kan ik op het moment niet missen, dus ik loop nog een stukje door naar Sta Cilia. Een postkantoor om mijn girocheques te verzilveren kan nog wel eens twee dagen op zich laten wachten.

Het eerste huis waar ik aanklop, een eindje voor Santa Cilia, lijkt wel een kans op onderdak te bieden. De dochter durft echter niet te beslissen. Als ik over een half uur terugkom zijn haar ouders thuis. Die tussentijd besteed ik aan een wand-

ling zonder rugzak naar het dorp waar ik mijn dagboek en het kranteartikel op de post doe. Nou ja, wat heet "op de post doen": de barhouder/kruidenier weegt de brieven, plakt er postzegels op en stopt ze in een la. En ik maar hopen dat ze daar ooit uit komen. Het bordje "Correos" op de deur moet me daarin vertrouwen geven.

Ik drink een pilsje, koop chocola en droogworst, een worst die misschien al jaren aan die spijker in het plafond hangt. Die wordt eerst flink in dik papier gewikkeld en dan gewogen. Zo compenseert de man waarschijnlijk het gewichtsverlies door uitdroging. Een ontzettend primitief winkeltje is het overigens: de man draait met de hand puntzakjes van krantepapier en telt er spijkers in af. Het is nog heel normaal in Spanje.

Als ik terugkom moet de dochter het hele verhaal nog doen aan vader die zit te melken. En dan blijkt dat ik niet terecht kan. In het graan kan niet, hier beneden staan de koeien en daarboven zou teveel stinken. "Daar moeten die koeien maar aan wennen" wil ik zeggen, maar ik heb geen tijd voor moppen. Ik weet maar al te goed dat ik word afgescheept. Het betoog dat ik al overal heb geslapen en dat ik nergens om geef mag niet baten.

Op de volgende boerderij word ik naar "het dorp" verwezen. Wat heb ik dáár nou aan? Verdomme, kende ik maar goed Spaans! In het Frans kan ik wel hatelijk zijn, maar in deze taal (nog) niet. Voordat ik mijn heil wil zoeken in de "habitaciones" die worden aangeboden langs de grote weg probeer ik nog één huis waar heel wat schuurtjes omheen staan. Er is niemand thuis. Als ik terugloop naar het kamers-adres krijg ik daar niks omdat alles al bezet is.

Het is acht uur en het lijkt te gaan regenen. Ik kruip in een schuur, dicht bij het dorp, die los in het veld staat. Er zitten geen deuren in, maar omdat er maar één ingang is, tocht het nauwelijks. Ik zit nu lekker buiten de koude wind. De schuur is grotendeels gevuld met stobalen. Ik ga zitten eten en wacht op de dingen die komen. Als men mij heeft zien binnengaan zal zich wel spoedig een boze of nieuwsgierige eigenaar melden.

Er gebeurt echter niets. Omdat zo'n vent altijd net binnenkomt als je alles al hebt uitgepakt wacht ik tot half tien, wanneer het aardig begint te schemeren. Ik wacht. Ik lees, schrijf en poets mijn tanden. Op de weg stopt een Ami die een stukje achteruit rijdt. Zou men me hebben zien zitten? Ik wacht. Er gebeurt helemaal niets. Als ik op de stobalen lig te dommelen hoor ik een kudde schapen klingelend thuiskomen. Het is koud buiten de slaapzak, maar warm genoeg daarbinnen. Een goed ding. Ik slaap uitstekend.

8 augustus

Om half acht ben ik op weg. De lucht is dreigend, maar het regent toch niet. Om kwart voor negen bereik ik de eerste bar bij camping Los Pirineos en die is open! Er is nog geen ontbijt te krijgen, maar 3 km verder, in Puente de la Reina wél. Daar zie ik het allereerste bordje dat de afstand naar Santiago aangeeft: 822 km. Die 8 loop ik er vandaag nog wel af, denk ik. Ik maak er een foto van.

Op dit punt staat een oostenrijkse kunstenaar die naar Huesca wil liften. Hij woont ergens in de buurt een kunstenaarssymposium bij, nu al een maand. Wat zouden die lui daar uitvoeren? "Symposium" betekent toch: "samen drinken"? Er is niet veel verkeer, dus zal hij nog wel even blijven staan. "Hoeveel gewicht heb je onderweg verloren? Vijf kilo? Meer ging er zeker niet meer af! Zou goed voor mij zijn!" Bij dat laatste klopt hij op zijn dikke buik. Leuke vent, die dertiger met zijn typische karakterkop. Die kunstenaars zien er altijd een beetje gegroefd uit, al op jonge leeftijd. Ze leven zeker te intensief. Hoe kom IK dan aan dat kindergezicht??

Na het ontbijt ga ik verder, naar Berdún. Dat zie je al van heel ver op een heuveltop liggen. Zelf moet je dan nog meer dan een uur lopen en een paar rivierdalen door. Er dreigt een bui. Ik trek mijn regenkleding aan maar het wil maar niet regenen. Ik zweet me rot. En dan nog die pukkel op'.

Van buiten ziet het stadje er slonzig uit, maar binnen zijn de straatjes proper en de huizen aardig. Er is een bakker waar je het brood in de bakkerij zelf koopt. De man staat hard te werken bij zijn oven. In de bar tref ik een troep vlaamse Belgen. Ze hebben heel fijne ervaringen met de Spanjaarden. Ik nog niet. Ze hebben een paar dorpsfeesten meegemaakt en zijn met een geestelijke op stap in een VW-busje en een personenauto. Het weer valt hen de laatste dagen zwaar tegen. Ze weten nog niet dat de Paus dood is, wél dat er in Pamplona vier Belgen zijn doodgereden.

Ik hoor van Spanjaarden dat twaalf kilometer verderop een restaurant is en omdat het pas twaalf uur is ga ik daarheen op weg. Even buiten het dorp kom ik een bonte groep jongelui tegen, zeker zo'n vijftig. Ze lopen als eenden achter elkaar en de voorste draagt een gevarendriehoek op de buik. Ze zijn erg vrolijk maar hebben ook geen bagage om mee te torsen! Ze roepen en zwaaien uitbundig.

Voor mij is er minder plezier weggelegd. De weg is moeilijk en ik kom niet hard vooruit. Ik wil mijn voeten niet forceren omdat ik allang blij ben dat ik het kan uithouden in die nieuwe gevallen. Het duurt weken om te wennen, dat weet ik intussen. Om half vier bereik ik de brug waar het dan zou moeten zijn. Dat is overigens 14 km lopen. Er staat een huis, maar dat is zo te zien al jarenlang gesloten. Maar een restaurant, nee...

Balend en hongerig zet ik mijn rugzak neer aan de snelstromende wateren van de Aragon en eet brood, worst, kaas en chocola. De spaanse chocola is niet lekker, de worst ruikt naar ammoniak. Ik poep in de rivier en ga na een uurtje aarzelend want met pijnlijke voeten verder.

Ik heb er dertig km op zitten. Hopelijk vind ik spoedig een dorp met een restaurant, dan eet ik vanavond warm. Op een tankstation na twee kilometer trek ik met enige moeite een pilsje uit de gekoelde automaat. Ik heb dorst, de namiddag is goed warm. Ter plekke hoor ik dat het volgende dorp dat iets voorstelt, Tiermas, nog 9 km is. Dat kan nog wel, tenminste: het moet maar.

In Esco zie ik echter een soort boerderij-camping waar een aardige jongeman die hout staat te kloven me een plaatsje in de schuur geeft. Ik vraag op ik moet betalen en wel zodanig dat ik dat niet hoef. Goed, hier blijf ik dan. Liever hier armoe dan ginds. Hier heb ik tenminste een onderdak. En ik zit prachtig. De zon spiegelt zich in het stuwmeer, de lucht wordt steeds meer wolkeloos en er waait een frisse wind. Zittend tegen de westgevel van het huis eet ik brood en wordt gestoofd door de laag staande zon. Net als die achter de berg verdwijnt ben ik verzadigd. Het wordt terstond koud. De baas van deze camping vertelt dat er langs de grote weg een gedenksteen staat die verband houdt met de weg naar Compostela. Omdat ik er morgen niet langs kom wil ik er nog even heen lopen. Na tweehonderd meter over de keien voel ik mijn pijnlijke voeten echter zó nadrukkelijk dat ik dat idee maar laat varen!

Ik lig flink op de tocht, zo tussen een wrakke schuurdeur waar de wind recht op staat en een raamloos venster aan de andere zijde. Daarom stapel ik een paar strobalen in de doorgang waar ik ga liggen. Dat scheelt. Als ik ergens bang voor ben dan is het tocht. Met een stijve nek wakker worden is het ergste dat een mens kan overkomen. Ik luister nog even naar de campinggasten die gezamenlijk iets aan het braden zijn en naar een enkele mug. Maar dan slaap ik vlug. De schuurdeur wordt van de buitenzijde afgesloten tegen het openwaaien maar ik word morgen vóór achten bevrijd, is me beloofd.

9 augustus

Net als ik alles zo'n beetje heb ingepakt gaat de schuif van de deur. Om kwart voor acht ben ik op weg. Deze route is veel langer dan de oude, omdat hij nu de waterlijn langs de grillig gevormde heuvels moet volgen. Om kwart over negen ben ik al bij Tiermas dat boven op een heuvel ligt. Er leidt een bijna onbegaanbaar pad heen. Het stadje lijkt uitgestorven; ik zal er wel niks kunnen eten.

Toch maar even kijken. Ik laat de rugzak beneden en kom boven tot de konklusie dat het dorp inderdaad uitgestorven is. Spookachtig. Waarom wordt het op de kaart dan zo groot aangegeven? Op een weitje staan twee tenten, waar Nederlanders en Spanjaarden kamperen. De Nederlanders, een echtpaar van in de veertig met een Saab 99 vertellen me dat er nog maar vier mensen in het dorp wonen. Gisteren kwam een patrouille van de Guardia Civil vertellen dat er rovers door de omgeving zwierven, dus dat men de tent niet onbeheerd achter kon laten. "Dat maakte het allemaal heel spannend", vertelt mevrouw, "gisteravond was het hier doodstil. Je hoorde alleen maar een uil roepen tussen die verlaten huizen. Reuze spannend."

Ik krijg worst en crackers aangeboden en drink water uit hun jerrycan. We praten over de bezienswaardigheden van de omgeving ("Leyre? Dat valt erg tegen!") en over de zin en onzin van Lourdes. Zo zijn we al vlug een uur kwijt maar dan vertrek ik toch. Ik heb de bult weer af, neem de rugzak op en sjouw door tot de volgende camping. Daar loop ik met een blauw gezicht de bar binnen en drink een pilsje. Koffie is niet te krijgen. Nier had ik me wel kunnen wassen bedenk ik als ik weer aan de weg sta. Het is tenslotte alweer twee dagen geleden dat mijn snuit een stuk zeep zag!

Vlugger dan verwacht bereik ik de stuwdam bij Yesa. Dit grote stuwmeer dient vooral als waterreservoir dat een kanaal dat naar het zuiden loopt van irrigatiewater voorziet. Ik laat me fotograferen door een man die er zijn zoon voor laat komen. Die snapt al evenmin wat van het toestel maar tenslotte lukt de kiek dan toch. Door iemand die bij de waterwerken betrokken is laat ik me uitgebreid voorlichten over de problemen rond dit meer. In Berdún stond overal geschreven "No al pantano". Men wil het waternivo nl. zo'n 20 meter verhogen, waardoor ook alle akkergrond rond Berdún onder water komt of moeras wordt. En dat dorp wil niet hetzelfde lot ondergaan als Tiermas en Esco, en een spookstad worden.

In Yesa drink ik weer wat. De zon is warm, maar gelukkig waait het koel uit het noordwesten. Ik lees dat in Frankrijk alle koude- en neerslagrecords zijn gebroken. Wat heb ik toch steeds een geluk gehad! Onderweg naar Javier staan twee mooie meisjes op een lege weg op een lift te wachten. Wat later worden ze toeterend voorbijgereden. Tóch sukses! Javier, is het geboortedorp van St. Franciscus Xaverius, de bekeerder van Zuidoost-Azië. Het heeft een mooi, statig kasteel. Er tegenover eet ik in een duur hostel dat een bijzonder goedkoop dagmenu heeft: 275 pts. Dat neem ik en ik drink er een halve liter wijn bij. Na het eten scheer ik me in de toiletruimte. Ik voel me ineens een stuk lekkerder.

De tocht naar Sangüesa verloopt voorspoedig, ondanks de warmte. Als ik daar aangekomen ben zet ik mijn rugzak in een bar, bezoek het VVV en loop naar de Mariakerk, het mooiste en belangrijkste monument van het stadje. Een pastoor in soutane leidt er een groep rond waar ik me bij aansluit. Na afloop vraagt hij nadrukkelijk om een fooi. Ik heb alleen 1000 pts. Geen nood, hij wisselt wel even en ik laat me 900 pts teruggeven. Achteraf baal ik dat ik me zoveel heb laten afnemen door zo'n handige bedelaar. Maar ja, weg is weg. Je wordt nu eenmaal niet overal gematst als pelgrim.

De Capucijnen waarvan de overste me aanvankelijk nogal koel ontvangt, verschaffen me onderdak. Ik krijg de kamer van een afwezige medebroeder. Om acht uur maak ik de mis mee, wandel met de overste door de tuin en voel me net zijn brave leerling. De eerste kennismaking met hem viel niet mee. Hij had mijn collegekaart gekregen en begon in het Latijn tegen me te praten. Ja, en dán valt deze theoloog door de mand! Vanaf dat moment converseren we zo goed en zo kwaad als het kan in het Spaans. Hij laat me alles zien van wat er zo groeit en bloeit. Onder het eten zit ik naast hem aan het hoofd van de tafel. Het is een rijzige vijftiger met een edele kop. Werkte twintig jaar als missionaris in Chili. Ik stijg in zijn achting als blijkt dat ik mijn studie echt áf heb en dat ik al achtentwintig ben.

Broeder Antonio die mij graag in een klerikaal hokje wil plaatsen ("Ben je al diaken? Wanneer word je nu priester? Mag je al de communie mee uitdelen?") komt later op de avond wat kaarten brengen met Maria's. De Maria van Pamplona ligt hem na aan het hart. Hij schrijft op de achterkant de volgende opdracht: "Que Maria te ayude a ser otro Cristo en la tierra y sirva fiel a sus hermanos". Ook deponeert hij een handvol snoepjes op mijn

schrijftafel. Het is fijn om zo goed ontvangen te worden. Ik kan zelfs een warme douche nemen. Dát is lang geleden!

Als ik nog wat door de straten van Sangüesa loop overkomt me iets vreemds. De meisjes kijken me aan alsof ze allemaal iets meer van me weten. Toegegeven, mijn naar verhouding lange gestalte en het blonde haar maken indruk. Ik weet nog maar al te goed hoe de flanerende meisjes van Segovia naar Jeroen lonkten. Dat was op onze vakantie in 1969. Want mijn broer toen overkwam overkomt mij nu. Ze kijken me aan, slaan hun ogen niet neer. Ze blijven kijken tot het niet meer kan. En ze glimlachen op zo'n raadselachtige manier, het lijkt wel alsof er een groot complot van vrouwen tegen me is gesmeed. Het is te massaal, te algemeen om leuk te zijn. Want ik vind het best leuk om voorbijlopende meisjes peilloos diep in de ogen te kijken, maar hier kijken ze brutaalweg terug. Wat een meiden! Teveel van het goeie, maar toch om de haren uit je kop te rukken omdat je geen kans maakt.

Ik werk mijn dagboek bij. Tegen half twaalf ga ik slapen en terwijl ik in bed lig hoor ik de hele tijd drie kerkklokken de kwartieren en uren slaan. Er zijn wel vijf kerken in dit stadje van nog geen 5000 zielen. De nacht is koud, maar morgen wordt het weer warmer, overdag. Vóór de ochtendmis zal ik al vertrokken zijn. Ik heb met broeder Antonio geregeld dat hij een ontbijt voor me heeft klaarstaan.

10 augustus

Met koffie en brood achter de kiezen en een sandwich, belegd met een hele omelet ("tortilla") in de tas ga ik op pad. Het is waarlijk koud, om half acht. De weg naar Aibar verloopt daarom vlot. In dat dorp zijn twee kroegen die om 9 uur echter nog dicht zijn. Helaas, want ik weet dat na dit dorp een stuk van wel 25 km door de "woestijn" begint. Het café in Eslava kan weinig goedmaken: ik krijg steeds eerder en steeds meer kramp in mijn schouders. De wind is allang niet meer zo flink en fris en bovendien heb ik die grotendeels in de rug. Ik word vooral gepest door heel kleine vliegjes die zonder uitkijken tegen me opbotsen en maar al te vlug in ogen, neus en mond verzeild raken.

Als ik om drie uur San Martin bereik, ben ik zo goed als uitgeput. Maar ik ben op tijd voor het eten, dat ik pas met veel aanwijzingen kan vinden. Het is een gewoon huis met een openbare eet-kamer. Ik krijg er sla, witte bonen en van die heel platte sperciebonen. Twee lapjes schnitzel zijn flink van knoflook voorzien, maar smaken uitstekend. Al het bijgeleverde vet sop ik met brood. Liever meer schijten dan meer vermageren. Vet heb ik nodig, dat voel ik. Het maal kost 400 pts en omdat ik zo blij ben dat ik hier heb kunnen bijkomen geef ik er 100 bij als fooi. Als die schooipastoor er honderd heeft gekregen, dan verdient deze gastvrouw het zéker. Trouwens, zonder dat men het merkte heb ik per ongeluk de fles wijn omgegooid en daardoor het behang van nog meer rooie vlekken voorzien. Die fooi moet dus ook wel een beetje mijn geweten sussen.

Na het eten bezoek ik de Mariakerk die aan de grote straat ligt. Een jongetje krijgt van thuis de sleutel mee en maakt deze kerk